

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ระยะที่ 1

โครงการหลอมรวมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลาย

กลุ่มชาติพันธุ์ กรณีศึกษาชุมชนไพรขลา ต.ไพรขลา

อ.ชุมพลบุรี จ.สุรินทร์

จัดทำโดย

นายนิวัฒน์ เคนโยธา และคณะ

สัญญาเลขที่ RDG49E0030

ศกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เลขที่รับ 0196

วันที่ 26 มิ.ย. 2551

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ระยะที่ 1

โครงการ: หลอมรวมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลาย
กลุ่มชาติพันธุ์ กรณีศึกษาชุมชนไพรขลา ต.ไพรขลา
อ.หุมพิลบุรี จ.สุรินทร์

จัดทำโดย

นายนิณวัฒน์ เคนโยธา และคณะ

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.สำนักงานภาค)

โครงการ: หลอมรวมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลาย

กลุ่มชาติพันธุ์ กรณีศึกษาชุมชนไพรขลา ต.ไพรขลา อ.หุมพธบุรี จ.สุรินทร์

คณะวิจัย

1.นายนิพนธ์ เคนไธรา	หัวหน้า ทีมวิจัย
2. นายเอกภักดิ์ บุญแต่ง	ทีมวิจัย
3. นายศราวุธ ดุนนุ	ทีมวิจัย
4. น.ส.ลักขณา อนุอัน	ทีมวิจัย
5.นายประพันธ์ โกยสวัสดิ์	ทีมวิจัย
6.นายสมบัติ สวามีชัย	ทีมวิจัย
7.นายกิตติพงษ์ ไสภา	ทีมวิจัย
8.นายชาติ พิมพ์วัน	ทีมวิจัย
9.นายสุนทร ลามณี	ทีมวิจัย
10.นายบุญดา คุณมาศูนย์	ทีมวิจัย
11.นายซ็อน ใจกล้า	ทีมวิจัย
12.นายเลื้อน อินทร์สำราญ	ทีมวิจัย
13. นายชาติริ โชติยา	ที่ปรึกษา
14. นายพูนโชค ส่องสพ	ที่ปรึกษา
15. พระครูกิตติธรรมโณภาส	ที่ปรึกษา

(ก)

คำนำ

ชุมชนบ้านไพรขลา ต.ไพรขลา อ.ชุมพลบุรี จ.สุรินทร์ อดีตคือชุมชนโบราณที่มีอายุนับพันปี ตั้งอยู่ที่ชายขอบทุ่งกุลาร้องไห้ ด้านทิศใต้ใกล้กับฝั่งแม่น้ำมูล ในอดีตดินแดนแห่งนี้คือชุมชนเก่าแก่ที่มีลักษณะของชุมชนโบราณที่ตั้งชุมชนเป็นเนินดินรูปไข่มีคูน้ำและคูเมืองชั้นนอกชั้นในรอบเหมือนไข่แดง มีหลักฐานทางโบราณคดีที่บอกเล่าถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต คือ สิมมาน้อย และสิมมาใหญ่ รวมทั้งคูน้ำคันดิน เศษเครื่องปั้นดินเผาที่มีอายุเก่าแก่ตั้งแต่สมัยทวารวดี ชุมชนแห่งนี้ จะเจริญรุ่งเรืองหรือล่มสลายมา ก็ยุคสมัยแล้วนั้น ไม่อาจทราบได้ แต่ไพรขลาในยุคคันธารัตนโกสินทร์ คือ ดินแดนอันกว้างขวางเปล่าที่มีตำนานเกี่ยวกับ “เปรียคลา” ซึ่งเป็นภาษาเขมรพื้นถิ่นอันแปลว่า “คงเสีย” จนใครๆก็ไม่กล้าที่จะเข้ามาอยู่อาศัย กลุ่มชาติพันธุ์ลาวจาก อ.พนมไพร จ.ร้อยเอ็ด และพ่อค้าต่างถิ่นจากหลายพื้นที่ ได้เข้ามาหักล้างดวงพงศ์ตั้งบ้านเมืองเป็นชุมชนลาวที่ตั้งอยู่ใจกลางกลุ่มชาติพันธุ์เขมรและลว การผสมผสานหลอมรวมทางสายเลือด ชาติพันธุ์วรรณา วัฒนธรรม ประเพณี คติความเชื่อ จึงเกิดขึ้นที่นี่ การหลอมรวมนั้นได้พัฒนาไปสู่การเป็น อัตลักษณ์ชุมชน ความเป็นตัวคนของคนไพรขลา ถึงแม้จะเป็นชุมชนที่มีหลายชาติพันธุ์ แต่พลังความเชื่อ วิถีชีวิต กลับเป็นเป้าหลอมรวม ให้คนไพรขลา ได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จนสามารถสร้างอัตลักษณ์ ความเป็นชุมชนเฉพาะตน พลังแห่งการหลอมรวมได้แสดงออกผ่าน ด้วยการที่ ชุมชนแห่งนี้ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การมีเอกลักษณ์ มีโครงสร้างทางสังคมระดับชุมชน มีรูปแบบในการดำรงชีพ มีแนวทางของชุมชนที่ชัดเจน ภายใต้บริบทชุมชนที่มีอาชีพเกษตรกรรมทำนาในท้องทุ่งกุลาร้องไห้ และจุดแวะพักของนายฮ้อย เมื่อครั้งในอดีต ชุมชนไพรขลาได้เรียนรู้ และค่อยๆปรับตัวเองจากอาชีพเกษตรกรรมมาสู่การค้าขายและภายใต้บริบทที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมที่มีทั้งลาวเขมรลวและอื่นๆ ชุมชนบ้านไพรขลาปรับตัวและหลอมรวมจนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนตนเอง ซึ่งนี่คือแบบอย่างการปรับตัวของชุมชนที่มีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์ และพลังแห่งการหลอมรวมเหล่านี้เองที่จะเป็นพลังผลักดันให้ชุมชนก้าวไปสู่ แนวทางการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

คณะวิจัยไพรขลา

กุมภาพันธ์ 2551

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
- คำนำ	(ก)
- บทคัดย่อ	-
- บทที่ 1 สรุปย่อโครงการฯ	1 - 5
- บทที่ 2 บริบทชุมชน	6 - 18
- บทที่ 3 กระบวนการศึกษา	19 - 22
- บทที่ 4 ผลการศึกษา	23 - 64
- บทที่ 5 สรุปวิเคราะห์ผลการศึกษา	65 - 81
- ภาคผนวก - โครงการวิจัย ระยะที่ 2	82 -104

บทคัดย่อ

ชุมชนบ้านไพรขลา หมู่ที่ 1 และ 4 ตำบลไพรขลา อำเภอยะรังบุรี จังหวัดสุรินทร์ ชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่ตั้งอยู่ชายขอบทุ่งกุลาร้องไห้ ด้านทิศใต้ ชุมชนแห่งนี้ ตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนอื่นๆ ที่มีทั้งกลุ่มวัฒนธรรมเขมร และส่วย กระจายอยู่โดยรอบ บนเส้นทางสาย ท่าตูม-ชุมพลบุรี ประมาณหลัก กิโลเมตรที่ 22-23 มีชุมชนโบราณที่มีอายุกว่าพันปี มีคูน้ำ คันดิน ซากโบราณสถาน โบราณวัตถุ กระจายกันอยู่เป็นหย่อมๆ รวมทั้งตำนานเรื่องเล่า ต่างๆ ที่สอดคล้อง กับโบราณสถานอื่นๆ ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ อันกว้างใหญ่

ชุมชนไพรขลายุคใหม่ที่ตั้งทับซ้อนชุมชนโบราณดั้งเดิม ในช่วงปลายยุคกรุงศรีอยุธยาตอนปลายมาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ตามเรื่องเล่าเกี่ยวกับ พระศรีนครเดา ท้าวเธอ) โดยกลุ่มชาติพันธุ์ลาว เดินทางเข้ามาตั้งรกรากแทนกลุ่มเขมรที่อพยพออกไปเพราะกลัวเสียใหญ่ จากนั้นได้พัฒนาเป็นชุมชนลาว ที่ตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนเขมรและส่วย หรือกวย ฉะนั้นจึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องเรียนรู้ คบหา ค้าขาย แลกเปลี่ยนกับกลุ่มชาติพันธุ์พื้นถิ่น จนสามารถอพยพเข้ามาาร่วมเป็นชุมชนเดียวกัน และเกิดการหลอมรวมกันเป็นหนึ่งเดียวมาเท่าทุกวันนี้เป็นเรื่องที่ควรค้นหา ศึกษาเรียนรู้ ไพรขลาในปัจจุบันอะไรที่มีอิทธิพลต่อการหลอมรวมชาติพันธุ์ของคนทั้ง 3 เผ่าพันธุ์ ที่อดีตมีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมประเพณี ทัศนคติความเชื่อที่ชัดเจนและเป็นเอกภาพของตนเอง นี่คือการหรือโจทย์ของการวิจัยครั้งนี้ และเราจะค้นพลังแห่งการหลอมรวมนั้นมาปรับใช้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชนได้อย่างไร ซึ่งก็คือข้อเสนอเพื่อนำนั่นเอง

ทีมวิจัยได้วางแผนการวิจัยออกเป็น 3 ส่วนคือ ศึกษาประวัติศาสตร์ทางโบราณคดีบ้านไพรขลา ตั้งแต่ยุคทวารวดี ยุค กรุงศรีอยุธยาตอนปลาย –กรุงรัตน โกสินทร์ตอนต้น และประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโส ผู้สูงอายุ ภายในชุมชนที่ยังคงมีชีวิตอยู่ ได้ออกมารวบรวมความหลัง กรณณาล่าคู่พิง ซึ่งอาจมีความชัดเจนในด้านเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้น แต่อาจคลาดเคลื่อนบ้างสำหรับเรื่องเงื่อนเวลา แต่หากนำมาเทียบเคียงกับเอกสารจดหมายเหตุของโรงเรียนที่เล่าถึง พัฒนาการของชุมชน ได้ค่อนข้างชัดเจน ก็นับว่าเป็นข้อมูลที่มีคุณค่ามาก หลังจากนั้นได้มาสรุปแบ่งเป็นยุคของการพัฒนาการของชุมชนแห่งนี้ โดยอาศัยภาพรวมของความเปลี่ยนแปลงทางด้านต่างๆ มาเป็นตัวกำหนดการแบ่งยุคการพัฒนาการชุมชน

หลังจากนั้นได้ศึกษาถึงวัฒนธรรมประเพณี คติความเชื่อของเขมร ลาว ส่วย และเปรียบเทียบความเหมือนความแตกต่าง ของทั้ง 3 ส่วน นอกจากนั้นยังได้ศึกษาถึง กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ในยุคที่จำความได้จากคำบอกเล่า รวมทั้งสิ่งปลูกสร้างที่มีอิทธิพลต่อจิตใจของผู้คน การศึกษาความเป็นตัวคนหรือความเป็นเฉพาะตน ของชุมชนบ้านไพรขลาแห่งนี้ ด้วย เมื่อจากได้ข้อมูลครบแล้ว จึงนำมาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการหลอมรวมกันทางด้านชาติพันธุ์ ของคนในชุมชนแห่งนี้ รวมทั้งวิเคราะห์แนวโน้มของชุมชนในด้านต่างๆ จะพัฒนาไปในทางใด

ในขั้นตอนสุดท้ายคือข้อเสนอจากงานวิจัย ภายหลังค้นพบคำตอบของงานวิจัยแล้ว ทางทีมวิจัยได้มีข้อเสนอ ให้มีการนำผลการหลอมรวมทางชาติพันธุ์นี้ ไปปรับใช้ในงานพัฒนาชุมชนในอนาคตของชุมชนแห่งนี้ด้วย ซึ่งควรเป็นแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาได้ดีที่สุดสำหรับชุมชนแห่งนี้

ผลการศึกษาพบว่าชุมชนไพรขลาเป็นชุมชนโบราณที่มีหลักฐานของการตั้งชุมชนมาตั้งแต่ยุคทวารวดี เคยเป็นเส้นทาง/ชุมชนทางการค้าที่มีกลุ่มคนที่หลากหลายชาติพันธุ์เข้ามาเกี่ยวข้อง หลังจากนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวได้มาตั้งถิ่นฐาน บนสภาพแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์ เขมร / ส่วย มีกลุ่มคนจีนที่เดินทางมาค้าขายแล้วมาตั้งรกรากในชุมชน จากนั้นมีการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทั้งภายในชุมชนกับชุมชนใกล้เคียงจนทำให้ไพรขลามีความหลากหลายทางชาติพันธุ์

ถึงแม้ไพรขลาจะมีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเป็นส่วนใหญ่ วัฒนธรรมประเพณีจะมีของชาติพันธุ์ลาวเป็นฐานสำคัญ แต่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ก็สามารถดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมของตนเองได้ โดยมีการยอมรับ/เข้าร่วมได้จากทุกชาติพันธุ์ และท่ามกลางความหลากหลายของชาติพันธุ์และวัฒนธรรมนั้นมีการหลอมคน/หลอมวัฒนธรรมของคนไพรขลา มีประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับ ปู่ตา ที่มีการเลี้ยงปีละ 2 ครั้ง และบุญแซนโพนคา 1 ครั้ง คนทุกคนของไพรขลาเข้าร่วม ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม และนั่นคืออัตลักษณ์ของชุมชนไพรขลาที่มีพลังสามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชนต่อไป

การศึกษาของโครงการครั้งนี้ นอกจากการค้นพบดังกล่าวแล้ว กระบวนการยังกระตุ้นให้ผู้นำ/คนในชุมชนตื่นตัว เห็นความสำคัญของคนภายใน เกิดกิจกรรมที่让群众ภายในได้แสดงตัวตนอย่างมีศักดิ์ศรีไม่ว่าคุณจะเป็น ลาว / เขมร / ส่วย หรือ จีน ก็ตาม

บทที่ 1

สรุปย่อโครงการ

หลักการเหตุผล

“ชุมชนไพรขลา” เคยเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณตั้งแต่ยุคทวารวดี ลพบุรี เพราะมีหลักฐานทางโบราณคดี ที่พบ ใบเสมาใหญ่-เสมาน้อย มีศิลาแลงที่ก่อสร้างก่อ ปราสาท มีคูน้ำ/คันดินเป็นวงรี ล้อมรอบหมู่บ้าน แต่ประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนยุคปัจจุบัน จากคำบอกเล่าได้เริ่มมาประมาณ 100 กว่าปี โดยกลุ่มแรกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมร จากบ้านขาม บ้านยางกระจับ บริเวณบ้านไพรขลาเป็นโนนบ้านเก่า มีความอุดมสมบูรณ์ จึงอพยพมาตั้ง จำนวน 7 ครอบครัว แต่อยู่มาไม่นาน มีเสือใหญ่คู่หนึ่งที่มาจากบริเวณเสมาใหญ่ เสมาน้อย ออกมาคอยรบกวนสัตว์เลี้ยงอยู่เป็นประจำ จนเป็นที่หวาดกลัวของชาวบ้าน จึงอพยพกลับบ้านเดิม และเรียกบริเวณนี้ว่า “เปรยขลา” (เปรย แปลว่า ป่าดงหรือไพร ขลา แปลว่า เสือ) จนกระทั่งเพี้ยนและได้กลายมาเป็น “ไพรขลา” ในปัจจุบัน ต่อมากลุ่มหลวงพิบูลย์ ได้พาครอบครัวและญาติพี่น้องอพยพจากบ้านหูลิง อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อที่จะไปบ้านเดิมที่บ้านแสนดาลอก อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อไปถึงอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ได้ข่าวว่าบ้านเดิมมีการสู้รบกัน จึงตัดสินใจอพยพลงทางทิศใต้และเดินทางเลียบฝั่งน้ำมูลจนมาพบบริเวณบ้านไพรขลาเป็นป่าโนนบ้านเก่า มีความอุดมสมบูรณ์ จึงได้สร้างบ้านแปลงเมืองเจริญรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบัน

พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนไพรขลาตั้งแต่การอพยพของกลุ่มหลวงพิบูลย์จนถึงปัจจุบันสามารถแบ่งได้เป็น 4 ยุค ดังนี้

1. ยุคการก่อตั้งชุมชน หลังจากได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนแล้ว การทำมาหากินส่วนใหญ่จะพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่เป็นบริเวณป่าใกล้หมู่บ้าน แหล่งน้ำรอบหมู่บ้านและใกล้เคียงเพื่อการอุปโภคบริโภค เริ่มจับจองบุกเบิกบริเวณใกล้หมู่บ้านทำกิน แต่ก็เจอปัญหาสัตว์ป่า ภู หนู ทำลายผลผลิต ส่วนบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ทางทิศเหนือของหมู่บ้านได้มีการจับจองเป็นแหล่งหาปลา คือ “บึงคุปลาน้อย” เพื่อค้าปลาในช่วงฤดูน้ำลด และการจับจองคุปลาน้อยดังกล่าวนี้ได้ถูกใช้เป็นหลักฐานการจับจองบุกเบิกเป็นทำนาในเวลาต่อมา โดยชาวบ้านไพรขลาจะมีที่นาแต่ละครอบครัวหลายร้อยไร่ ระยะเวลาที่มีการบุกเบิกที่ทำกินในบริเวณทิศใต้ของชุมชน ซึ่งเป็นที่ป่าโคกและได้มีการอพยพไปอยู่ใกล้ที่ทำกินจนกลายเป็นชุมชนหลายชุมชน เช่น ชุมชนบ้านหนองเรือ บ้านดงยาง บ้านสำโรง บ้านโพนกอก เป็นต้น ในขณะที่เวลานั้นชุมชนไพรขลาเคยเป็นเส้นทางการค้าขายที่มีท่าข้ามเพื่อไปสุรินทร์ เขมร จึงทำให้บริเวณดังกล่าวนี้เป็นจุดค้าขายแลกเปลี่ยนมาก่อน

2. ยุคสร้างบ้านแปงเมือง ได้มีการตั้งวัด / โรงเรียน คนทุกคนในชุมชนต้องได้เข้าโรงเรียน โดยมีครูมาจากบ้านชุมพลบุรี ช่วงนี้ยังคงเป็นการขยายการทำมาหากิน มาทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นทุ่งกุลาร้องไห้ ตลอดจนลำน้ำพลับพลา มีการตั้งชุมชนใหญ่ๆ ที่เกิดจากการอพยพเพื่อให้ใกล้กับที่ทำกินที่เป็น “คูปลาน้อย”

3. ยุคทุ่งแตก ตั้งแต่ประมาณปี 2510 มีการบุกเบิกทุ่งกุลาร้องไห้เพื่อทำเป็นแปลงนาปลูกข้าว โดยใช้สิทธิบริเวณทำคูปลาน้อยของตนเอง มีการนำเครื่องจักร รถไถบุกเบิกทำให้สามารถบุกเบิกได้รวดเร็วและจำนวนมาก ต่อมาปี 2522 การปฏิรูปที่ดินจากทางราชการ โดยแต่ละครอบครัวจะต้องได้ที่ดินไม่เกิน 25 ไร่ ที่เหลือต้องขายคืนรัฐบาล ไร่ละ 1000 บาท ทำให้ชาวบ้านต้องรับขายที่ดินให้คนอื่น และการแบ่งโอนที่ให้กับลูกหลานที่บรรลุนิติภาวะ

4. ยุคเศรษฐกิจก้าวหน้า จากเดิมการทำนาเป็นการทำเพื่อการยังชีพ ปี 2521 เป็นต้นมา การทำนาในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ได้รับการสนับสนุนการผลิตเพื่อขาย โดยเฉพาะ “ข้าวหอมมะลิ” เป็นสินค้าที่มีชื่อ ทำให้การบุกเบิกที่ทำนาและมีการลงทุนในการผลิต จ้างแรงงาน ใช้ปุ๋ยเคมี และใช้เทคโนโลยี เครื่องจักรกลมาช่วยในการทำนา จนกลายเป็นเจ้าแก่โรงนาไปด้วนหน้า นอกจากนี้ยังมีการริเริ่มการทำอาชีพ “เฟอร์นิเจอร์” จนกลายเป็นอาชีพหลักของหลายครอบครัว มีโรงงานเฟอร์นิเจอร์ในชุมชนหลายโรง และขยายไปตั้งในที่อื่นๆ ส่งขายทั่วประเทศหรือแม้กระทั่งขายประเทศเพื่อนบ้าน

ถึงแม้ว่าชุมชนไพรขลา จะมีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเข้ามาตั้งถิ่นฐาน แต่ชุมชนรอบๆ ไพรขลา นั้นมีชุมชนที่เป็นชาติพันธุ์ เขมร ส่วย มาตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว ทำให้มีการไปมาหาสู่ แ่่งงาน ระหว่างชุมชน จนทำให้ชุมชนไพรขลาในปัจจุบันกลายเป็นชุมชนที่มีชาติพันธุ์ ทั้ง ลาว เขมร ส่วย

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ชุมชนไพรขลา มีวิถีชีวิตชุมชนและความสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียงอย่างสงบสุข ไม่มีปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ชุมชนไพรขลาถึงแม้จะเป็นชุมชนลาว (เป็นส่วนใหญ่) แต่วัฒนธรรม/พิธีกรรมบางอย่างที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมเขมร จนอาจกล่าวได้ว่า ชุมชนไพรขลาได้หลอมรวมวัฒนธรรมวิถีชุมชนจากความหลากหลายแตกต่างของชาติพันธุ์ สามารถอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข

การศึกษาครั้งนี้เป็นความพยายามค้นหากระบวนการ/วิธีการ หลอมรวมวัฒนธรรมจากความหลากหลายชาติพันธุ์ของชุมชนไพรขลา โดยการสืบค้นประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนไพรขลา สืบค้นขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติพันธุ์ ลาว เขมร ส่วย เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นว่ามีการหลอมรวมทั้ง 3 วัฒนธรรมอย่างไร และสุดท้ายจะเป็นการค้นหาแนวทางการใช้จุดแข็งดังกล่าวไปใช้ในการวางแผนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอนาคต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ชุมชนไพรขลา มีการหลอมรวมทางด้านวัฒนธรรมท่ามกลางความหลากหลายชาติพันธุ์ ทั้งเขมร ลาว ส่วย อย่างไร จึงสามารถสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

3. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงของชุมชนไพรขลาจากอดีต-ปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาประเพณี/ความเชื่อที่เป็นวัฒนธรรมอย่างชาติพันธุ์ลาว เขมร ลาว ที่อพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนบ้านไพรขลา
3. เพื่อค้นหากระบวนการวิธีการหลอมรวมวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ เขมร ลาว ลาว ที่สามารถสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

4. ขอบเขตการศึกษาวิจัย

พื้นที่การศึกษา ชุมชนบ้านไพรขลา 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1 และหมู่ 4

กลุ่มเป้าหมาย

- กลุ่มชาติพันธุ์ ลาว ลาว ในพื้นที่ชุมชนไพรขลาทั้งผู้เฒ่า ผู้แก่ วัยกลางคน และเด็กเยาวชน

เนื้อหาหรือประเด็นการศึกษา

1. ศึกษาประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลง ชุมชนบ้านไพรขลา 3 ยุค คือ
 - ยุคประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัย ทวาราวดี ยุคขอม
 - ยุคสมัยอยุธยาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น
 - ยุคประวัติศาสตร์การก่อตั้งชุมชนยุคปัจจุบัน
 - ประเพณีวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ เขมร ลาว ลาว
 - กระบวนการ วิธีการหลอมรวมทางวัฒนธรรมของชุมชนไพรขลา

5. ขั้นตอนวิธีการศึกษา

1. จัดประชุมทีมวิจัยเพื่อทบทวนโครงการ จัดบทบาทหน้าที่และกำหนดแผนการทำงานร่วมกัน
2. จัดประชุมเพื่อชี้แจง โครงการกับชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจ โครงการร่วมกัน พร้อมกับกำหนดแผนงาน กลุ่มผู้เข้าร่วมแต่ละกิจกรรม

ขั้นตอนการศึกษาข้อมูล

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนไพรขลาโดยทีมวิจัย
2. ทบทวนข้อมูลการศึกษาเบื้องต้น (3 เดือน) โดยสรุปจากทราขายงานและตรวจสอบเพิ่มเติมข้อมูลร่วมกัน
3. ศึกษาประวัติศาสตร์ 3 ยุค โดยยุคที่ 1-2 เป็นการศึกษาจากเอกสารหลักฐานทางโบราณคดีที่มีนักวิชาการ นักโบราณคดีศึกษาไว้แล้ว จัดเวทีแลกเปลี่ยน วิเคราะห์ร่วมกับทีมวิจัย /ผู้นำ /นักวิชาการ ส่วนประวัติศาสตร์ปัจจุบันศึกษาจากตำนานเรื่องเล่าผ่านการบอกเล่า การสัมภาษณ์ การจัดเวทีสัมภาษณ์กลุ่มย่อย พร้อมกับจัดเวทีเพื่อบันทึกประวัติศาสตร์ชุมชนร่วมกัน

4. ศึกษาประเพณี / วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เขมร ลาว ส่วย โดยเน้นให้แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ได้ศึกษาถอดรหัสทางวัฒนธรรมของตนเอง โดยการจัดประชุมกลุ่มย่อย สัมภาษณ์บุคคลและการสังเกตเข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ ของแต่ละชาติพันธุ์

5. ร่วมกันศึกษาประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนไพรขลา โดยการเรียนรู้ร่วมกันของชาติพันธุ์ เขมร ลาว ส่วย เปรียบเทียบของเดิมกับการหลอมรวมทางวัฒนธรรม มีกระบวนการวิธีการอย่างไร

6. จัดเวทีวิชาการประวัติศาสตร์ชุมชนไพรขลา และการหลอมรวมทางวัฒนธรรมของความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยมีชุมชน ทีมวิจัย และนักวิชาการท้องถิ่นเข้าร่วม

7. สรุปผลการศึกษา/วิเคราะห์ผลการศึกษา โดยการจัดประชุมร่วมกับทีมวิจัย และเรียบเรียงรายงานผลการศึกษา พร้อมกับข้อเสนอแผนงานระยะที่ 2

6. ระยะเวลา 8 เดือน (กันยายน 2549 – 30 เมษายน 2550)

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านไพรขลาได้รับการศึกษารวบรวมและบันทึกเป็นเอกสารที่มีความสมบูรณ์อ้างอิงได้

2. ชุมชนบ้านไพรขลาเกิดความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตนเอง

3. ชุมชนบ้านไพรขลาได้ศึกษาฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมทั้งเป็นของชาติพันธุ์ เขมร ลาว ส่วย ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความเป็นชุมชนไพรขลาและสถานที่เปลี่ยนไป

4. ได้ชุดความรู้การหลอมรวมวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

5. มีชุดความรู้ที่สามารถนำสู่การเรียนรู้ในชุมชนในระดับเด็กเยาวชนเพื่อสร้างสำนึกท้องถิ่น

6. มีแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยใช้ฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์

รายชื่อทีมวิจัย

1.นายนิณวัฒน์ เคนโยธา	หัวหน้าทีม
2.นายเอกภักดิ์ บุญแต่ง	ทีมวิจัย
3.นางสาวลักขณา อนุอัน	ทีมวิจัย
4.นายเสมียน จันทร์หอม	ทีมวิจัย
5.อาจารย์สมบัติ สวามีชัย	ทีมวิจัย
6.อาจารย์ประพันธ์ โกยสวัสดิ์	ทีมวิจัย
7.นายศราวุธ อุณนุ	ทีมวิจัย
8.นายอ้วน แก้วแสงใส	ทีมวิจัย

9.นายกิตติพงศ์ โสภา	ทีมวิจัย
10.นายชาติ พิมพ์วัน	ทีมวิจัย
11.นายสุนทร ลามณี	ทีมวิจัย
12.นายประสิทธิ์ อินทหอม	ทีมวิจัย

ที่ปรึกษา

- 1.นายชาติร์ โชคิตยา ผู้อำนวยการโรงเรียนนาหนองไผ่
- 2.นายพูนโชค ส่องสพ ผู้อำนวยการโรงเรียนโนนสมบูรณ์

ทีมให้ข้อมูล

- 1.นายเชิดพงษ์ ทับแก้ว กำนันตำบลไพรขลา
- 2.นายดี หอมหวาน ชนเผ่าส่วย
- 3.นางเส็ง จิตดา ชนเผ่าเขมร
- 4.นายบุญตา คุณมาศูนย์ ชนเผ่าลาว

บทที่ 2

บริบทของชุมชน

ชุมชนเกษตรกรรมริมชายขอบทุ่งกุลาร้องไห้ ด้านทิศใต้ บนเส้นทางท่าตูม — ชุมพลบุรี ช่วง กม.ที่ 20 ชุมชนไพรขลาซึ่งเป็นชุมชนเป้าหมายในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นชุมชนค่อนข้างใหญ่ มีด้วยกัน 2 หมู่ คือหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 4 ชุมชนแห่งนี้ในอดีตเป็นชุมชนเก่าแก่อาชุนมากกว่า 1,000 ปี มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่บ่งบอกถึงความเก่าแก่ของชุมชน เช่น ภูน้ำ คันดิน รอบชุมชน ก้อนศิลาแลง ที่บริเวณ สิมมาน้อย สิมมาใหญ่ เศษกระเบื้องดินเผา ที่กระจายอยู่ทั่วไป รวมทั้งตำนานเรื่องเล่าที่มีเค้ามูลเกี่ยวกับชื่อสถานที่ต่างๆในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับพระศรีนครเตาข้าวเธอ เมื่อกว่าสองร้อยปีที่ผ่านมา ชุมชนไพรขลายุคใหม่ ได้เกิดขึ้นทับซ้อน โนนบ้านร้างดั้งเดิม ชุมชนบ้านไพรขลายุคใหม่เริ่มต้นในช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา (ตามเรื่องเล่าที่เทียบเคียง เกี่ยวกับเหตุการณ์ พระศรีนครเตาข้าวเธอ หรือชาเมย หนีอาญาแผ่นดิน มาบวชและ มรณภาพ ที่นี้) ชุมชนไพรขลาที่ดั่งขึ้นใหม่นี้ เป็นชุมชนชาติพันธุ์ลาว ที่มาตั้งชุมชนขึ้นใหม่ หลังจากที่เคยมีกลุ่มครอบครัวเขมรเข้ามาอยู่ก่อน แต่อยู่ได้ไม่นาน เพราะถูกเสียดรวน จึงย้ายกลับออกไป และกลุ่มชาติพันธุ์ลาวได้อพยพเข้ามาอยู่ต่อ สร้างบ้านแปงเมืองจนเจริญ ก้าวหน้า มาถึงปัจจุบันนี้ ถึงแม้จะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว แต่ไพรขลาก็ตั้งอยู่ท่ามกลางกลุ่มชาติพันธุ์เขมร และส่วย ที่ล้อมรอบแทบทุกด้าน เพราะพื้นที่แถบนี้ มีกลุ่มเขมร และส่วย เข้ามาอยู่ก่อนแล้ว ส่วนชุมชนลาวที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ ส่วนใหญ่ ก็เป็นชุมชนขยาย หรือชุมชนลูก ของชุมชนบ้านไพรขลาเอง ที่ผู้คนยุคคุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยาย พากันย้ายบ้านออกไปตั้งเป็นชุมชนใหม่ สาเหตุที่มีการอพยพย้ายออกจากไพรขลา ก็เพราะ โนนบ้านแห่งนี้คับแคบ มีหนองน้ำล้อมรอบ ขยายชุมชนไม่ได้ ประกอบกับเมื่อชุมชนใหญ่ขึ้น ผู้คนมากขึ้น การจับจองที่ทำกิน อยู่ห่างชุมชนเก่าออกไป จึงได้อพยพออกไปอยู่ตามหัวไร่ปลายนา ก่อนที่จะพัฒนา ขึ้นเป็นหมู่บ้านในระยะต่อมา

ชุมชนไพรขลาในยุคแรกเริ่มการสร้างบ้านแปงเมืองนั้น มีเพียงกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเท่านั้น เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ทางคุ้มตะวันตกหรือคุ้มลาวในปัจจุบันนี้เอง การทำมาหากินเลี้ยงชีพในยุคแรก เป็นตั้งคมเกษตรกรรม ที่เข้าจับจองที่ดินริมฝั่งหนองน้ำด้านนอกชุมชน เป็นที่ทำกิน ไม่ได้ทำมาหากินมาก เพราะเครื่องมือเครื่องมือ ยังเป็นแรงคนและแรงสัตว์ และมีศัตรู จำพวกปูนา สัตว์ป่า พวก กวาง ละมั่ง ออกมากัดกินทำลาย ฉะนั้น การทำนาในยุคตั้งชุมชนใหม่นั้นลำบากมาก แต่ผู้คนก็ไม่อดอยาก เพราะมีอาหารตามธรรมชาติให้จับกินเป็นอาหารมากมาย แหล่งน้ำ หรือหนองต่างๆ โดยรอบชุมชน มีสัตว์น้ำ จำพวก กบ เขียด ปูปลา เค้า อาศัยอยู่มากมาย โดยเฉพาะเด้านั้น มีมากจนขึ้นมาเดินกันขวิดไขว่ บนถนนหนทาง กลางหมู่บ้าน ตัวโตขนาดเล็กๆ ขึ้นขี่หลังได้สบาย นอกจากการทำนา เพื่อเก็บข้าวไว้กินแล้ว ชุมชนไพรขลายังทำการค้ากับชุมชนอื่นๆด้วย โดยมีทั้งทางบก และทางเรือ ทางบกนั้น จะมีกองเกวียน ที่เดินทางผ่านมา แวะ

พัก ที่ค้ำนนอกชุมชน ด้านทิศเหนือ คือบริเวณ ริมฝั่งค้ำนนอกหนองท่าไทร พวกพ่อค้ำนิยมนำสินค้าเข้ามา
ซื้อขาย แลกเปลี่ยน จำหน่ายในชุมชน บางครั้งก็มาพักค้างแรม เพื่อพักวัว พักควาย พักกองเกวียนหลายวัน
ก่อนที่จะเดินทางไปค้าขาย ทางเมืองสุรินทร์ หรือเมืองอื่นๆต่อไป ในช่วงที่มาพัก ที่ริมฝั่งหนองท่าไทร
พวกพ่อค้ำ มักแวะเข้ามา ขอข้าว ขอน้ำ กิน ในทุกๆปี จนมีความคุ้นเคย อักแพง เป็นมิตรสหายกัน ระหว่าง
กลุ่มนายฮ้อย หรือพ่อค้ำกองเกวียนกับ ชาวบ้านไพรขลา นั่นอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ชาวไพรขลาชอบการค้า
ขายมาถึงยุคปัจจุบันนี้

ในยุคที่มีการขายชุมชนผู้คนออกไปตั้งชุมชนใหม่ โดยตั้งอยู่รอบๆชุมชนเก่านั่นเอง มีการจับจอง
ที่ทำดินมากขึ้น แต่ก็ยังไม่ถึงกับ ใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูก แต่เป็นเพียงการจับจองเพื่อทำคูปลาน้อย อัน
เป็นรูปแบบหนึ่งของการทำการประมงพื้นบ้านแบบดั้งเดิม โดยชาวบ้านจะปักคู เป็นแนวยาว ไร่คักปลา
ในช่วงหน้าฝน-หน้าหนาว เพื่อจับปลาไว้ทำอาหารและแปรรูป ในรูปแบบต่างๆ การจับจองที่ดินมีทั้งการ
ปักเป็นคูปลาน้อย และการขอยกยอค้ำ เพื่อบอกเขต ใครมาก่อน ก็ได้ที่ดินใกล้ชุมชน ใครมาทีหลังก็ขยับ
ห่างออกไป คนที่มีที่อยู่ไกล หลายครอบครัวก็อพยพไปตั้งชุมชนใหม่ขึ้นกลางทุ่งก็มีหลายชุมชน

จากคูปลาน้อยนี้เอง ที่ถูกพัฒนามาเป็นแปลงนาข้าวหอมมะลิขนาดใหญ่ ในยุคนั้นที่รถไถใหญ่ จาก
จังหวัดสุพรรณบุรี ได้เข้ามารับจ้างปรับที่นา คูปลาน้อยหายไป พร้อมกับรูปแบบการทำนาหว่าน การหว่าน
ข้าวได้รับความนิยมนอย่างรวดเร็ว เพราะมีที่นามาก ไม่มีแรงงาน ไม่มีเครื่องมือเครื่องจักรอย่างอื่น อาศัยจ้าง
รถไถใหญ่ แล้วหว่านข้าว หอมมะลิ จ้างแรงงานนอกพื้นที่ มาอนนากินปลาหนอง รับจ้างเกี่ยวข้าวอยู่เป็น
แรมเดือน ชาวไพรขลาทยอยนา ทยอยข้าว ทยอยปลา กันถ้วนหน้า เพราะ ทุยไม่แพง ค่าแรงก็ถูก เป็นเช่นนี้อยู่
หลายปี ก่อนที่จะมี สปก. จะเข้ามาจัดรูปที่ดิน ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ เกษตรกรส่วนใหญ่สูญเสียที่นาเพราะ
นโยบาย การปฏิรูปที่ดิน ถึงกระนั้น ก็ยังถือว่าเป็นชุมชนที่มีที่อัตราเฉลี่ยการถือครองที่ดินมากอยู่ เมื่อเทียบกับ
ชุมชนอื่นๆ ที่ดินที่มีอยู่ถูกนำไปออกเอกสารสิทธิ์ ที่ ธกส. อำเภอชุมพลบุรี รับรอง ให้ใช้เป็นเอกสารที่
สามารถค้ำประกันเงินกู้ได้ตามกฎหมาย และหลังจากนั้น รถไถเดินตาม ก็ออกมาเฟ้นฟ่านเกลื่อนทั้งทุ่งกุลาร
ร้องไห้

เมื่อรถไถเดินตามเข้ามามีบทบาทแทนรถไถใหญ่ เกษตรกร ไถ คราด หว่านข้าวหอมมะลิ ในขณะที่
ที่รถสี่ล้อ หรือ รถนวดข้าวคันแรก เขยิบอย่างลงมาพ่นฟางอยู่กลางทุ่ง มันได้รับความนิยมนอย่างรวดเร็ว
ถึงแม้จะร่วน หก ตก หล่น บ้าง แต่มันก็ดีและเร็วกว่า นอนนา แล้วฟาดข้าว ด้วยพลังสองแขน ซึ่งกว่าจะ
เสร็จถึงวันปักดำ ขึ้นแล้ว ก็ปาเข้าไปถึงต้นเดือน 3 แتبทุกปี รถไถเดินตาม ทุยเคมี กับรถรับจ้างสี่ล้อหรือ
นวดข้าว คือเทคโนโลยี ด้านการทำนายุคนี้ แรงงานจากนอกชุมชนที่เคยมานอนนาเกี่ยวข้าวรับจ้าง ทั้งจาก
โคราชตอนบน บุรีรัมย์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และชัยภูมิ ค่อยๆหายไป และหายไปตั้งแต่บัดนั้น

รถไถนาเดินตาม รับช่วงต่อรถไถใหญ่อยู่หลายปี ถึงเดี๋ยวนี้อีกยังพอมิใช้ให้เห็นอยู่บ้าง แต่น้อยเต็มที
คราวนี้เป็นการกลับมาของรถไถใหญ่ หรือรถไถล้อยางที่เคยปราบหญ้าโหมง ตั้งแต่สมัยทุ่งแตก หรือยุค
ปลาน้อยช่วงสุดท้ายนั่นเอง หลังฤดูเก็บเกี่ยว น้ำในฝึนนาแห้งเหือด ไฟทุ่งเพ้งไหม้ผ่านไปหมาดๆ รถไถ
ใหญ่ล้อยาง ปักใบมีด ดันหน้าดิน ไปกองรวมกันให้เป็นภูคันทาที่ใหญ่ขึ้นกว่าแต่เดิม เพื่อให้เจ้าของที่ได้
ลงกล้ายุคาลิปดัส หลังคันคันทูเสร็จ ก็ต้องไถขี้ดิน เพื่อให้เจ้าของที่นา ได้หว่านข้าวหอมมะลิ หลัง

สงครามทุกครั้งปี พวกเรดไถจะกลับเข้ามารับจ้างไถ ปรับที่ ทราย บางรายอาจหว่านให้ด้วย เจ้าของที่นา ไม่ต้องทำอะไรเลย นอกจากเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าวปลูกไว้รอหว่าน พวกเขาจะหว่านข้าวตั้งแต่หลังสงคราม และเก็บเกี่ยวช่วงบุญกฐิน ในขณะที่เรดไถใหญ่เข้ามาแทนที่เรดไถเดิมตาม รถเกี่ยวข้าวรับจ้างรุ่นใหม่จาก สุพรรณบุรีและชัยนาท ก็ไหลเข้ามาแทนที่เรดไถหรือรถนวดข้าวรุ่นเก่าเช่นกัน มันช่างแสนง่ายดายเหลือเกิน สำหรับเกี่ยวข้าวในนา พร้อมๆกับการพ่นยากฆ่าข้าวลี้บ และข้าวเปลือกออกไปคนละทาง พร้อมทั้งจะนำไปขายให้โรงสีได้ภายในวันเดียว ในยุคแรกๆที่รถเกี่ยวข้าวเข้ามารับจ้างเกี่ยวข้าว มันทำได้เพียงการเกี่ยว แล้วนำมากองไว้ข้างทาง แล้วต้องใช้แรงงานคนในชุมชน แบกขึ้นรถบรรทุก เพื่อขนไปขาย ลานข้าวของ สหกรณ์การเกษตร ที่ตั้งอยู่ใกล้ๆชุมชน แต่ในยุคล่าสุด การเกี่ยวข้าวในพื้นที่เป็นร้อยไร่ อาจไม่ต้องไถ หว่าน แรงงานคนในชุมชนให้เปลืองเปล่า เบียร์ เป็ด ไก่อีกแล้ว รถรุ่นใหม่ มันมีระบบบรรจุกระสอบ แล้ว ช่างขึ้นรถบรรทุกเองได้ สามารถเกี่ยวข้าวได้ไวกว่า สมายกว่า เกษตรกรนิยมใช้บริการ จนต้องเข้าคิวรอ ผู้มี ทุนหนาในชุมชนบางราย เห็นช่องทางการทำมาหากิน รีบออกเรดไถใหญ่ และรถเกี่ยวข้าวรุ่นใหม่มาไว้รอ บริการพี่น้องชาวไพรขลา

เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในท้องทุ่งบ้านไพรขลาอย่างเต็มที่ ในขณะที่ผู้เป็นเจ้าของที่นา กำลังมุ่งสู่เส้นทางการค้า ที่ดูเหมือนว่าจะก้าวไกลกว่าเดิม 50 ปีที่แล้วมา ผู้เฒ่าผู้แก่ สะพายห่อผ้า เดินขายยา นกอีแอ่น ยาสูบ มุ้ง และอื่นๆ ด้วยลำแข้ง ก่อนที่จะมาปั่นจักรยาน อาศัยนอนตามวัด และบ้านมิตรสหาย คือใช้ความอดทน ทักษะ ความสามารถด้านภาษา ในการโฆษณาสินค้า แต่คนยุคใหม่กลับทำได้ดีกว่านั้น พวกเขาเรียนรู้การค้าจากผู้อาวุโส แล้วเปลี่ยนสินค้ามา ตู้ กับข้าว ตู้เอนกาวน และเฟอร์นิเจอร์ ทั้งผลิตเอง ขายเอง ทั้งขายสด ขายเซ้น เจริญก้าวหน้าจนร่ำรวย มากบ้างน้อยบ้าง ตามแต่ใครจะมีความสามารถ บางราย เปิดสาขาย่อย กระจายไปในหลายๆที่ บางรายก็ไปลำบาก แต่ก็ยังสู้ อย่างไม่ย่อมนย่อ ในขณะที่รายได้ข้าวหอมมะลิ และบุคลากรยังคงเป็นรายได้เสริมอีกแรง ด้วยปัจจัยด้านธุรกิจด้านการผลิตตู้ฯ ส่งผลให้เกิดสภาพคล่องทางเศรษฐกิจระดับชุมชน คนหนุ่มสาวจึงไม่ค่อยนิยมเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นมากนัก ในขณะที่ธุรกิจการค้าขายด้านอื่นๆ ก็พลอย คูเพื่องฟูและ หลากหลายมากขึ้น แต่คนบ้านไพรขลา กลับยังยึดมั่นอยู่ในขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี คติความเชื่อ ดังเดิมเหมือนบรรพบุรุษ ด้วยพลังความเชื่อมั่นเอง ที่เป็นพลังในการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นของชุมชนแห่งนี้

❖ สภาพทั่วไปของชุมชนไพรขลา

ชุมชนไพรขลาตั้งอยู่บนถนนสายท่าคูม-ชุมพลบุรี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 2 หมู่ คือ หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 4 ตำบลไพรขลา อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ระยะทางจากชุมชนไพรขลาไปอำเภอชุมพลบุรี 17 กิโลเมตร และไปจังหวัดสุรินทร์ 73 กิโลเมตร โดยมีเส้นทางท่าคูม-ชุมพลบุรีเป็นเส้นทางหลักในการคมนาคมสู่ภายนอก

ชุมชนไพรขลาทั้ง 2 หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือน จำแนกเป็น 411 ครัว มีประชากรจำนวน 1,773 คน ชาย 933 คน หญิง 841 คน ซึ่งแยกตามช่วงอายุของแต่ละหมู่บ้านดังนี้

	หมู่ที่ 1			หมู่ที่ 4			รวม
จำนวนครัวเรือน	229 ครัวเรือน			182 ครัวเรือน			411 ครัวเรือน
ช่วงอายุประชากร	ประชากร			ประชากร			
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	รวมทั้ง 2 หมู่บ้าน
0-5 ปี	53	43	96	33	28	61	157
6-11 ปี	56	46	102	40	40	80	182
12-17 ปี	70	68	138	30	38	68	206
18-49 ปี	315	260	575	159	148	307	882
50-59 ปี	68	62	130	33	28	61	191
60 ปีขึ้นไป	48	32	80	28	48	76	156
รวม	610	511	1,121	323	330	653	1,773

ลักษณะภูมิประเทศของชุมชนไพรขลา เป็นพื้นที่ราบลุ่ม อยู่ริมทิศใต้ของทุ่งกุลาร้องไห้ โดยมีลำน้ำมูลอยู่ทางทิศใต้ ส่วนด้านทิศเหนือเป็นลำพลับพลา

พื้นที่ตั้งชุมชน เดิมเคยเป็นชุมชนโบราณ มีคูคันดินล้อมรอบ ปัจจุบันมีการบุกเบิกจับจองและการถมที่เพื่อการพัฒนาชุมชน ทำให้เหลือร่องรอยแหล่งน้ำชุมชนโบราณ คือ หนองท่าไทร หนองท่าโพน หนองข้างด้าย หนองท่าหัวข้าว และหนองหัวนอน ส่วนทรัพยากรป่าไม้ชาวบ้านจะไปใช้ประโยชน์ป่าที่อยู่ตำบลหนองเรือที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูลเป็นหลัก

พื้นที่ของชุมชนทั้งหมด จำนวน 8,710 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งเป็นแปลงนาเกือบทั้งหมด จำนวน 8,305 ไร่ ที่ดินมีเอกสารสิทธิ์เป็น นส 3 / โฉนด จำนวน 2,550 ไร่ สปก. 4-01 จำนวน 6,205 ไร่ ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย ความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างจะต่ำ นอกจากนี้ยังมีปัญหาฝนทิ้งช่วง และน้ำท่วมขังในฤดูน้ำหลาก

■ บริการด้านสาธารณูปโภค

การคมนาคม

ชุมชนไพรขลามีถนนลาดยางสายอำเภอท่าตูม-ชุมพลบุรี เป็นเส้นทางหลักในการเดินทาง ทั้งไปสู่ อำเภอ/จังหวัด หรือแม้กระทั่งไปกรุงเทพและต่างจังหวัด โดยมีรถโดยสารประจำทางที่เดินรถเป็นประจำทุกวัน นอกจากนี้ยังมีถนนคอนกรีตเสริมเหล็กภายในชุมชน/ถนนหินลูกรังเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน จึงถือว่าการคมนาคมของคนไพรขลาสะดวกสบาย

แหล่งน้ำอุปโภค/บริโภค/ไฟฟ้า

ทุกครัวเรือนมีการรอง/เก็บน้ำฝนไว้ดื่ม ส่วนน้ำใช้จะเป็นน้ำประปา โดยมีแหล่งน้ำรอบหมู่บ้าน สามารถรองรับและเป็นแหล่งน้ำสำหรับสัตว์ของชุมชน และปลูกพืชผักไว้กินในครอบครัวเท่านั้น โดยไม่สามารถนำไปใช้เป็นการเกษตรขนาดใหญ่ได้ ทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าบริการในโรงงานเฟอร์นิเจอร์ด้วย

นอกจากนี้ชุมชนมีสถานบริการต่างๆ ดังนี้

- สถานีอนามัย 1 แห่ง ที่ตั้งอยู่ภายในชุมชน สามารถใช้บริการได้สะดวก มีเจ้าหน้าที่จำนวน 3 คน
- ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลไพรขลา 1 แห่ง พร้อมด้วยห้องประชุมและลานกีฬา เอนกประสงค์ บริการชุมชนได้
- โรงเรียนประถมศึกษา/ขยายโอกาส ตั้งแต่อนุบาล-มัธยมศึกษาปีที่ 3 เขตพื้นที่บริการจำนวน 4 หมู่บ้าน มีนักเรียน 370 คน คณะครู จำนวน 20 คน
- สำนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) 1 แห่ง ที่ให้บริการสมาชิก ทั้งสิ้นเชื่อในการทำการเกษตรและสินเชื่อ ประกอบอาชีพทำเฟอร์นิเจอร์ในชุมชน
- วัด 1 แห่ง คือ วัดศรัทธาวารี ตามตำนานเป็นวัดที่ชาวมอญมาบวชและมรณภาพที่วัดนี้ ซึ่งชาวมอญก็คือ เขียงสี หรือพระยาศรีนครเดาหัวเรือที่หนีอาญาแผ่นดินมาบวชนั่นเอง วัดของชุมชนเป็นวัดของศูนย์รวมของชุมชนละแวกนั้น มีโบสถ์เก่าแก่และเป็นวัดที่คนละแวกนั้นนิยมมาบวชที่วัดนี้

❁ สภาพทางสังคม/วัฒนธรรม

ชุมชนไพรขลา เป็นชุมชนโบราณและเป็นเส้นทางการค้าในอดีต ทำให้มีกลุ่มคนมาสัมพันธ์หลายกลุ่มหลายชาติพันธุ์ ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเป็นกลุ่มหลัก โดยมีชาติพันธุ์เขมร , กรูย หรือแม้กระทั่งคนจีนที่เคยมาค้าขาย ในปัจจุบันไม่มีความแปลกแยกของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่มีความกลมกลืนของกลุ่มชาติพันธุ์/มีความกลมกลืนทางชาติพันธุ์ บางครอบครัวมีเชื้อสายจีน คนลาว คนเขมร /คนตัวอยู่ด้วยกัน มีประเพณีวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีทั้งสงกรานต์ / แขน โฉนดา / หรือแม้กระทั่งไหว้บรรพบุรุษในตรุษจีนด้วย อย่างไรก็ตามถึงแม้ชุมชนไพรขลาจะมีหลายวัฒนธรรมและมีประเพณียึดครองแบบอีสานเป็นหลัก แต่ชุมชนไพรขลามีประเพณีที่มีความสำคัญและต่อเนื่อง คือ

- บุญแซน โฉนตา (วัฒนธรรมเขมร) ที่ทุกชาติพันธุ์ร่วมกันทำ
- การบวงสรวงปู่ตาของชุมชน เดือน 3 และเดือน 6 ทุกปี
พร้อมกับการขนานก่อนออกไปค้าขายต่างแดน
- การบวชนาคช้าง เป็นวัฒนธรรมของส่วย แต่ทุกชาติพันธุ์ก็ถือปฏิบัติ
- ประเพณีการแต่งงาน มีการผสมผสานพิธีกรรมของแต่ละกลุ่ม
ชาติพันธุ์

☀ สภาพทางเศรษฐกิจชุมชน

การทำมาหากินของกลุ่มคนชุมชนไพรขลา มีอาชีพหลัก 2 อย่างที่อยู่คู่กับชุมชนมาตลอด คือ การทำนาพร้อมกับการพึ่งพาธรรมชาติ โดยเฉพาะในยุคบุกเบิกทุ่งปลูกข้าวหอมมะลิ/ชุกาลิปดัส เป็นพืชเศรษฐกิจหลัก ส่วนอีกอาชีพคือ การค้าขาย ที่เริ่มพัฒนาจากการเป็นพ่อค้าหมู/นายฮ้อย พ่อค้ายาสมุนไพร และล่าสุดคือ นักธุรกิจเจ้าของโรงงานเฟอร์นิเจอร์ที่ส่งสินค้าและการไปประกอบกิจกรรมทั่วประเทศ พร้อมขายสู่ประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งปัจจุบันมีโรงงานเฟอร์นิเจอร์ในชุมชนร่วม 10 โรงงาน ชกส.เป็นแหล่งทุนสนับสนุนแต่ละโรงงานร่วม 10-30 ล้านบาท

☀ การศึกษาของชุมชน

คนส่วนใหญ่ในชุมชนเรียนจบภาคบังคับ แต่กลุ่มคนที่เรียนสูงกว่าภาคบังคับของคนไพรขลาจะสามารถมีงานทำเป็นราชการจนเป็นที่กล่าวกันว่า บ้านไพรขลาเป็นหมู่บ้านเจ้านาย ซึ่งสถานการณ์ศึกษาของคนไพรขลา มีดังนี้

จำนวนคนที่กำลังศึกษาอยู่

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)
- ภาคบังคับ	-
- จบ ป.6 และเรียนต่อ	29
- มัธยมศึกษาตอนต้น	79
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	53
- อนุปริญญา	18
- ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	11

จำนวนคนที่เรียนจบแล้ว

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)
- จบภาคบังคับ	1,244
- จบมัธยมศึกษาตอนต้น	48
- จบมัธยมศึกษาตอนปลาย	29
- จบอนุปริญญา	10
- จบปริญญาตรี หรือสูงกว่า	16

☀ สุขภาพอนามัย

ชุมชนไพรขลาเป็นที่ตั้งของสถานอนามัย ทำให้คนในชุมชนสามารถใช้บริการได้สะดวก เมื่อมีการเจ็บป่วย โรคที่เกิดขึ้นบ่อยๆ ในชุมชน เป็น โรคพื้นฐาน เช่น ไข้หวัด นอกจากนี้สถานอนามัยได้รวบรวมข้อมูลในระดับตำบลเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพมีดังนี้

1. ปัญหาประชากรสูงวัยเพิ่มจำนวนมากขึ้น
2. ปัญหาป่วยด้วยระบบทางเดินหายใจ
3. ปัญหาป่วยด้วยโรคระบบไหลเวียนเลือด
4. ปัญหาป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วง
5. ปัญหาการตายด้วยโรคชรา
6. ปัญหาการตายด้วยโรคมะเร็ง
7. ปัญหาการตายด้วยโรคหัวใจและหลอดเลือด

อย่างไรก็ตามสาธารณสุขอำเภอและเจ้าหน้าที่สถานอนามัย มีระบบ/กระบวนการดูแลส่งเสริมสุขภาพชุมชน ภายใต้งานโครงการต่างๆตลอดปี โดยมีกลุ่ม อสม. เป็นกลไกหลักในการทำงานร่วมกัน จึงทำให้มีการส่งเสริมสุขภาพแข็งแรง / การป้องกันโรค/การบำบัดดูแลกลุ่มผู้เป็นโรคต่างๆ เป็นต้น

✳ สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานสำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบล

2.1 สภาพทั่วไป

1 ที่ตั้ง

องค์การบริหารส่วนตำบลไพรขลาอยู่ห่างจากอำเภอชุมพลบุรีเป็นระยะทาง 17 กิโลเมตร

- ทิศเหนือ จดตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
- ทิศใต้ จดตำบลหนองเรือ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์
- ทิศตะวันออก จดตำบลทุ่งกุลาและตำบลพรหมเทพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
- ทิศตะวันตก จดตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

2 เนื้อที่ ตำบลไพรขลามีเนื้อที่ประมาณ 35,175 ไร่ หรือ 56.8 ตารางกิโลเมตร

3 ภูมิประเทศ

โดยทั่วไปมีสภาพเป็นที่ราบลุ่มส่วนหนึ่งของทุ่งกุลาร้องไห้ หน้าฝนมีน้ำท่วมจั้งทั่วไป หน้าแล้งเป็นพื้นที่ ที่แห้งแล้งลักษณะทางกายภาพของดินเป็นดินร่วนปนทราย มีคุณสมบัติเป็นดินเค็มเปรี้ยว พื้นที่ทั้งหมดใช้ประโยชน์ในการทำเกษตร ได้แก่ การทำนาเป็นต้น

2.2 เขตการปกครอง

ตำบลไพรขลาแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 12 หมู่บ้าน

ตารางแสดง พื้นที่ หน่วยการปกครอง ระยะทางจากอำเภอ และจังหวัด

ที่	หมู่บ้าน	พื้นที่ (ตร.กม.)	ระยะทางจาก อำเภอชุมพลบุรี (ก.ม.)	ระยะทางจาก จังหวัดสุรินทร์(ก.ม.)	ร้อยละของ พื้นที่ตำบล
1	ไพรขลา	8.46	17	73	13.85
2	ขาม	5.92	20	70	9.69
3	โพนทัน	2.24	21	71	3.67
4	ไพรขลาน้อย	6.76	17	73	11.07
5	ตาเฮอ	3.55	25	75	5.81
6	โนนสมบูรณ์	0.92	35	88	1.51
7	ม่วงสวรรค์	10.19	37	82	16.68
8	โนนตาล	8.83	22	77	1.64
9	โนนโพธิ์	3.04	19	75	4.98
10	โพนม่วง	3.84	37	82	6.29
11	โพนงาม	5.57	18	76	9.12
12	โนนหนามแท่ง	1.76	22	78	2.88

2.3 ประชากร

ตำบลไพรขลา มีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 6,826 คน เป็นชาย 3,430 คน เป็นหญิง 3,396 คน จำนวนบ้าน 1,631 ครัวเรือน

ตารางแสดงจำนวนประชากร จำนวนบ้าน

ข้อมูล ณ เดือนมีนาคม 2550

ลำดับที่	ชื่อบ้าน	จำนวนประชากร			
		ชาย	หญิง	รวม	จำนวนบ้าน
1	ไพรขลา	456	448	904	261
2	ขาม	521	511	1,032	227
3	โพนทัน	146	139	285	60
4	ไพรขลาโน้ย	378	424	802	206
5	ตาเฮอ	132	124	256	50
6	โนนสมบูรณ์	111	103	214	52
7	ม่วงสวรรค์	567	546	1,113	248
8	โนนตาล	171	175	346	87
9	โนนโพธิ์	265	251	516	116
10	โพนม่วง	402	377	779	195
11	โพนงาม	190	203	393	85
12	โนนหนามแท่ง	91	95	186	44
รวม		3,430	3,396	6,826	1,631

1. อาชีพ

- ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา และรับจ้างทั่วไป หลังจากว่างเว้นฤดูกาลเก็บเกี่ยวจะมีการทอดผ้าไหม ฐานะประชากรโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ

2. ผลิตภัณฑ์ตำบล

- ข้าวหอมมะลิปลอดสารพิษ ประชากรส่วนใหญ่ปลูกข้าวหอมมะลิ 105 มีพื้นที่เกษตรกรรมประมาณ 24,783 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 400 กิโลกรัม / ไร่

- หมู่บ้านทอดผ้าไหม หมู่ที่ 1,2,3,4,6,7,8,10,12 ของกลุ่มสตรีทอดผ้าไหม ราษฎรปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเอง ทอดผ้าไหมลายพื้นบ้านเป็นเอกลักษณ์ของตนเองแต่เดิมผลิตเพื่อไว้ใช้เองต่อมาได้รับการสนับสนุน

งบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลไพรขลา ทำให้สามารถผลิตและจำหน่ายได้เป็นจำนวนมากทำให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น

- ร้านค้าชุมชน หมู่ที่ 7, 10 ศูนย์สาธิตการตลาด หมู่ที่ 7 สหกรณ์ร้านค้า หมู่ที่ 7, 10 เป็นการดำเนินงานโดยสมาชิกของกลุ่มที่เข้มแข็งทำให้มีผลกำไร เป็นการลดค่าใช้จ่าย เพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกกลุ่มและราษฎรในหมู่บ้านเป็นอย่างดี

3. การพาณิชย์

ตำบลไพรขลามีสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง จำนวน 4 แห่ง และมีปั้มน้ำมันหลอดที่ให้บริการในหมู่บ้าน จำนวน 8 แห่ง มีร้านค้าขนาดเล็ก จำนวน 54 ร้าน ร้านค้าขนาดใหญ่ จำนวน 4 แห่ง โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 41 แห่ง โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 1 แห่ง ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ จำนวน 5 แห่ง ร้านซ่อมรถยนต์ จำนวน 6 แห่ง โรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์ จำนวน 9 แห่ง

2.4 สังคม

1. การศึกษา

ตารางข้อมูลด้านการศึกษา

ข้อมูล ณ วันที่ 18 พฤษภาคม 2549

ที่	ชื่อสถานศึกษา	ที่ตั้ง	ระดับก่อนเกณฑ์			ระดับอนุบาล			ระดับประถมศึกษา			ระดับมัธยมศึกษา		
			ห้อง เรียน	ครู	นักเรียน	ห้อง เรียน	ครู	นักเรียน	ห้อง เรียน	ครู	นักเรียน	ห้อง เรียน	ครู	นักเรียน
1	ศูนย์เด็กเล็กบ้านไพรขลา	ม.1	1	4	70	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	ศูนย์เด็กเล็กบ้านโพธิ์ม่วง	ม.10	1	3	69	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	โรงเรียนบ้านไพรขลา	ม.4	-	-	-	4	4	87	7	7	190	6	8	140
4	โรงเรียนบ้านขาม	ม.2	2	2	34	2	2	34	6	6	129	-	-	-
5	โรงเรียนบ้านโนนสมบูรณ์	ม.6	-	-	-	2	1	15	6	3	28	-	-	-
6	โรงเรียนบ้านโพธิ์ม่วง	ม.7	-	-	-	2	2	79	11	17	198	3	6	129
7	โรงเรียนบ้านโนนคาทกนตัง	ม.8	-	-	-	2	1	12	8	3	35	-	-	-

2. การศาสนา

ศาสนาที่ประชาชนในเขตตำบลไพรขลานับถือ คือ ศาสนา พุทธ คิดเป็นร้อยละ 100 มีวัด / สำนักสงฆ์ 4 แห่ง ดังนี้

1. วัดสระบัวงาม บ้านขาม หมู่ที่ 2
2. วัดบ้านศรีท้าวารี บ้านไพรขลาซอย หมู่ที่ 4
3. วัดทุ่งสำราญ บ้านคาเฮอ หมู่ที่ 5
4. วัดอัมภาวารินทร์ บ้านโพธิ์ม่วง หมู่ที่ 10

3. วัฒนธรรม

ประชาชนส่วนใหญ่ใช้ภาษาท้องถิ่นดังนี้ ภาษาอีสาน คิดเป็นร้อยละ 59 ภาษาเขมรคิดเป็นร้อยละ 39 ภาษาส่วยคิดเป็นร้อยละ 1 ภาษาไทยคิดเป็นร้อยละ 1 นับถือชนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านแบบดั้งเดิม เช่น ประเพณีแห่นาค อุปสมบท ช่วงเดือน 6 ของทุกปี หรือช่วงเดือน เมษายน - พฤษภาคม ของทุกปี จะมีพิธีอุปสมบทหมู่ โดยใช้ช้างเป็นพาหนะในการแห่นาคไปรอบหมู่บ้านดังกล่าว - และประเพณีวันสารทหรือภาษาท้องถิ่น เรียกว่า “โพนตา” เป็นงานสำคัญ และยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันเรื่อยมา กำหนดงานจะมีขึ้นในช่วงเดือน 10 ของทุกปี แบ่งได้ 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เรียกว่า “สารทเล็ก” หรือ “เบ็ญตึง” ประชาชนจะพากันไปทำบุญตักบาตรที่วัด ช่วงที่ 2 ตรงกับวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 เรียกว่า “สารทใหญ่” หรือ “เบ็ญทม” ทุกครอบครัวจะทำพิธีเซ่นไหว้ ซึ่งเรียกวิญญานของพี่น้องหรือบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วให้มารับของเซ่นไหว้ ซึ่งเรียกว่า “เซ่นโพนตาโพนยา” ญาติพี่น้องที่ไปอยู่ที่อื่นก็กลับมาวมกัน เพื่อร่วมพิธีดังกล่าว ตอนกลางคืนก็จะไปทำบุญและฟังพระสวดที่วัด มีการทำบุญกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่เจ้ากรรมนายเวร รุ่งเช้า ตรงกับวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ก็จะไปทำบุญตักบาตรที่วัดเป็นอันเสร็จพิธี

4. การสาธารณสุข

สถานีนามขัณฑ์ประจำตำบล 2 แห่ง แยกเป็น

- สถานีอนามัยตำบลไพรขลา มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข 3 คน แยกเป็น
 - นักวิชาการสาธารณสุข 2 คน
 - พยาบาลวิชาชีพ 1 คน
- สถานีอนามัยตำบลโพนม่วง มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข 3 คน แยกเป็น
 - นักวิชาการสาธารณสุข 1 คน
 - เจ้าหน้าที่บริหารสาธารณสุข 1 คน
 - ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข 1 คน

5. การบริการพื้นฐาน

5.1 การคมนาคม

องค์การบริหารส่วนตำบลไพรขลา ตั้งอยู่ในเส้นทางจากอำเภอท่าตูม ถึงอำเภอชุมพลบุรี อยู่ห่างจากอำเภอชุมพลบุรีประมาณ 17 กิโลเมตร ภายในองค์การบริหารส่วนตำบล มีถนนลาดยางเชื่อมระหว่างหมู่บ้านต่างๆ 3 สาย และถนนสู่หมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นถนนดิน ในฤดูฝนบางเส้นทางประชาชนใช้สัญจรด้วยความลำบาก

5.2 การโทรคมนาคม

- โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 12 หมู่บ้าน

5.3 การไฟฟ้า

- ไฟฟ้าเข้าถึง จำนวน 12 หมู่บ้าน

5.4 แหล่งน้ำธรรมชาติ

- ลำน้ำ, ลำห้วย จำนวน 6 แห่ง
- บึง, หนองน้ำ จำนวน 47 แห่ง
- สระน้ำ, ลำคลอง จำนวน 30 แห่ง

5.5 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ฝาย จำนวน 8 แห่ง
- บ่อบาดาล จำนวน 15 แห่ง
- ประปา จำนวน 6 แห่ง

6. ข้อมูลอื่นๆ

6.1 ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

- มีพื้นที่ปลูกปาล์มในเขตหมู่ที่ 7 บ้านม่วงสวรรค์ ประมาณ 350 ไร่ และใช้เป็นบริหารเลี้ยงสัตว์ ประมาณ 50 ไร่
- มีพื้นที่ปลูกปาล์มในเขตหมู่ที่ 7 บ้านม่วงสวรรค์ ประมาณ 350 ไร่ และใช้เป็นบริเวณเลี้ยงสัตว์ ประมาณ 50 ไร่
- มีลำพลับพลาไหลผ่านด้านทิศเหนือของตำบล

6.2 มวลชนจัดตั้ง

- ลูกเสือชาวบ้าน	2	รุ่น	จำนวน	100	คน
- ไทยอาสาป้องกันชาติ	1	รุ่น	จำนวน	62	คน
- อปพร.	2	รุ่น	จำนวน	137	คน
- อสตร.	1	รุ่น	จำนวน	150	คน
- กลุ่มอาชีพ			จำนวน	12	กลุ่ม
- กลุ่มออมทรัพย์			จำนวน	9	กลุ่ม
- กลุ่มอื่นๆ			จำนวน	2	กลุ่ม

7. ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมีการพัฒนาและบูรณาการ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ตามแผนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนการปฏิรูประบบราชการไปพร้อมกัน เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนตำบลไพรขลาจึงได้จัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี เพื่อไว้รองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้ว

โครงสร้างและกระบวนการบริหารบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลไพรขลา

ก. บุคลากร พนักงานส่วนตำบลและพนักงานจ้าง จำนวน 22 คน

- ตำแหน่งในสำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล	จำนวน	15	คน
- ตำแหน่งในส่วนการคลัง	จำนวน	5	คน
- ตำแหน่งในส่วนโยธา	จำนวน	2	คน

- ระดับการศึกษา

- ประถมศึกษา	จำนวน	1	คน
- มัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน	4	คน
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	จำนวน	5	คน
- อาชีวศึกษา	จำนวน	3	คน
- ปริญญาตรี	จำนวน	8	คน
- ปริญญาโท	จำนวน	1	คน

ข. รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล ประจำปี 2549 ณ วันที่ 30 เดือน กันยายน 2549

จำนวน 14,890,213.98 บาท แยกเป็น

- รายได้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดเก็บเอง	333,194.81 บาท
- รายได้ที่ส่วนราชการต่าง ๆ จัดเก็บให้	10,300,699.17 บาท
- เงินอุดหนุนจากรัฐบาล	4,256,320 บาท

การบริหารบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการวางแผนงบประมาณการบริหารบุคคลของท้องถิ่น และอยู่ภายใต้กรอบวงเงิน 40% ของงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลไพรขลา

บทที่ 3

กระบวนการการศึกษา

การดำเนินการของโครงการวิจัย ถือเป็นระยะที่ 1 ซึ่งเป็นภาคของการศึกษาข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นแนวทางในการพัฒนาชุมชน แล้วนำแนวทางดังกล่าวมาทำการทดลองปฏิบัติการในระยะที่ 2 ต่อไป ซึ่งการดำเนินการในระยะที่ 1 นี้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนการพัฒนาโครงการ

ในการพัฒนาโครงการนี้จะแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนย่อย คือ

- 1) ขั้นตอนการศึกษาภาพรวมทุ่งกุลาร้องไห้ร่วมกับทีมอื่นๆ โดยถือเป็นทีมที่สนใจอยากศึกษาร่วมกัน
- 2) ขั้นตอนการศึกษาและพัฒนาโจทย์ของพื้นที่ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

๑ กระบวนการเริ่มแรก

ในช่วงแรกที่ทำการศึกษาวิจัย เริ่มต้นที่การรวบรวมทีม กลุ่มผู้สนใจใคร่รู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชนบ้านไพรขลา เพราะที่ชุมชนนี้มีเรื่องเล่า เกียรติประวัติศาสตร์ ทั้งที่เกี่ยวกับบริบทพื้นที่ และในระดับภาพกว้างของทุ่งกุลาร้องไห้ และต้องการสืบค้นอย่างเป็นจริงเป็นจัง และอยาคนำมาเรียบเรียงอย่างเป็นระบบและมีเนื้อหาที่อ้างอิงทางวิชาการได้ ภายหลังที่ได้ทีมผู้สนใจในการศึกษาค้นคว้า หรือทีมวิจัยแล้ว โจทย์การวิจัยดูเหมือนว่าต้องการทราบเพียงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนแห่งนี้ว่ามีความเป็นมา ตั้งยุคอดีตถึงปัจจุบันอย่างไร ฉะนั้นในการเสนอโจทย์การวิจัย จึงถูกตั้งข้อสังเกตจากผู้ และนักวิชาการ ตลอดจนที่ปรึกษาโครงการว่า ถ้ารู้ประวัติศาสตร์ของชุมชนแล้ว จะนำไปเป็นสู่การสร้างพลังการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอนาคตได้อย่างไร ทำอย่างไรเราจึงรู้ถึงพลังที่แท้จริงของชุมชน และเราจะนำพลังนั้นมาปรับใช้เพื่องานพัฒนาชุมชนต่อไปได้ การศึกษาประวัติศาสตร์ ก็มีความสำคัญเพราะจะทำให้รู้ความเป็นมาของชุมชน และจะนำไปสู่การค้นหาลงลึกชุมชนได้เช่นกัน ฉะนั้นในระยะเตรียมโครงการ ทีมผู้ก่อการหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นทีมผู้สนใจได้ทำการศึกษาประวัติศาสตร์ภาพกว้างของบริบททุ่งกุลาร้องไห้ ก่อนที่จะมาเจาะลงศึกษาเฉพาะบ้านไพรขลาโดยตรง ซึ่งได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบจากหลักฐานทางโบราณสถาน เช่น ภูน้ำคันดิน ซากโบราณสถานอย่างสิมมาน้อย สิมมาใหญ่ เป็นต้น

ในช่วงการศึกษาภาพรวมทุ่งกุลาร้องไห้ เป็นการจัดประชุมระดมข้อมูลจากทีมที่สนใจเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้น พื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ทุ่งกุลาร้องไห้ หลังจากนั้นได้ร่วมศึกษาพื้นที่กับทีมต่างๆ เพื่อให้เข้าใจบริบทภาพกว้างของทุ่งกุลาร้องไห้ โดยมี อาจารย์ศรีศักร วัลลิโภคม ให้ความรู้แนะนำ

๑๑ กระบวนการระยะที่ 2

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ทุ่งกุลาร้องไห้ โดยเฉพาะในบริบทชายขอบด้านทิศใต้ ทำให้ทราบที่มาที่ไปของบรรพบุรุษชุมชนบ้านไพรขลา และเมื่อมีการนำเสนอผลการศึกษาในขั้นตอนการเตรียมโครงการวิจัย ร่วมกับพื้นที่อื่นๆ ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ด้วยกัน เช่น บ้านเมืองเตา บ้านเมืองบัว บ้านกู่กาสิงห์ และบ่อพันขัน ทำให้มีการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มาอยู่บ้านไพรขลา ในยุคปลายกรุงศรีอยุธยา (ศรีนครเตาทำวเธอ) ว่ามีตำนานเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อื่นๆ เช่น เมืองเตา พืชคนภูมิพิสัย กุดหวาย รัตนบุรี สุรินทร์ อย่างไร หลังจากเจ้าฟ่อนครเตา ชุมชนมีพัฒนาการอย่างไร ในการศึกษาในระยะที่สองนี้เองที่ทำให้พบว่า ชุมชนไพรขลามีกลุ่มชาติพันธุ์หลายเผ่าพันธุ์ หรืออย่างน้อย 3 เผ่าพันธุ์มาอยู่ร่วมกัน ดังเป็นชุมชนขึ้นมา มีพัฒนาการ การหลอมรวมกัน ของเผ่าพันธุ์ต่างอย่างต่อเนื่อง จนสามารถ สร้างบ้านแปงเมืองให้เป็นศูนย์กลางการค้า ศูนย์กลางทางด้านการเศรษฐกิจ และสังคม ชายขอบทุ่งกุลาร้องไห้ ทางตอนล่าง และนี่คือโจทย์การวิจัย “การหลอมรวม.การหลอมรวมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลาย กลุ่มชาติพันธุ์กรณีการศึกษาชุมชนไพรขลา ตำบลไพรขลา” ซึ่งชุมชนจำเป็นต้องค้นหว่า อะไรคือปัจจัยที่ทำให้เกิดการหลอมรวมของกลุ่มคนหลายเผ่าพันธุ์ การหลอมรวมนั้นก่อให้เกิดพลังอย่างไร เมื่อค้นพบปัจจัย และพลังแล้ว เราก็สามารถดึงพลังนั้นมาเป็นพลังในการผลักดัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชนต่อไป ซึ่งในขั้นตอนนี้ทางทีมวิจัยได้พัฒนา ทักษะการทำงานวิจัยของทีมงาน จัดทำกรอบการวิจัย ตลอดจนเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล มีการประชุมทำความเข้าใจร่วมกันมา

ในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนเพื่อนำมาเสนอในการพัฒนาโจทย์วิจัยและเอกสารโครงการนั้น มีการประชุมทำความเข้าใจกับทีมในพื้นที่ ทีมได้ร่วมเรียนรู้วิธีการ/ทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นทีมได้จัดทำศึกษาข้อมูลพื้นที่ โดยเริ่มต้นศึกษาในชุมชน มีการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ในชุมชน ถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน / กลุ่มคนหรือตระกูลต่างๆในชุมชน ซึ่งข้อมูลต่างๆนี้ได้มีการสรุปและนำเสนอชี้ประเด็นงานวิจัยร่วมกับทีมอื่นๆ

๑๒ ขั้นตอนการเตรียมทีม/เตรียมชุมชน

ภายหลังผ่านกระบวนการพัฒนาโจทย์การวิจัยแล้ว ทางคณะวิจัยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.สำนักงานภาค) เพื่อให้ทำการศึกษาวิจัยตามประเด็นโจทย์การวิจัย ในระยะเริ่มแรกทางทีมวิจัยได้จัดประชุมทีมวิจัย เพื่อกำหนดแผนงานแนวทางการทำงานด้วยกัน หลังจากนั้นได้จัดประชุมชี้แจงกับผู้นำชุมชน อบต. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่ออธิบายถึงหลักการเหตุผลวัตถุประสงค์ กระบวนการขั้นตอนในการทำการศึกษาดูจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ให้รับรู้ร่วมกัน และ

ขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่จำเป็นและเกี่ยวข้อง หลังจากนั้น ทีมได้แบ่งทีม บทบาทภารกิจ ของทีม
ในการทำงานเพื่อศึกษาค้นคว้าข้อมูลตามกรอบ ประเด็นการศึกษาของงานวิจัย ภายหลังจากที่เก็บข้อมูล
เสร็จก็จะมีการนำข้อมูลมารวมกันและจัดเรียบเรียงเขียนเป็นรายงานเป็นระยะๆ

3. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

การศึกษารวบรวมข้อมูลชุมชน แบ่งเป็นข้อมูล 3 ส่วน คือ

3.1 ข้อมูลการศึกษาประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของชุมชน โดยมีการแบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ

- ระยะประวัติศาสตร์ตั้งแต่การตั้งรกรากของคนยุคที่มาสรางโบราณสถาน ค้นดินคูน้ำ สร้าง
โนนบ้าน ไพรขลา ซึ่งยุคนี้เก่าแก่มากตั้งแต่ยุคทวารวดี

- ระยะประวัติศาสตร์ปลายกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีตำนานเรื่อง
เล่าเกี่ยวกับเจ้าพ่อศรีนครเตาข้าวเธอ ที่เขามามีบทบาทในชุมชนแห่งนี้

- ระยะที่3 คือระยะของการสร้างบ้านแปงเมือง เป็นประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของคนที่ยังมี
ชีวิตอยู่ ซึ่งก็ได้แก่ผู้สูงวัย /บันทึกเอกสารของทางหน่วยงานนั่นเอง การศึกษาในช่วงประวัติศาสตร์จากคำ
บอกเล่านี้เองที่มีข้อมูล ที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์ และพัฒนาการที่สำคัญของชุมชนอย่างมากมาย ทำให้
เห็นภาพชุมชนไพรขลาในอดีต ทำให้เห็นภาพของความเป็นตัวตนของไพรขลาขึ้นมาอย่างชัดเจน ในหลายๆ
ด้าน สามารถกำหนดยุคแห่งพัฒนาการ หรือความเปลี่ยนแปลง ด้านต่างๆของชุมชนเหล่านี้ได้ค่อนข้างละเอียด
เช่น การเข้ามาตั้งรกรากของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว เขมร ส่วย ในชุมชนแห่งนี้ การทำประกอบอาชีพเกษตรกรรม
การยึดครองที่ดิน การค้าขาย เศรษฐกิจชุมชนในยุคต่างๆ การขยายชุมชนสู่ชุมชนอื่นๆข้างเคียง การสร้าง
วัด โรงเรียน และสาธารณูปโภคต่างๆ

ในกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ไพรขลาทั้ง 3 ระยะนั้น ระยะที่ 1 และ 2 เป็นการศึกษาจาก
เอกสาร โดยแบ่งให้ทีมมีการศึกษา แล้วนำมาสรุปปรวมร่วมกัน ส่วนระยะที่ 3 เป็นการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่
ในชุมชน พร้อมกับจัดประชุมกลุ่มเล่าเรื่อง/ตรวจสอบพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในปัจจุบัน
โดยใช้เครื่องมือ การวาดผังชุมชน การใช้พญาครุฑชาติ เส้นประวัติศาสตร์ช่วยในการศึกษาร่วมกันชุมชน
หลังจากนั้นได้มีการนำเสนอต่อเวทีชุมชนได้ตรวจสอบ โดยมีนักเขียน เขาชวน ร่วมฟังในเวทีนี้

3.2 การศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อเฉพาะชาติพันธุ์

เป็นกระบวนการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมความเชื่อเฉพาะเผ่าพันธุ์ ทั้ง ลาว เขมร และส่วย
ว่ามีความเหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไร มีรูปแบบความเชื่อเฉพาะเผ่าพันธุ์อย่างไร โดยมีการเก็บข้อมูลเชิง
ลึกเกี่ยวกับวัฒนธรรม คติความเชื่อ การดำรงชีพ กับกลุ่มบุคคลผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางด้านพิธีกรรม
จากทั้ง3 เผ่าอย่างละเอียด แล้วนำมาสรุปเปรียบเทียบกัน หลังจากนั้นได้ศึกษาทัศนคติ วัฒนธรรมประเพณี
คติความเชื่อ รวมทั้งการดำรงชีพของคนทั้ง3 เผ่าพันธุ์ ที่เหมือนกัน คล้ายกัน หรือยึดถือปฏิบัติอย่างเดียวกัน
เมื่อมีข้อมูลแล้ว ก็นำข้อมูลดังกล่าวมาตรวจสอบร่วมกันในหลายฝ่าย ทั้งตัวแทนกลุ่มเผ่าพันธุ์ ผู้นำทาง
พิธีกรรม คติความเชื่อ ผู้นำชุมชน ครูอาจารย์ แล้วสรุปรวมข้อมูล

ในการศึกษาประเพณีความเชื่อของแต่ละชาติพันธุ์นี้ ใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้แต่ละชาติพันธุ์ หลังจากนั้นได้จัดเวทีนำเสนอร่วมกันทั้ง 3 ชาติพันธุ์ พร้อมกับการวิเคราะห์ร่วมเบื้องต้นถึงความเหมือน ความต่างของแต่ละชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังชี้ประเด็นที่เป็นการหลอมรวมของทั้ง 3 ชาติพันธุ์คืออะไรบ้าง เพื่อเป็นการศึกษาในขั้นตอนการหลอมรวมต่อไป

3.3 การหลอมรวมวัฒนธรรมความเชื่อ

เป็นการศึกษาจะลึกซึ้งข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบ หรือปัจจัย ที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยว หรือมีพลัง ที่สามารถทำให้เกิดการหลอมรวมกันของคน ทั้ง 3 เผ่าพันธุ์ ที่อยู่ในบ้านไพรขลา ซึ่งปัจจัย หรือองค์ประกอบ ดังกล่าว มีทั้งด้าน วัฒนธรรมประเพณี คติความเชื่อ ผี สิ่งศักดิ์ การศึกษา วัด การประกอบอาชีพทั้งทาง การเกษตร และการประกอบธุรกิจ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ถูกนำมาวิเคราะห์ และสรุปรวมกัน และในส่วนของ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมประเพณีที่สนคคติความเชื่อในสิ่งเดียวกันจะเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดแรงยึดเหนี่ยว หรือมีอิทธิพล ที่ทำให้คนทั้ง 3 ชาติพันธุ์ ให้สามารถหลอมรวมกันได้มากที่สุด

การศึกษาการหลอมรวมทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์นั้น มีวิธีการศึกษาโดยการเข้าร่วม กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น กรณี แขน โฉนดา หลังจากนั้นได้มีการวิเคราะห์ร่วมกัน ปัจจัย เจือปนในการหลอมรวมคืออะไร และอะไรคือสิ่งที่ยึดโยงคนไพรขลาเป็นคนไพรขลาในปัจจุบัน

4. ขั้นตอนสรุปและเสนอผลการศึกษากับชุมชน

เป็นการสรุปรวบรวมข้อมูลทั้งหมดหรือผลการวิจัยแล้วนำเสนอต่อชุมชนบ้านไพรขลาทั้ง 2 หมู่บ้าน โดยได้นำเสนอกระบวนการ/วิธีการ/ขั้นตอนในการศึกษา/ผลการศึกษาทั้งหมด รวมทั้ง ข้อเสนอแนะ แนวโน้มในการพัฒนาชุมชนบ้านไพรขลาต่อไปในอนาคต พร้อมกับการแลกเปลี่ยน ซักถาม เพิ่มเติม และช่วยกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาชุมชนของตนเองในครั้งนี้ด้วย โดยมีการเสนอผลใน 2 รูปแบบ คือ

การนำเสนอโดยผ่านนิทรรศการ/การบอกเล่าในงานพิธีกรรมแขน โคนดา และการจัดประชุมเพื่อ ตรวจสอบ/ระดมข้อเสนอแนะทางการพัฒนาชุมชนต่อไป

5. ขั้นตอนการจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

การจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ ได้มีการจัดประชุมทีมเพื่อจัดทำรอบการเขียนรายงาน แบ่งงาน ออกเป็น 3 ส่วน คือ

- การจัดทำเอกสารรายงานการเงิน มี 2 คนรับผิดชอบ
- การรวบรวมข้อมูลเอกสารที่มีอยู่แล้วในรายงานความก้าวหน้า และผลการศึกษาจากกิจกรรม
- การเรียบเรียงข้อมูล กระบวนการและขั้นตอนการศึกษา

หลังจากได้ข้อมูลทั้ง 3 ส่วนแล้ว ได้นำมารวบรวมวิเคราะห์ผลการศึกษาาร่วมกัน พร้อมกับจัดทำ โครงการระยะที่ 2 ต่อไป

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ความเป็นมา

“ชุมชนไพรขลา” เคยเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณตั้งแต่ยุคทวารวดี และยุคขอมลพบุรี เพราะมีหลักฐานทางโบราณคดีที่พบ ใบสีมาใหญ่-สีมาน้อย มีศิลาแลงที่ก่อสร้างถู่ ปราสาท มีคูน้ำ/คันดินรูปวงรีล้อมรอบหมู่บ้าน แต่ประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนยุคปัจจุบัน จากคำบอกเล่าได้เริ่มมาประมาณ 100 ปี โดยกลุ่มแรกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมร จากบ้านขาม บ้านยางกระจับและบ้านพรหมเทพ (ปัจจุบัน อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์) บริเวณบ้านขามเป็นโนนบ้านเก่า มีความอุดมสมบูรณ์ จึงอพยพมาตั้งจำนวน 7 ครอบครัว แต่ก็อยู่ได้ไม่นาน เพราะว่ามีเสือใหญ่คู่หนึ่ง ซึ่งมาจากบริเวณสีมาใหญ่ สีมาน้อยออกมาจับกินสัตว์เลี้ยงอยู่เป็นประจำ จนเป็นที่หวาดกลัวของชาวบ้าน จึงอพยพกลับบ้านเดิม และเรียกบริเวณนี้ว่า “เปรียคละ” (“เปรีย” แปลว่าป่าดงหรือป่าไพร ส่วนคำว่า “คละหรือขลา”แปลว่าเสือ) จนกระทั่งเพี้ยนและได้กลายมาเป็น “ไพรขลา” ในปัจจุบัน ซึ่งคำว่า“เปรยขลา” น่าจะเป็นคำที่คนภายนอกใช้เรียกสถานที่ตั้งชุมชนแห่งนี้มาก่อนตั้งแต่ครั้ง ไม่ใช่ชื่อที่ชุมชนใช้เรียกตนเอง หรือตั้งขึ้นเองในยุคใหม่

“สีมาน้อย”

“สีมาใหญ่”

“คูเมืองโบราณ ชันนอกด้านตะวันออก ปัจจุบันถูกเปลี่ยนแปลงเป็นแหล่งน้ำดิบของชุมชน”

พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงชุมชนบ้านไพรขลาตั้งแต่การอพยพของหลวงพิบูลย์จนถึงปัจจุบัน
สามารถแบ่งออกได้ 4 ยุค ดังนี้

1.ยุคการก่อตั้งชุมชน

ต่อมากลุ่มหลวงพิบูลย์ (ต้นตระกูลเครือบุคคี) ได้พาครอบครัวและญาติพี่น้องอพยพจากบ้านหูลิง อำเภอยะนิง จังหวัดยะลา เพื่อที่จะไปบ้านเดิมซึ่งอยู่ที่บ้านแสนดาลอก อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อไปถึงอำเภอยะนิงพิบูลย์ ได้ข่าวว่าบ้านเดิมมีการสู้รบกัน จึงตัดสินใจอพยพลงทิศใต้ เคนเลาะเลียบบ่าทามแม่น้ำมูลพบบริเวณ โนนบ้านเก่ามีความอุดมสมบูรณ์ จึงได้สร้างบ้านแปลงเมืองขึ้น เรียกว่าจนกระทั่งเป็นบ้านไพรขลา

หลังจากได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนแล้ว การทำมาหากินส่วนใหญ่จะพึ่งพา
ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่เป็นบริเวณป่าใกล้หมู่บ้าน แหล่งน้ำรอบๆหมู่บ้านและใกล้เคียงเพื่อการอุปโภค
บริโภค เริ่มจับจองบุกเบิกป่าและโนน, โพนดินบริเวณใกล้หมู่บ้านทำกิน แต่ก็พบว่าสัตว์ป่าพื้นเมือง อาทิ
พิชไรพิชสวนมีหนูมาทำลายผลผลิต นาข้าวมีปูยกขบวนมาทำลายผลผลิต ทิศเหนือของหมู่บ้านเป็นทุ่ง
กว้างเรียกว่าทุ่งกุลาร้องไห้ นั้น มีการจับจองเป็นแหล่งหาปลา คือ “การปั้นคูปลาน้อย” (คูปลา หมายถึงการ
ขุดดินเป็นคันคูกันขวางทิศทางน้ำ เพื่อการคัดลอก ไซ หรืออวนตาถี่) (ปลาน้อยหมายถึงปลาตัวเล็กๆใช้ทำ
ปลาจ่อม ปลาจี่) เพื่อเก็บปลาไว้บริโภคหรือเพื่อการแลกเปลี่ยน กับสินค้าอื่นๆกับชุมชนอื่นๆ ซึ่งการจับ
ปลาแบบนี้จัดทำในช่วงน้ำลด และการจับจองปั้นคูปลาน้อยนี้เองได้ถูกใช้เป็นหลักฐานการจับจองบุกเบิก
เป็นที่นาในเวลาต่อมา โดยชาวบ้านไพรขลาจะมีที่นาแต่ละครอบครัวหลายร้อยไร่ ระยะเวลาที่มีการบุกเบิก
ที่ทำกินในบริเวณทิศใต้ของชุมชน ซึ่งเป็นป่าโคกและได้มีการอพยพไปอยู่ใกล้ที่ทำกินจนกลายเป็นชุมชน
หลายชุมชน เช่น ชุมชนบ้านสองเหือ หรือ สองเรือ (คือ ต.หนองเรือ ในปัจจุบัน) บ้านคงยาง บ้านโนนกก
บ้านตะลุง บ้านโนนพิลา เป็นต้น ในขณะที่เวลานั้นชุมชนบ้านไพรขลายังคงเป็นเส้นทางค้าขายที่มี
ท่าข้าม ที่พักระหว่างทาง เพื่อการสัญจรจากเมืองเหนือทุ่งกุลาร้องไห้สู่เมืองศรีมหาโพธิ์ (จังหวัดสุรินทร์
ในปัจจุบัน) และสุดท้ายของการเดินทาง คือเขมร อีกเส้นทางคือเป็นเส้นทางน้ำการค้าขายน้ำตาล
(น้ำตาลซึ่งผลิตจากอ้อย)ระหว่างเมืองพิมายและเมืองอุบล ดังกล่าวมาจึงไม่แปลกเลยที่ ไพรขลาคือจุด
แลกเปลี่ยนและค้าขายสินค้ามาก่อน หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นชุมชนเพื่อการค้าขายแลกเปลี่ยนมาตั้งแต่อดีต
กาล

2. ยุคการสร้างบ้านแปงเมืองเศรษฐกิจพึ่งตนเอง

ได้มีการตั้งวัด โรงเรียน คนทุกคนต้องเข้าโรงเรียน โดยมีครูขี่ม้ามาจากบ้านทัพค่าย(อ.ชุมพลบุรี-ปัจจุบัน)ซึ่งไกลห่างออกไปทางตะวันตกขนานกับแม่น้ำมูลระยะทางประมาณ 17 กิโลเมตร ช่วงนี้ไพรขลายังคงเป็นการทำมาหากินโดยขายพืชที่ทำกิน ออกจากหมู่บ้านไปทางทิศเหนือ ซึ่งเป็นทุ่งกุลาร้องไห้ มีการขายการทำกินโดยจับขอลหู่มัดเป็นแคนจับจอง (ขอลหู่หาแคน) การขอลหู่ขายออกไปจนจรดลำปลับปลา ระยะทางร่วม 10 กิโลเมตร การกำหนดเขตพื้นที่จับปลาเฉพาะครอบครัวหรือกลุ่มครอบครัว ด้วยรูปแบบคูปลาน้อย มีการออกไปตั้งบ้านเรือนให้อยู่ใกล้กับคูปลาน้อย “คูปลาน้อย” และพัฒนามาสู่การตั้งชุมชนใหม่ เช่น บ้านโนนสังข์ โนนสมบูรณ์ ซึ่งปัจจุบันเป็นหมู่บ้านในตำบลไพรขลา หลังจากนั้นคูปลาน้อยก็ถูกไถปรับไปเป็นพื้นที่นา

แรงงานในยุคนี้ใช้กระบือไถนา ใช้แรงงานจากสมาชิกในครัวเรือน หรือลักษณะการขอแรงแบบลงแขก ทั้งลงแขกไถนา ลงแขกดำนา ลงแขกเกี่ยวข้าว นอนนา ลงแขกตีข้าวและขนขึ้นยุ้ง

3. ยุคทุ่งแตก (ยุคแห่งการเปลี่ยนผ่าน)

ตั้งแต่ประมาณปีพุทธศักราช 2510 มีการบุกเบิกทุ่งกุลาร้องไห้เพื่อทำแปลงนาปลูกข้าว โดยใช้สิทธิจากบริเวณทำคูปลาน้อยของตนเอง มีการนำเครื่องจักร รถไถบุกเบิกทำให้สามารถบุกเบิกได้รวดเร็วและจำนวนมาก และราคาเฉลี่ยไร่ละ 25 บาท ใครมีคูปลาน้อยมากก็ไถปรับได้มาก อาจมีตั้งแต่ 200 ไร่ จนถึง 500 ไร่ต่อครอบครัว ต่อมาปี ยุคนี้อยู่ในยุคคาบเศรษฐกิจที่มีนาข้าวแรงงานสัตว์และคูปลาน้อย เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาด้านแรงงาน เพราะมีที่ดินมากแต่แรงงานทำนาไม่มี ในหน้าปักดำ เกษตรกรได้ปรับตัวเองจาก การปักดำด้วยแรงงานคน มาเป็นไถหว่านด้วยรถไถใหญ่ เป็นยุคที่ข้าวหอมมะลิและปุ๋ยเคมี สารกำจัดแมลง (ปุ๋ยนา) ได้เข้ามาสู่ทุ่งกุลาร้องไห้ และเกี่ยวเกี่ยวกับแรงงานคน การจ้างแรงงานเกี่ยวข้าวรายวันก็เกิดขึ้นในช่วงนี้ การลงทุนในการจัดหาแรงงาน เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูข้าว ก่อนข้างสูง ประกอบกับข้าวหอมมะลิมีราคาดี ทำให้เกษตรกรเห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับ ทำให้การบุกเบิกทุ่งเพิ่มเติมขึ้นขยายมากยิ่งขึ้น มีชุมชนขยายออกสู่อำเภอทุ่งมากขึ้น

ปี 2522 มีการปฏิรูปที่ดินจากราชการ โดยแต่ละครอบครัวจะต้องได้ที่ดินไม่เกิน 25 ไร่ ส่วนที่เหลือต้องขายคืนแก่ทางราชการ ไร่ละ 1,000 บาท ทำให้ชาวบ้านต้องรีบขายที่ดินให้คนอื่น และมีการแบ่งโอนที่ดินให้กับลูกหลานที่บรรลุนิติภาวะแล้ว

ภายหลังที่รถไถใหญ่เข้ามาปรับที่นาแล้ว หลังจากนั้น ใช้รถไถเดินตามก็เข้ามา เกษตรกรส่วนใหญ่มีรถไถเดินตามเพื่อไถที่นาหว่าน แต่ยังใช้แรงงานจากสมาชิกในครัวเรือนและแรงงานจ้างวานรายวัน และยังวัฒนธรรมการขอแรงแบบลงแขก ทั้งลงแขกไถนา ลงแขกดำนา ลงแขกเกี่ยวข้าว ลงแขกตีข้าวและขนขึ้นยุ้งฉาง

เกิดระบบสินเชื่อจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรออกรถไถนาเดินตามให้ครอบครัวสมาชิก รกส.

4. ยุคเศรษฐกิจก้าวหน้า

จากเดิมเป็นการทำนาเพื่อยังชีพ หลังปีพุทธศักราช 2520 เป็นต้นมาการทำนาในบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ได้รับการสนับสนุนการผลิตเพื่อการค้าขาย โดยเฉพาะ “ข้าวหอมดอกมะลิ” เป็นสินค้าที่มีชื่อ ทำให้การบุกเบิกที่ทำนาและการลงทุนในการผลิต มีการจ้างแรงงาน ใช้ปุ๋ยเคมี ใช้เทคโนโลยี เครื่องจักรกลช่วยในการทำนา จนกลายเป็นระบบการผลิตที่พึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกกันอย่างถาวรผ่านทางหน่วยงาน

ภาครัฐได้มีโครงการต่อเนื่องจากโครงการ สปก. หน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาขุดคลองส่งน้ำ หรือ “คลองตาหมากหาบ” เพื่อพัฒนาระบบน้ำ ในที่ดินในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้

“คลองตาหมากหาบในพื้นที่ปฏิรูปที่ดินทุ่งกุลาร้องไห้”

คลองส่งน้ำเหล่านี้ได้ช่วยแก้ไขปัญหาระบบน้ำท่วมขังในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ได้ในระดับหนึ่งและเป็นแหล่งสำรองน้ำในช่วงหน้าแล้งได้แต่ไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร แต่ก็ทำให้การสัญจรไปมาระหว่างที่นากับชุมชนได้สะดวกยิ่งขึ้น ในด้านการทำนานั้นเกษตรกรส่วนใหญ่ได้พัฒนาการทำนามาเป็นการจ้างทำครบวงจร ในช่วงต้นยุคนี้ รถไถเดินตามอาจมีบทบาทสูงในการใช้แทนแรงงานสัตว์แบบดั้งเดิม แต่ 10 ปีให้หลังพบว่า

เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้รถไถนาเดินตามมากนัก หากแต่นิยมการจ้างรถไถใหญ่ซึ่งหวนมากลับทุ่งกุลารั อีกครั้งหนึ่ง การกลับมาครั้งนี้ไม่ได้กลับมาไถปราบพื้นที่เหมือนเมื่อ 20-30 ปีที่แล้ว แต่กลับมารับจ้างไถตะไถแปร เพื่อให้เกษตรกรได้หว่านข้าวในช่วงต้นฝน ส่วนในหน้าเกี่ยวก็มีการปรับเปลี่ยนจากการเกี่ยวด้วยมือสืด้วยรถ มาเป็นการเกี่ยวแล้วสีพร้อม และสามารถมีรถบริการส่งไปขายให้ได้เลย ซึ่งแน่นอนว่าถึงแม้จะมีพื้นที่นามหาศาลเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ มีข้าวคุณภาพดี ราคาสูง สามารถผลิตและออกตลาดได้ก่อน

เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ แต่เมื่อมองรายจ่ายจากการผลิตที่จัดจ้างและซื้อหาแทบทุกอย่าง ก็ไม่ทำให้เกษตรกรมีรายได้จากนามมากนัก ฉะนั้นจึงมีเกษตรกรจำนวนหนึ่งที่ลงทุนทำธุรกิจเรื่องตู้และเฟอร์นิเจอร์ การเปลี่ยนที่นาเป็นทุ่งยูคาลิปตัส ที่ลงทุนน้อยกว่า และไม่ต้องลงทุนในทุกปีและในยุคนีเองที่ ยูคาลิปตัสได้แพร่ขยายลงสู่ท้องทุ่งกุลารั โดยในเบื้องต้นเกษตรกรจะปลูกตามสันคลองส่งน้ำ และคันนา แต่ในยุคลงปี 2540 ได้มีเกษตรกรจำนวนไม่น้อยตัดสินใจเลิกทำนา แล้วเอาที่นามาขอร้องปลูกยูคาลิปตัสแทน

ด้านอาชีพค้าขาย ปีพุทธศักราช 2525 มีคนในชุมชนไพรขลาได้ออกไปรับจ้างทำตู้กับข้าวในตัวเมืองสุรินทร์ และกาลต่อมาได้นำรูปแบบการทำตู้นั้นมาประดิษฐ์ที่บ้านไพรขลา ส่งโรงงานสุรินทร์ซึ่งตนเองเคยเป็นลูกจ้าง จากตู้กับข้าวมีการพัฒนาทำตู้เฟอร์นิเจอร์ไม้ จนกลายเป็นอาชีพหลักของหลายๆ ครอบครัว มีโรงงานเฟอร์นิเจอร์ในไพรขลาหลายโรงงาน จนปัจจุบันมีการถมที่ดินอกคูเมืองเก่าเป็นที่ตั้งโรงงาน ส่งขายทั่วประเทศหรือแม้กระทั่งประเทศเพื่อนบ้าน

ถึงแม้ว่าชุมชนไพรขลาจะมี **ชาติพันธุ์ลาว** มาตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านแปงเมือง แต่ชุมชนรอบๆ ไพรขลา นั้นมีชุมชนที่เป็น **ชาติพันธุ์เขมร ชาติพันธุ์ญ (ฮ่วย)** มาตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว ทำให้มีการไปมาหาสู่ แ่่งงาน ระหว่างกลุ่มหรือชุมชน จนทำให้ไพรขลาในปัจจุบันกลายเป็นชุมชนที่มีทั้ง **ชาติพันธุ์ลาว ชาติพันธุ์เขมร ชาติพันธุ์ญ (ฮ่วย)** ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาชุมชนไพรขลา มีวิถีชีวิตชุมชนและความสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียงอย่างมีความสุข แม้จะแตกต่างประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อแต่ก็หาได้มีความขัดแย้งกันไม่ ชุมชนไพรขลาแม้จะมากไปด้วย **ชาติพันธุ์ลาว** แต่วัฒนธรรม / พิธีกรรมบางอย่างที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมเขมรจนอาจกล่าวได้ว่า **ชุมชนไพรขลาได้หลอมรวมวัฒนธรรมวิถีชุมชนจากความหลากหลายแตกต่างของชาติพันธุ์ และสามารถอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข**

วิถีชุมชน

การดำรงชีวิตของชุมชนไพรขลามีความเป็นมาช้านาน ประกอบกับเป็นชุมชนทางผ่านของการค้าขาย ทั้งทางบกคือเป็นจุดจอดเกวียนและเป็นจุดพักแรมของบรรดานายฮ้อขว้าว-ควาย และสุกร ทางน้ำนั้นแม่น้ำมูลไหลผ่านทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้าน ในช่วงน้ำหลากแม่น้ำมูลขยายสายน้ำเอ่อท่วมถึงขอบโนนบ้านไพรขลา มีเรือขนาดใหญ่ขนส่งน้ำตาลจากด้านตะวันตก และเกลือจากฝักฝั้งตะวันออก ค้าขายเป็นเส้นทางค้าขายจึงเกิดการสัญจรผ่าน ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในคือการปรับเปลี่ยนรูกโนนบ้านขยายที่ตั้งบ้านเรือนเพิ่มขึ้น โดยแตกต่างแต่ละยุคสมัยกันไป ดังนี้

1. ยุคการก่อตั้งชุมชน
2. ยุคการสร้างบ้านแปงเมือง
3. ยุคทุ่งแตก
4. ยุคเศรษฐกิจก้าวหน้า

และต่อจากนี้จะเป็นการกล่าวถึงบริบทของตัวชุมชนบ้านไพรขลาในยุคต่างๆ

1. ยุคการก่อตั้งชุมชน

สภาพพื้นที่รอบนอก

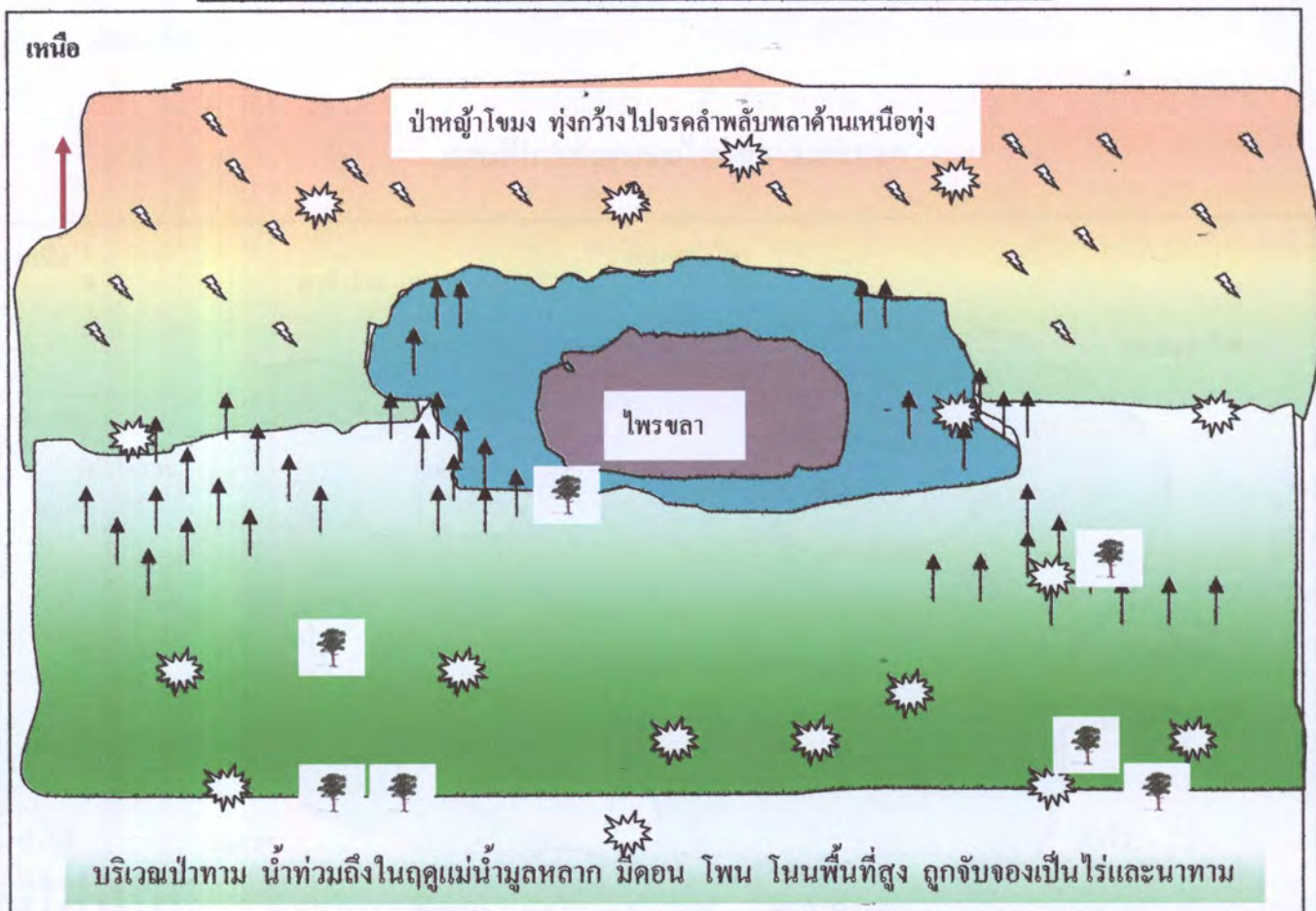
สภาพพื้นบ้านไพรขลาที่เป็นโนนสูง มีน้ำล้อมรอบ เลยพื้นดินออกไปเป็นพื้นที่ป่า ทิศใต้ดินซึ่งเป็นตะกอนริมแม่น้ำพัดพาทับถมเป็นเนินดินมีป่าไม้เถาวัลย์จำพวกเถาย่านาง เครือชูด ไม้พุ่มอย่างคันเลี้ยว ไม้หัวลิง หญ้าแฝก เลยขึ้นฝั่งเป็นโนนดินสูง สลับป่าไม้ซึ่งประกอบด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่เช่น พะยอม ประดู่ สะเดา มะค่าแต้ พอก ขางนา สะแบง ป่าไผ่ ไม้เลื้อยเช่นเถาแมง นมแมว มีสัตว์ป่าจำพวกช้าง เสือ เก้ง กวาง กระรอก กระแต ซึ่งสัตว์ดังกล่าวเป็นการบ่งบอกถึงสภาพป่าได้เป็นอย่างดี สภาพแวดล้อมเช่นนี้กินพื้นที่ขนานไปกับลำน้ำแม่น้ำมูลจรดโนนดิน ซึ่งเรียกว่า“เปรียคลา”

ทิศเหนือ “เปรียคลา” เป็นทุ่งกว้างสุดลูกหูลูกตานั้นประกอบไปด้วยป่าหญ้าโชมง สูงท่วมหัว หญ้าดอกดิน หญ้าหัวหงอก ทุ่งหญ้าโชมง และกอต้นมูกในช่วงคันหน้าฝน และมีหญ้าจึกลาก หญ้าไข่เจียด ดอกเพลิงหรือดอกมันปู ที่ขึ้นสลับสีในช่วงปลายฝนต้นหนาว เป็นแหล่งที่มีปลาน้ำจืดโดยเฉพาะปลาช่อน ปลาหมอ ปลาดุกนา และกบเขียดมากที่สุดแห่งหนึ่งในภาคอีสาน สภาพพื้นดินเป็นพื้นเรียบ ดินสีน้ำตาล ไม่แข็งและชันน้ำ ดินชนิดนี้เมื่อเป็นช่วงฝนจะเป็นเม็ดเล็กไม่จับกันเป็นก้อน แต่ครั้นถึงช่วงหน้าแล้งจะกลายเป็นดินแข็ง สัตว์ป่าในพื้นที่ในช่วงหน้าแล้งประกอบไปด้วยหนู แอ้ง กระรอก หมากอก ในช่วงฝนและหนาวประกอบไปด้วยปู ปลาน้ำจืดจำพวกปลาดุก ปลาช่อน ปลาหมอ และมีนกกินปลา, นกยาง ในช่วงหน้าหนาว สัตว์ใหญ่จะมีเฉพาะบนโนนดินสูง ซึ่งหาได้ไม่มากนักในหญ้าสุดลูกตาเช่นนี้

ข้อมูลจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าและผู้สูงอายุ รวมทั้งสภาพที่ปรากฏในปัจจุบันพอจะสันนิษฐานได้ว่าพื้นที่อันเป็นแผ่นดินหรือ โนนดิน เปรี๊ยคตงนั้น เป็นรูปวงรีแนวตะวันออก-ตก มีคูน้ำล้อมรอบหมดทุกด้าน แต่คูน้ำที่ว่านั้นจะลึกคั่นไม่เท่ากัน การที่จะออกจากพื้นที่ไปข้างนอกนั้น ในช่วงฤดูแม่น้ำมูลหลากเอ่อกินพื้นที่จรดฝั่งโนนดิน “เปรี๊ยคลา” ทางออกไปได้ทางเดียวคือใช้เรือ ส่วนฤดูแล้งน้ำลดจนเห็นพื้นดินเป็นช่วงๆ แต่สำหรับการที่จะออกจากพื้นที่ทางทิศใต้เพื่อไปเก็บของป่าในป่าทามนั้น ต้องขึ้นขัว (สะพานไม้แคบๆ)

ภายในผืนดินรูปวงรีนั้นมีไม้ป่าสลักหนามแท่ง, หนามแดงซึ่งเป็นไม้ประจำถิ่นทั่วๆ ไป ขึ้นหนา ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เรื่อยไปด้านตะวันออกเฉียงเหนือของโนนดิน ด้านทิศตะวันออก เรื่อยไปทิศตะวันออกเฉียงใต้และทิศใต้ เป็นป่าไม้จำพวกด่อนพอก มะขาม กุ่ม บก ส้มโอง ข่อย ดันดาล และโดยเฉพาะทิศใต้ไปจรดทิศตะวันตกเฉียงใต้จรดทิศตะวันตกนี้เองมีสิมมา(หรือโบสถ์) มีคันไม้ใหญ่ หนาเป็นพืด ณ บริเวณนี้เองเป็นที่กล่าวขานกันถึง “เปรี๊ยคลา” คือป่าที่เป็นที่อยู่ของเสือ

แผนที่แสดงทรัพยากรธรรมชาติรอบชุมชนไพรขลาในอดีต

แม่น้ำมูล แม่น้ำมูล แม่น้ำมูล แม่น้ำมูล แม่น้ำมูล แม่น้ำมูล แม่น้ำมูล แม่น้ำมูล แม่น้ำมูล แม่น้ำมูล แม่น้ำมูล

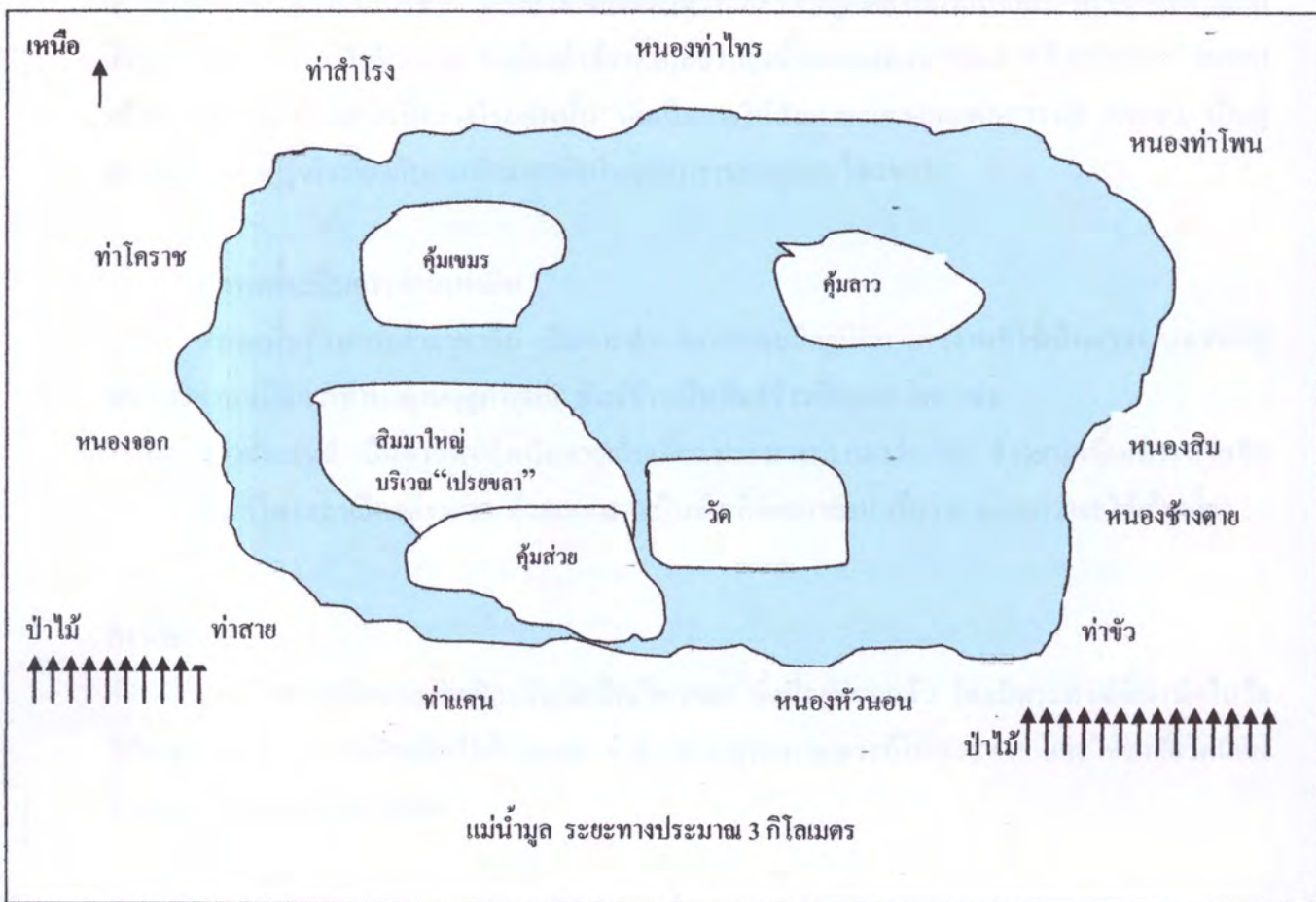
- ↑ ไร่ข้าว
- ↙ ป่าห้วยโขมก
- ☀ ที่ดอน โพน โนนพื้นที่สูง ซึ่งต่อมากลายเป็นหมู่บ้าน
- 🌳 ป่าไม้ซึ่งประกอบด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่เช่น พะยอม ประดู่ สะเดา มะค่าแต้ พอก ยางนา สะแบง

การตั้งชุมชนไพรขลาระยะแรก

ดังกล่าวในเบื้องต้นว่ากลุ่มหลวงพิบูลย์ (ต้นตระกูลเครือญาติ) ได้พาครอบครัวและญาติพี่น้องอพยพจากบ้านหูลิง อำเภอนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อที่จะไปบ้านเดิมซึ่งอยู่ที่บ้านแสนดาลอก อำเภอนิคม จังหวัดนครราชสีมา เมื่อไปถึงอำเภอนิคมพิบูลย์ ได้ข่าวว่าบ้านเดิมมีการสู้รบกัน จึงตัดสินใจอพยพลงทิศใต้ เดินเลาะเลียบริมน้ำมูลพบบริเวณโนนบ้านเก่ามีความอุดมสมบูรณ์ และได้ตั้งถิ่น

ฐานด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของโนนบ้านแก่นั้น มูลเหตุที่ดึงดูดใจของบริเวณนี้คาดว่าใกล้แหล่งน้ำและปลอดภัย

แผนที่การตั้งชุมชนไพรขลาระยะแรก

ส่วนด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของชุมชนไพรขลานั้นเป็นที่ตั้งและจับจองของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรมาก่อน สาเหตุที่สันนิษฐานเช่นนี้เพราะว่าอยู่ใกล้กับแห่งที่เรียกว่า “เปรยคละ” ซึ่งเป็นภาษาเขมร และปัจจุบันบริเวณนี้เป็นที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร

ทิศใต้เป็นที่ตั้งวัด ซึ่งตั้งถัดจากสิมมาน้อยไปทางทิศตะวันออก ส่วนทิศตะวันตกเฉียงใต้ นั้นเป็นที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อหรือส่วย สาเหตุที่สันนิษฐานเช่นนี้เพราะว่าที่ตั้งบริเวณนี้ ปัจจุบันยังมีชาติพันธุ์ญ้อสืบทอดการเลี้ยงช้างอาศัยอยู่

การทำมาหากิน

การทำมาหากินในยุคเริ่มต้นการตั้งถิ่นฐานนั้น เป็นการทำมาหากินโดยแท้ที่เดียวคือเป็นการทำกินเพียงแค่ว่าล่าสัตว์ “พ่อเคยได้ยินและได้เห็นกับตาตนเองว่า ข้าวที่ได้จากการทำนาฤดูหลักคือน้ำฝนนั้น ได้เท่าไรก็ขึ้นขี้หมอด ไม่มีการขาย จะมีบ้างใช้แลกอาหารและทำบุญแต่ก็ไม่มากมายนัก ครั้นพอถึงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวในการทำนาในปีถัดไป จำต้องนำข้าวที่เหลือในยุ้งนั้นมาถนอมสวนหม่อน คล้ายกับการนำเกลือหรือฟางคลุมสวนในทุกวันนี้เป็นอย่างนั้น” นั่นเป็นการให้สัมภาษณ์ของคุณพ่อสุวรรณ เหลาถม เป็นผู้เฒ่าและเป็นทั้งผู้รู้จริงเกี่ยวกับการทำมาหากินในยุคแรกของชุมชนไพรขลา

สภาพพื้นที่ในการทำมาหากิน

สภาพพื้นที่ในการทำมาหากิน เป็นการทำมาหากินพอมืออยู่มีกิน แรงงานที่ใช้เป็นแรงงานควายไถนา การทำนาเป็นการทำนาตามฤดูกาลฝน พันธุ์ข้าวเป็นพันธุ์ข้าวที่ทนต่อโรค เช่น

ข้าวสามพันธุ์ เป็นข้าวพันธุ์หนักอายุเก็บเกี่ยว ประมาณ 110-115 วัน ข้าวชนิดนี้เหมาะสำหรับพื้นที่ไพรขลาเป็นอย่างมาก ด้วยเพราะว่าเป็นข้าวที่ต้องอาศัยน้ำเป็นเวลานานกว่าจะได้เก็บเกี่ยว

การศึกษา

การเรียนการศึกษาอาศัยเรียนในวัดบ้านไพรขลา ซึ่งมีอยู่ก่อนแล้ว โดยมีพระสงฆ์ที่พำนักในวัดให้การอบรมสั่งสอนถ้าเป็นเด็กก็ให้บวชเณร ถ้าตัวโต อายุพอบวชพระก็ให้บวชพระ และได้อาศัยวัดนี้เองประกอบ ศาสนาพิธี ของชุมชน

ความสัมพันธ์กับชุมชนอื่น

ด้วยสาเหตุที่เป็นช่วงตั้งชุมชน ไม่ใคร่จะมีผู้คนสัญจรผ่านไปมามากนัก การติดต่อค้าขายไพรขลาเป็นเพียงทางผ่านการสัญจร เพื่อไปค้าขายยังต่างถิ่น

ทางบก

มีขบวนเกวียนสัญจรผ่านทางเพื่อการค้าขายในช่วงหน้าแล้ง ซึ่งมีวัวและควายทำหน้าที่ลากสัมภาระนำขบวนสัญจรนั้น จากตะวันออกไปตะวันตก เช่นจากพนมไพรไปเมืองพิมาย จากเหนือลงล่าง เช่นปทุมรัตน์หรือเมืองเดา เมืองเสือ เมืองปะหลานไปสุรินทร์ และต่อไปเมืองเขมร โดยมีท่าที่พักอยู่ทางบริเวณทิศตะวันออกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน ปัจจุบันบริเวณพักขบวนเกวียนอยู่บริเวณหัวมุมด้านนอกด้านทิศอีสานของหนองท่าไทร

สินค้า

เป็นการแลกเปลี่ยนมากกว่าการค้าขาย เช่นขาสือบแลกข้าว เกลือกจากพนมไพรแลกมะเขือ, พริกหรือเกลือกแลกข้าว บางครั้งก็มีข้าวแลกข้าว ข้าวแลกข้าวนี้เองเป็นที่มาของการเปลี่ยนสายพันธุ์ข้าวในชุมชนไพรขลา และการแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นการแลกเปลี่ยนโดยตรง เช่นต้องการข้าวในชุมชนไพรขลา ก็

จะนำเกลือจากพนมไพรมาแลก แม้ข้าวกับเกลือจะมีค่าราคาต่างกัน แต่นั่นเป็นการแลกเปลี่ยนเพื่อผูกไมตรีมากกว่าการค้ากำไร

ทางน้ำ

เป็นการสัญจรเฉพาะช่วงฤดูฝน ในชุมชนไพรขลามีชื่อทำน้ำท่าหนึ่งชื่อว่า “ท่าโคราช” ซึ่งอยู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน ทำน้ำนี้เป็นท่าขนส่งสินค้าในช่วงน้ำมูลหลาก สินค้าที่มาจากตะวันตกส่วนมากจะเป็นสินค้าเพื่อค้ากำไร หรือการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรมาค้าขาย เช่น น้ำตาลก้อน (น้ำตาลแดงซ้อนกันเป็นแว่นขึ้นเป็นชั้นๆ และหุ้มด้วยใบอ้อย) หรือน้ำตาลเล่ (เป็นน้ำตาลชั้นเหนียวหนืด เป็นการแปรรูปมาจากอ้อย)

การสัญจรมาจากตะวันตกเป็นที่มาของกลุ่มเจ๊กเส็ง แซ่ตง จากเมืองพิมาย

2. ยุคการสร้างบ้านแปงเมือง (2480-2520)

ยุคการสร้างบ้านแปงเมืองได้มีการตั้งวัด โรงเรียน คนทุกคนต้องเข้าโรงเรียน โดยมีครูขี้มามาจากบ้านทัพค่าย(อ.ชุมพลบุรี-ปัจจุบัน)ซึ่งไกลห่างออกไปทางตะวันตกขนานกับแม่น้ำมูลระยะทางประมาณ 17 กิโลเมตร ช่วงนี้ไพรขลายังคงเป็นการทำมาหากินโดยขายพื้นที่ทำกิน ออกจากหมู่บ้านไปทางทิศเหนือซึ่งเป็นทุ่งกุลาร้องไห้ มีการขยายการทำกินโดยจับขอดหญ้ามัดเป็นแคนจับจอง (ขอดหญ้าหาแคน) การขอดหญ้าขยายออกไปจนจรดลำพลับพลา ระยะทางร่วม 10 กิโลเมตร เหตุนี้เองจึงมีการตั้งถิ่นทำกินใกล้ “คูปลาน้อย” ของตนเองจนเกิดเป็นบ้านโนนสังข์ โนนสมบูรณ์ ซึ่งปัจจุบันเป็นหมู่บ้านในตำบลไพรขลา

แรงงานในยุคนี้ใช้กระบือไถนา ใช้แรงงานจากสมาชิกในครัวเรือน หรือลักษณะการขอแรงแบบลงแขก ทั้งลงแขกไถนา ลงแขกดำนา ลงแขกเกี่ยวข้าว ลงแขกตีข้าวและขนขึ้นยุ้ง

สภาพพื้นที่รอบนอก

ด้านเหนือ

พื้นที่โดยรอบบ้านไพรขลาด้านเหนือ ยังรกรกรึ่มไปด้วยหญ้าโงมและคันแวง(ธูปฤาษี) หน้าแล้งเกิดไฟไหม้ด้วยการจุดไฟเผาป่าหญ้าล่าสัตว์ ด้วยสภาพพื้นที่เรียบและกว้างทำให้หน้าฝนเกิดน้ำท่วมและไหลไปทิศตะวันออก ยุคนี้เองเกิดการขอดหญ้าจับจองที่ดินและการขุดดินจับจองกันทิศทางน้ำไหลเพื่อการจัดการคักปลาเล็กปลาน้อยหรือ “การปั้นคูปลาน้อย” เพื่อให้ง่ายและทันเวลาหรือเรียกว่าน้ำขึ้นให้รีบตัก เจ้าของคูปลาน้อยนั้นจำต้อง ทำเพิงพักใกล้คูปลาน้อย ครั้นได้มากพอแล้วจึงนำเข้ามาชุมชนโดยลำเลียงล่องเรือลากเข้าไพรขลา หนทางยากลำบากต่อการนำปลาน้อยเข้าชุมชน จึงย้ายที่ทำกินไปอยู่ใกล้คูของตนเอง นี่เองเป็นจุดเริ่มต้นของการขยายชุมชนออกไป เกิดบ้านโนนควาย(หนองควาย) บ้านโนนสังข์ บ้านโนนตาล บ้านโพนงาน โนนมะเจือและบ้านโนนสมบูรณ์ เป็นที่น่าสังเกตว่าชื่อบ้านเหล่านี้ มีคำว่า โนน และโพนขึ้นก่อน นั่นก็หมายถึงแผ่นดินพื้นที่สูงในทุ่งกุลาร้องไห้ต้องสูงและในฤดูฝนน้ำไม่ท่วม

ด้วยการจับจองและรุกทุ่งกว้าง เพื่อการทำนาและกั้นคูปลาน้อย จึงทำให้สัตว์ป่าซึ่งเป็นสัตว์เล็กอยู่แล้ว ได้หลบหนีลงไปทางใต้เข้าสู่ป่าดงสะทอต่อไป

ด้านใต้

ในขณะที่พื้นที่ด้านเหนือชุมชนไพรขลารุกเพื่อการทำนา พื้นที่โดยรอบบ้านไพรขลาด้านใต้ คารคายไปด้วยไม้ใหญ่น้อยสลับนอนดินสูง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของป่าดงสะทอ พื้นที่ป่า จับจองและถูกถางเพื่อการทำไร่และทำสวน ครั้งแรกที่รุกป่าเข้าไปเพียงเพื่อเลี้ยงสัตว์และไถเพื่อปลูกแดงกวา ข้าวโพด พริก มะเขือ พักทอง และก็ไม่ต่างจากด้านเหนือเท่าใดนัก เพื่ออำนวยความสะดวกการสัญจรและเดินทางกลับบ้าน ในช่วงค่ำ จึงจำต้องสร้างเพิงพักและสร้างบ้านบนโนนสูงในเวลาต่อมา จนเกิดบ้านโนนกกอก บ้านคงยาง บ้าน(สองเฮือ)หนองเรือ บ้านโนนพิลา บ้านโนนคาอูน บ้านโนนม่วง บ้านโนนขาว บ้านโนนโพธิ์ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นชุมชนที่ขยายตัวไปจากบ้านไพรขลาทั้งสิ้น ชุมชนบ้านไพรขลาและชุมชนขยายเหล่านี้มีป่าช้าหรือที่ฝัง เสาศพที่เดียวกันชื่อดงกะหอด (ปัจจุบัน อบต.ใช้ดงกะหอด เป็นที่ทิ้งขยะจากชุมชนไพรขลา)

สภาพพื้นที่ภายใน

ด้วยหนทางและการสัญจรที่ผ่านไปมาของพ่อค้า ประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ของสภาพพื้นที่ จึงมีการย้ายเข้ามาตั้งหลักแหล่งเพิ่มขึ้น มีการขยายบ้านเรือนและจับจองกันจนเต็มพื้นที่รูปวงรี ป่าและที่ดินที่เคยโงมขานว่ามีเสือครุฑ “เปรี้ยกละ” ด้านทิศตะวันตกเฉียงทางใต้ของหมู่บ้านถูกบุกรุก โดยผู้ที่มีวิชาอาคมตามความเชื่อและศรัทธาของตนเอง โดยเฉพาะชาติพันธุ์กูยซึ่งมีคาถาอาคมในการจับช้างได้รุกที่ทางใต้จับจองพื้นที่ อาณาเขตสืบทอด มีการตัดถนนเพื่ออำนวยความสะดวกการสัญจร และการลงทำน้ำที่มีมารอบหมู่บ้าน โดยตัดถนนตะวันออก-ตกและเหนือ-ใต้

การประกอบอาชีพ

เป็นที่แน่นอนว่าการรุกที่และการจัดสรรที่ดินนั้น มีการทะเลาะวิวาทกันก็หาไม่ จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุเมื่อมีผู้เข้ามาอยู่ใหม่ จะแบ่งปันที่ดินให้คนที่เข้ามาใหม่ และถือว่าได้ญาติใหม่ เมื่อมีผู้คนมากขึ้นเกิดการรุกพื้นที่ทุ่งหญ้าโงมขานทางทิศเหนือเพื่อการทำนา แรงงานเป็นการช่วยเหลือกัน แรงงานไถนายังเป็นกระบือคังซุคแรกๆ

พันธุ์ข้าวที่ชุมชนไพรขลาปลูกเป็นพันธุ์ข้าวอันได้จากการแลกเปลี่ยน จากชุมชนอื่น มีอาชุนในการเก็บเกี่ยว คุณสมบัติการต้านทานโรคต่างกัน อาทิ

ชื่อพันธุ์ข้าว	อายุเก็บเกี่ยว	พื้นที่ปลูก	ประเภทข้าว	คุณสมบัติพิเศษ
ข้าวปองแอ้ว	90วัน	นาน้ำขัง	ข้าวเจ้า	ข้าวคอ, หยอดหลุม
สันปาดอง	110วัน	นาน้ำขัง	ข้าวเหนียว	ข้าวนาปี
อีเตาะ	90วัน	นาทาม	ข้าวเหนียว	ข้าวคอ, หยอดหลุม
ก้นตุค	110วัน	นาน้ำขัง	ข้าวเจ้า	ข้าวนาปี, เม็ดเล็กสั้น
อีตม	105-110วัน	นาน้ำขัง	ข้าวเหนียว	ข้าวนาปี
แก่นจันทร์	110วัน	นาทาม	ข้าวเจ้า	ข้าวนาปี, หยอดหลุม
ข้าวสั้มพันธ์	110-115 วัน	นาน้ำขัง	ข้าวเจ้า	ข้าวหนัก

ข้าวคอ หมายถึง ข้าวที่ปลูกพร้อมฝนแรก หรือบางแห่งเรียกว่าข้าวพร้อมเห็ดออก

ข้าวคอ นิยมทำในนาปรัง ตามพื้นที่ชุ่มน้ำและในพื้นที่ป่าบุ่งป่าทาม เพราะอายุการเก็บเกี่ยวสั้น

หยอดหลุม หมายถึง การใช้ไม้ปักลงไปดินลึกประมาณ 2 ซม. แล้วหยอดเมล็ดข้าวลงไป หลุมละ 2-3

เม็ด การเก็บเกี่ยวใช้วิธีเกี่ยวด้วยมืออย่างเดียว ปลูกในที่สูง ทนต่อสภาพแวดล้อมที่มีวัชพืชหรือหญ้าคลุม

ข้าวชนิดนี้นิยมทำข้าวเม่า

*คำบอกเล่าจากคุณพ่อสุวรรณ เหลาถม บ้านโนนคาอุ่น อายุ 74 ปี และคุณยายจันทร์ โชติยา บ้านโนนม่วง อายุ 75 ปี

อาชีพอื่นๆ

อาชีพค้าขาย

การค้าขายเป็นอาชีพที่คู่กันมากับการทำนา จะด้วยเป็นทางผ่านของการสัญจร บรรดาพ่อค้าซึ่งผ่านจากเหนือลงล่าง และจากตะวันออกไปตะวันตก

คนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มหนึ่งละเลียบนำน้ำมูล เข้าใจว่าเดินทางมาค้าขาย จากเมืองพิมาย เข้ามาชุมชนไพรขลา จำนวน 3 ครอบครัว คือ

- 1.ครอบครัวของเจ๊กเส็ง แซ่คง
- 2.ครอบครัวของเจ๊กยี่เอ็ง ไม่ทราบแซ่
- 3.ครอบครัวของเจ๊กลุน ไม่ทราบแซ่

ครอบครัวของเจ๊กเส็ง แซ่คง เมื่อเดินทางเข้ามาค้าขายและปักหลักที่ไพรขลา

ได้สักกระยะหนึ่ง จึงเปลี่ยนนามสกุล เป็น “บิรัตน์” เพื่อปรับเข้ากับกฎหมายการเรียกเก็บ “ค่าธรรมเนียมรายหัว” การค้าซึ่งเจ๊กเส็ง แซ่คงขายก็คือ เสือค่าธรรมเนียมในการคัมเหล้า นายฮ้อย ค้าขายโค-กระบือ สุกร ขาชาสมุนไพรคนางแอ่น ครั้นอายุมากขึ้นทำการขายกล้วยเดี่ยว โดยมีลักษณะการขายนำกล้วยขึ้นบรรทุก สัมภาระออกตระเวนขายตามงานประจำปีในแถบอำเภอใกล้เคียง เมื่อเทศกาลงานประจำปีผ่านไปก็นำมาขายที่บ้านไพรขลาโดยตั้งเพิงขายข้างถนน นับเป็นก๊วยเดี่ยวเจ้าแรกของไพรขลา

ครอบครัวของเจ็กยี่เอ็ง อยู่ทำนัการค้าขายที่ไพรขลาได้สักระยะก็ย้ายถิ่นฐานไปทางใต้ มีลูกหลานสืบสกุล ณ ปัจจุบันแถบบ้านเมืองลิง (ค.เมืองลิง อ.จอมพระ จ.สุรินทร์ (ลิง:ภาษาเขมรแปลว่าเล่น)

ครอบครัวของเจ็กอุณ อยู่ทำนัการค้าขายที่ไพรขลาได้สักระยะก็ย้ายถิ่นฐานไปทางใต้ มีลูกหลานสืบสกุล ณ ปัจจุบันแถบบ้านตากลาง ต.กะโพ อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์

การค้าขายในช่วงนี้ได้พัฒนาวิธีการค้าขาย ทั้งต้นทุนเพิ่มขึ้น โดยมีนายทุนได้ออกค่าใช้จ่ายในเบื้องต้น เช่น

การค้าขายยาสมุนไพร

นำสมุนไพรจากร้านได้อันตึง จากจังหวัดสุรินทร์ โดยซื้อยกห่อแล้วนำมาแบ่งเป็นชุด ในแต่ละชุดใหญ่มียา 32 ชนิด ในจำนวนนี้จะทำการจับยาแต่ละชนิด มารวมกันในห่อเล็ก โดยในหนึ่งห่อ(หนึ่งขนาน)จะขึ้นอยู่กับสรรพคุณ (ดูภาคผนวกประวัติพ่อเอนก แก้วทอง) ลักษณะการค้าขายเป็นการนำขึ้นรถไฟไปลงรถที่อุบลราชธานี แล้วเข้าบ้านหรือฝากยาไว้จำนวนหนึ่ง จากนั้นเดินเท้าไปตามหมู่บ้านต่างๆ ที่พักอาศัยในช่วงเดินเท้านี้ได้แก่ วัด บ้านผู้ใหญ่บ้าน บ้านญาติ (ญาติที่วานี้ก็คือคนขายยาสมุนไพรที่ได้คุ้มครองในหมู่บ้านนั้นๆ) และด้วยมีญาติต่างถิ่นนี้เอง ไพรขลาในยุคต่อมาจึงมีผู้คนทั่วสารทิศเข้ามา มีทั้งการค้าขายเงินสดและเงินผ่อน

การขายยาเส้น-ยาสูบ

ลักษณะเช่นนี้ทำให้แตกต่างไปจากการค้าขายสมุนไพรไม่ ทั้งแหล่งทุน แหล่งยาสูบ และที่พักอาศัยขณะเดินทางค้าขาย มีทั้งการค้าขายเงินสดและเงินผ่อน

ปัญหาและอุปสรรคในการค้าขายต่างถิ่น นอกจากการเดินทางแล้วไม่มีปัญหาอย่างอื่น ไม่มีทั้งปัญหาโจรผู้ร้าย หรือปัญหาที่พักและการเก็บเงิน(ในกรณีการค้าขายเงินผ่อน) (คำบอกเล่าพ่อเอนก แก้วทอง)

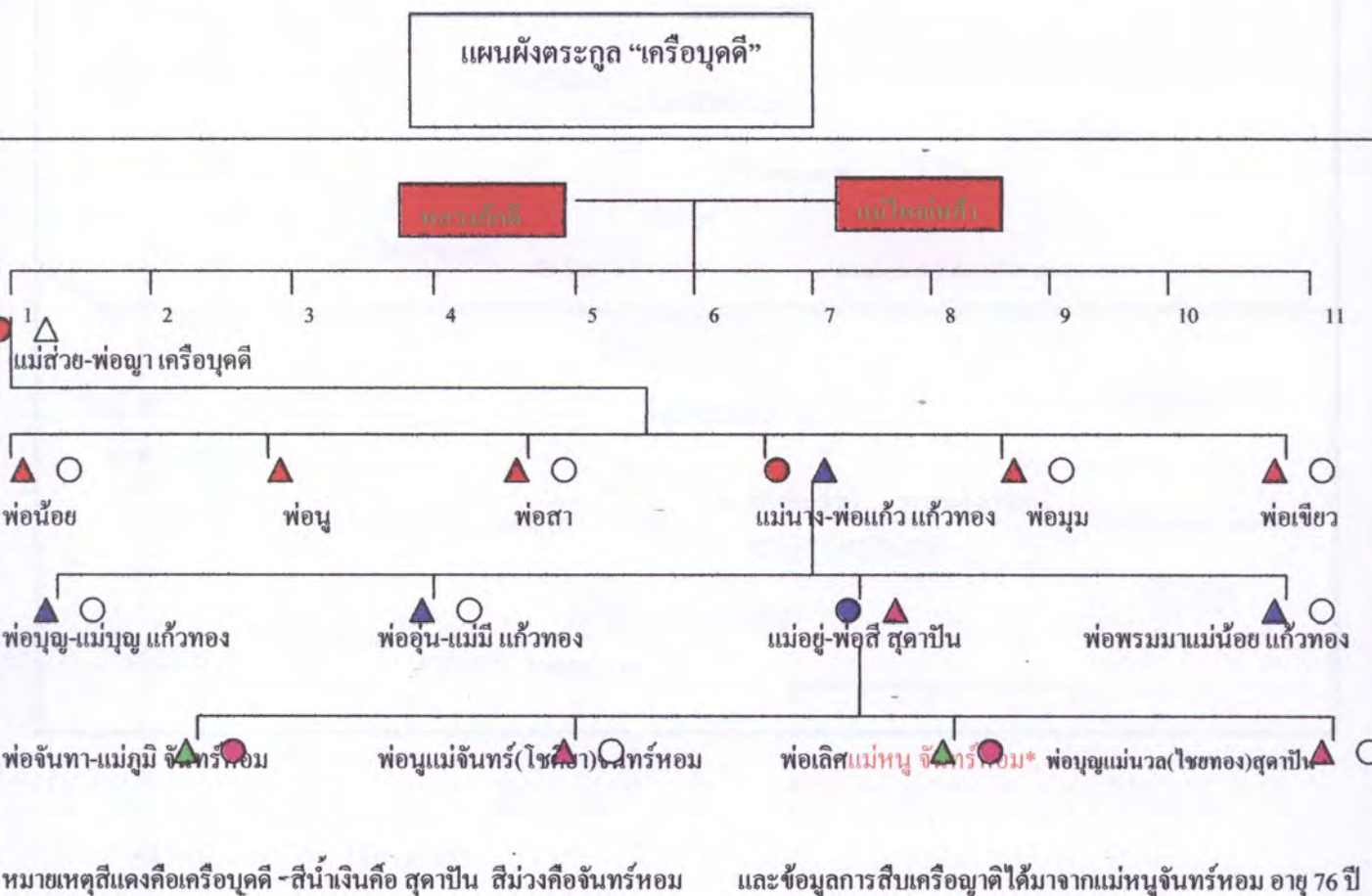
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมการปกครองและอื่น

ค.ศ. 2508 มีการก่อสร้างถนนสายท่าตูม-ชุมพลบุรี การก่อสร้างใช้แรงงานคนโดยใช้จอบขุดเป็นหลุมต่อกันไป โดยนำดินที่ขุดขึ้นเทเป็นถนน หนึ่งหลุม กว้างxยาวxลึก = 1x1x1เมตร ได้ค่าจ้างหลุมละ 10 บาท

ในช่วงนี้เองมีการย้ายถิ่นฐานเข้ามาในไพรขลามากมาย คนที่มาก่อนจะจับจองที่ดินใกล้หมู่บ้านด้านทิศเหนือของหมู่บ้าน

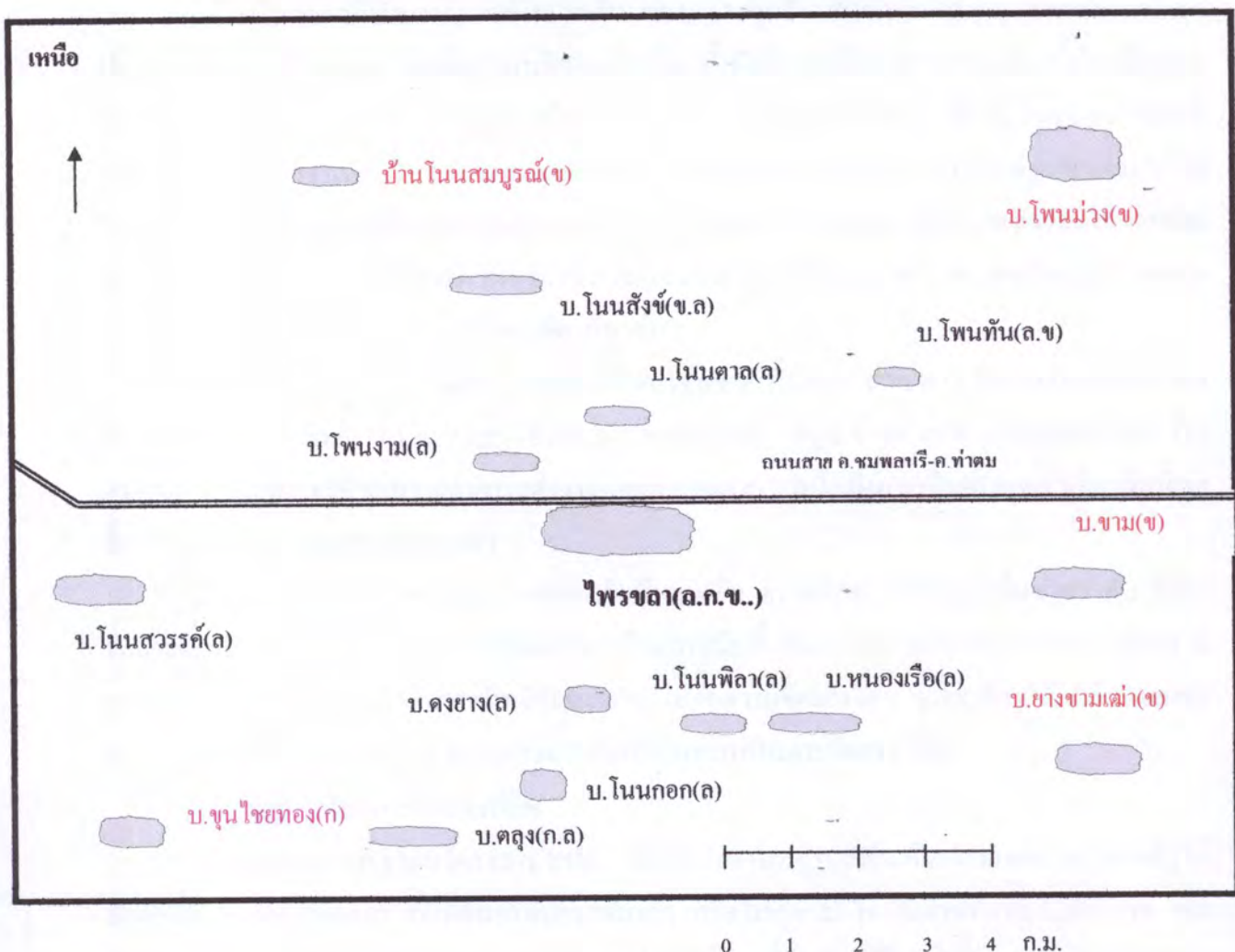
เครือญาติ (ตระกูลที่สำคัญ) ในชุมชนบ้านไพรขลา

ในการก่อตั้งบ้านเมืองในยุคแรกๆ นอกจากตระกูลเครือญาติ แล้ว ยังมีตระกูลที่สำคัญอื่นๆ อีกหลายตระกูล ล้วนแล้วแต่มีบทบาทอย่างสำคัญในการสร้างบ้านแปงเมืองมาจน เช่น เอกคณาสิงห์, คุตมาสุนย์, เหลาคุม, ศรีมารักษ์, แก้วทอง กลุ่มตระกูลเหล่านี้จะเข้ามาในชุมชนเหล่านี้ในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกัน แต่กรณีของตระกูลเครือญาตินั้นสามารถสืบค้น ที่มาที่ไปได้ค่อนข้างชัดเจน ผู้ให้ข้อมูลยังมีชีวิตอยู่

ซึ่งหากดูจากสาแหรกเครือญาติพบว่าแม่หนู จันทรหอม อยู่ในลำดับชั้นที่ 4 ของผังเครือญาติ และ เป็นคนที่ได้รับข้อมูลเรื่องหลวงภักดี โดยตรงจากแม่นาง สุดาป็น ซึ่งแม่นางนั้นเป็นหลานสาวโดยตรงของ หลวงภักดี และแม่หนู จันทรหอมก็เป็นหลานของแม่นาง สุดาป็นโดยตรง เช่นกันฉะนั้น การให้ข้อมูล เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของตระกูลนี้ จึงเป็นเรื่องค่อนข้างชัดเจนตรวจสอบได้ เป็นเรื่องที่สามารถ อ้างอิง ระยะเวลาสถานที่ ตัวบุคคลได้

แผนที่แสดงบริบทการขยายพื้นที่ โดยรอบชุมชนไพรขลา

*ตัวหนังสือ ข ใช้ภาษาเขมร

ล ใช้ภาษา ลาว

ก ใช้ภาษา กูย(ส่วย)

ตามแผนที่จะเห็นว่าหมู่บ้านที่ใกล้ไพรขลาจะเป็นชาติพันธุ์ลาว ไกลห่างออกไปเป็นชาติพันธุ์เขมร ส่วนทางใต้เป็นชาติพันธุ์กูย(ส่วย)

โรงเรียนและการศึกษา

ปี 2485 โรงเรียนบ้านไพรขลา ในยุคแรกเรียนที่วัด โดยมีพระเป็นผู้สอน ภายหลังได้ย้ายโรงเรียนไปอยู่ริมชายป่าดงกะหอด และมีครูมาสอน เปิดสอนตั้งแต่ ป. 1 ถึง ป. 4 และหลังจากนั้น พ.ศ 2503 จึงเปิดเรียนถึงชั้น ป.7 โรงเรียนแห่งนี้เป็นที่สอนนักเรียนจากชุมชนอื่นๆข้างเคียงอีกหลายชุมชน

3. ยุคทุ่งแตก (2520-2535)

ชุมชนไพรขลามีพัฒนาการอย่างรวดเร็ว เพราะทางลугรัง เส้นท่าคูม-ชุมพลบุรีพาดผ่านเข้ามา ประกอบกับการเป็นชุมชนใหญ่ที่สุดในบริเวณแถบนั้น ทั้งยังเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน ภายหลังการยุบตัวของชุมชนน้อยใหญ่ โดยรอบชุมชนไพรขลา ทั้งที่เป็นชุมชนย่อยที่มีวัฒนธรรมแบบชุมชนบ้านไพรขลาและชุมชนอื่นที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป แต่ชุมชนต่างๆก็อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขไม่มีข้อขัดแย้งแต่อย่างใด มีการผสมผสาน และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมวิถีการผลิตอย่างกลมกลืน ทางฝ่ายลาวก็รับเอาวัฒนธรรมส่วน เขมร มาปรับใช้อย่างลงตัว ทางฝ่ายวัฒนธรรมเขมร-ส่วย ก็รับเอาวัฒนธรรมลาวมาปรับใช้เช่นเดียวกัน เช่น

กรณีวัฒนธรรมประเพณีฮีต12 คลอง14 ของชุมชน ทั้งเขมร ส่วย ลาว ก็แทบไม่ต่างกัน บางประเพณีก็ประกอบพิธีกรรมร่วมกันเช่น เข้าพรรษา ออกพรรษา , กฐิน ข้าวจี, กุมข้าวใหญ่สงกรานต์, ข้าวสารท, แขน โฉนดา จะด้วยเพราะว่าการแต่งงานและการสมรส รวมไปถึงการเป็นครอบครัวเดียวกันนี้เอง ซึ่งนำไปสู่การจัดการชุมชนอย่างลงตัว

ชุมชนไพรขลาและรอบนอกมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ความต้องการที่ดินมากขึ้นตามลำดับ มีการจับจองพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ รถไถนาที่เข้ามามีบทบาทในการปรับพื้นที่นา ให้ความสำคัญแรงงานคนลดลง มีการจัดสรรที่ดินอย่างลงตัวการเคารพสิทธิกันและกัน ไม่ก่อความขัดแย้งใดๆ ทุ่งกุลาร้องไห้ เปลี่ยนจากทุ่งหญ้ามาเป็นทุ่งข้าวที่น่านอง หน่วยงานราชการเริ่มเข้ามามีบทบาทในการจัดสรรที่ดิน

สปก.บทบาทใหม่การจัดสรรที่ดิน

ปี 2522 ทางภาครัฐได้มีโครงการ สปก. หรือสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร ทางภาครัฐได้บังคับซื้อที่ดินจากเกษตรกร ที่มีที่ดินครอบครองมากๆ หรือไม่เกิน 25 ไร่ ในราคาไร่ละ 1,000 บาท เพื่อนำไปจัดสรรให้กับผู้ที่ไม่มีที่ทำกิน เกษตรกรส่วนใหญ่ได้ขายที่ออกไปหรือแบ่งปันสมาชิกในครอบครัว แต่งงาน หรือบุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้ว รายละไม่เกิน 25 ไร่ ทำเกษตรกรสูญเสียที่ดินจำนวนมาก และได้ปรับวิธีการผลิต จากการใช้รถไถนาใหญ่มาเป็นรถไถนาเดินตาม เพราะเหมาะสมกับพื้นที่ที่มีอยู่

มีการเปลี่ยนพันธุ์ข้าวที่มุ่งเน้นการตลาดมากขึ้น ชาวไพรขลาส่วนใหญ่ทำนาขายข้าวหอมมะลิ ด้วยรถไถเดินตามและค้าขายต่างถิ่นในยามว่าง นาตามเริ่มลดลงเพราะการปลูกที่ไม่คุ้มกับการลงทุน ทั้งเกิดน้ำท่วมอยู่ประจำ พันธุ์ข้าวที่สำคัญคือพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิเป็นข้าวเจ้า และพันธุ์ กข16 ซึ่งเป็นข้าวเหนียว

หลังปี 2530 ในยุคนี้เองไพรขลามีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากและกว้างขวาง ในชุมชน มีโรงงาน คู่อลูมิเนียม โรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์ ผู้คนหันมาประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานมากขึ้น เกษตรกรตัวจริง ผังตัวอยู่ในโรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์ การประกอบอาชีพทำนาใช้เวลาน้อยลง แทนจะบอกได้ว่าการทำนา เป็นเรื่องของเก่าแก่ก็ไม่ปาน มีรถไถขนาดใหญ่เข้ามาแทนที่รถไถเดินตาม เจ้าของที่นามักจะขายที่นาหรือ ให้ผู้มีเงินทุนทำนา

ตารางปฏิทินการทำนา จำนวนที่ดิน 25 ไร่

กิจกรรม	จำนวนวัน	หมายเหตุ
ไถดะ(ชุด)	1 วัน	ทิ้งไว้ 30 วัน
1.หว่านปุ๋ยรองพื้น	1 วัน	วันเดียวกันแต่ต้องตามลำดับ
2.หว่านข้าวปลูก	1 วัน	วันเดียวกันแต่ต้องตามลำดับ
3.ไถแปร (ไถเพื่อ หว่าน)	1 วัน	วันเดียวกันแต่ต้องตามลำดับ
4.คราด	1 วัน	วันเดียวกันแต่ต้องตามลำดับ
หว่านปุ๋ย	1 วัน	ระหว่างข้าวเริ่มแตกกอ
เกี่ยวข้าว	1 วัน	ต้องรอคิวรถเกี่ยวข้าว
ตากข้าว	3 วัน	ขึ้นอยู่กับความชื้นของแฉะ
ขึ้นยุ้ง	1 วัน	ทยอยขึ้นตามความชื้น

จากตารางจะเห็นได้ว่าลักษณะการทำนา เป็นการทำนาที่ไม่ใส่ใจในช่วงเวลามากนัก กล่าวคือการทำนาในชุมชนบ้านไพรขลา ส่วนใหญ่จ้างไถจ้างหว่าน จ้างหว่านปุ๋ย จ้างเกี่ยวเกี่ยว จ้างขน จ้างตาก โดยไม่คำนึงถึงช่วงเวลาว่าถึงหน้าหว่านแล้วหรือยัง หรือข้าวสุกเหลืองแก่พอหรือยัง แต่เมื่อฝนแรกมา ดินมีความชื้นรถไถรับจ้างมีเวลามาไถให้ หรือของคิวลงไถได้ เกษตรกรก็จะดำเนินการเพาะปลูกทันที ซึ่งส่วนใหญ่เป็นช่วงก่อนเดือนหก บางรายอาจทำการเพาะปลูกหลังช่วงสงกรานต์ด้วยซ้ำไป พอหว่านเสร็จก็ปล่อยให้ข้าวขึ้นตามธรรมชาติ จนกว่าฤดูฝนที่แท้จริงจะมาถึง เมื่อฝนมาและมีน้ำมากพอ เกษตรกรก็จะทำการหว่านปุ๋ย สารเคมีกำจัดศัตรูข้าว แล้วรอให้ข้าวออกรวง เมื่อข้าวคกรวงและออกเหลืองกล้าย เกษตรกรก็จะจ้างรถเกี่ยวข้าวลงเก็บเกี่ยวทันที ซึ่งการมีข้าวขายคืนฤดู จะทำให้ได้ราคาดีกว่า ขายตอนข้าวออกสู่ตลาดมากๆ เกษตรกรมักไม่คำนึงถึงคุณภาพผลผลิตว่าจะสุกเต็มที่หรือไม่ หากแต่จะคำนึงถึงราคาขายข้าวต่างหากที่เป็นแรงจูงใจ เมื่อข้าวไม่สุกดี มีความชื้นสูง และมีสิ่งเจือปน จึงถูกพ่อค้าผู้รับซื้อข้าวกดราคาข้าวตามใจชอบ เกษตรกรที่มีความมานะ ขยันกว่าก็จะทำการตากข้าวให้แห้งก่อนส่งจำหน่าย แต่เกษตรกรหลายคนก็มองว่าเสียเวลา ยุ่งยาก ข้าวเสียน้ำหนัก

การทำนาของชุมชนไพรขลา ส่วนใหญ่ไม่ยึดถือประเพณีดั้งเดิมที่มีการเลี้ยงนา แรกนา ปักผีตาแฮก หรือรอถึงวันดี วันคำคุณ ในการลงนาเหมือนในอดีต แต่จะอาศัยปัจจัยที่เอื้อ เพื่อให้เกิดความรวดเร็วดังนี้

1) พื้นนามีความชื้นแล้วหรือยัง บางปีหากฝนมาเร็วเกษตรกรอาจลงเพาะปลูกก่อนเดือนหกก็ได้ โดยมีเหตุผลว่ารีบทำรีบเสร็จ จะได้มีเวลาทำอย่างอื่น

2) เทคโนโลยีในการทำนา ในอดีต คือการใช้ควายไถนาเป็นหลัก ภายหลังเข้าสู่ยุคทุ่งแตกรถไถใหญ่จากสหกรณ์มาช่วยบุกเบิก หลังจากนั้นเป็นรถไถเดินตาม รถไถเดินตามคือปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่ทุกคนควรรู้ต้องมี แต่ภายหลังหรือยุคปัจจุบันที่มีการจ้างทำนาเพิ่มมากขึ้น รถไถใหญ่ หรือรถไถ ล้อยาง กลับเข้ามามีบทบาทอีกครั้งได้รับการว่าจ้างมากที่สุด รถเกี่ยวข้าวแบบนวดไปพร้อมกับการเกี่ยว เข้ามามีบทบาทอย่างมาก เพราะทำงานได้เร็ว ทำได้หลายอย่าง ไม่เป็นภาระ เจ้าของที่นาไม่ยุ่งยาก สะดวกสบาย ฉะนั้นการทำนาแบบ ต้องตามจอร์รถไถนา รถเกี่ยวข้าว รถขนข้าวไปตลาด จึงทำให้เกษตรกรไม่มีทางเลือกในการไถ หว่าน เก็บเกี่ยว และขนย้ายข้าว ไม่สามารถทำนาอย่างละเอียด เหมือนในอดีตได้ การทำนาดังนี้ เริ่มหว่านไถ จนถึงเก็บเกี่ยว และขนขาย ทุกขั้นตอนต้องจองคิวเทคโนโลยีเหล่านี้ตลอด และเป็นที่มาของรายจ่ายที่สูงจนแทบขาดทุน ส่งผลให้เกษตรกรเป็นหนี้สิน กับแหล่งทุน ธกส. แหล่งทุนนอกระบบ จนต้องมีการขายที่นา หรือปรับเปลี่ยนที่นาไปเป็นเงินทุนเพื่อการค้าขายเฟอร์นิเจอร์และอื่นๆต่อไป

3) ราคาผลผลิตของข้าวในแต่ละปี ราคาข้าวต้นปีมักจะมีราคาสูงเป็นพิเศษ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีราคาสูงอยู่ในช่วงหลังบุญกฐิน ซึ่งเป็นช่วงที่ข้าวเพิ่งเริ่มแก่เหลืองที่ปลายรวง แต่ยังไม่ถึงกับสุกเต็มทั้งรวง เกษตรกรส่วนใหญ่จะรีบเก็บเกี่ยวข้าวขายในช่วงนี้ ซึ่งก็เป็นที่น่าทึ่งกันว่าช่วงนี้ยังไม่หมดหน้าฝน ฝนยังตกอยู่ และพื้นที่นาก็เจิ่งไปด้วยน้ำ ฉะนั้นข้าวที่ถูกเก็บเกี่ยวไปขาย นอกจากจะยังไม่สุกดีแล้ว จะมีความชื้นจากฝนตก และความชื้นจากน้ำในท้องนา ถึงแม้จะขายได้ราคาสูง แต่ก็ถูกหักความชื้น ค่าอบไล่ความชื้นอยู่ดี ในประเด็นราคาข้าวสูงนี้เองที่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การทำนาในพื้นที่บ้านไพรขลาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในอดีต

4) การขาดแรงงานในการทำนา หนุ่มสาวภายในหมู่บ้านไพรขลาก็ไม่ต่างกับหนุ่มสาวในชุมชนอื่นๆในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ คือ หากไม่เรียนหนังสือ ก็เดินทางไปทำงานกรุงเทพฯ หรือเข้าโรงงานเฟอร์นิเจอร์ในชุมชน หรือโรงงานสาขาที่กระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย คนหนุ่มสาวเหล่านี้ ไม่ชอบทำนา หรือทำไม่เก่ง โดยภาพรวมของชุมชน จึงขาดแรงงานในแปลงนา การพึ่งพาเทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องจักร จึงเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ และการพึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้ ก็นำไปสู่การผลิตที่ไม่ยึดติดวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิม

ผลจากการทำการผลิตในแปลงนาด้วยรูปแบบดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้มากเพราะ การทำการไถพลิกดินด้วยรถไถขนาดใหญ่ ตั้งแต่ต้นปี ในขณะที่พื้นนาไม่มีน้ำขัง ทำให้สิ่งมีชีวิตใต้ดินหลายชนิดได้รับผลกระทบ เช่น กบ เขียด ปู เพราะถูกรบกวนที่อยู่อาศัย และไม่มีที่หลบภัย นอกจากนั้นในการทำนาดังนี้ตั้งแต่ต้นปี ก่อให้เกิดการแพร่ระบาดของด้งักแตน และด้วงชะค้ำในช่วง

คันฝนหรือช่วงฝนทิ้งช่วง เกษตรกรต้องใช้สารเคมีกำจัดแมลง ซึ่งมีผลโดยตรงต่อสิ่งแวดล้อมและในประเด็นการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรของบ้านโพธิ์ชลเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มีการใช้สารกำจัดหญ้าในแปลงนา ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือ ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ทุ่งบ้านโพธิ์ชล

ที่กล่าวมาเป็นเพียงภาพรวมในเรื่องของการทำนาในพื้นที่บ้านโพธิ์ชล แต่ยังมีรายละเอียดปลีกย่อยที่เกิดขึ้นในการทำนาในชุมชนแห่งนี้ เช่น เกษตรกรบางรายยังยึดติดกับการทำนาแบบดั้งเดิม คือ ลงมือไถหว่านปักดำ และเก็บเกี่ยวแบบเคียวพาด่นดิน ใช้เทคโนโลยีเท่าที่จำเป็น บางรายปรับแต่งพื้นที่นาที่เป็นพื้นที่ราบกว้าง ขุดแหล่งน้ำ ขร่องปลูกไม้ผลแบบเกษตรผสมผสาน มีการผลิตหมุนเวียนในแปลงนา หมุนเวียนตลอดปี มีปศุสัตว์ เช่น วัว เป็ด ไก่ หมู มีการใช้สารชีวภาพทดแทนสารเคมี แต่เกษตรกรบางรายก็มีการไถกลบตอฟางข้าวหลังฤดูเก็บเกี่ยวตามนโยบายของภาครัฐ แต่สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นเป็นประจำภายหลังฤดูเก็บเกี่ยวในพื้นที่บ้านโพธิ์ชลคือ การเกิดไฟไหม้ทุ่ง

บุคลากร

ในช่วงที่มีการจัดสรรที่ดินในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้เสร็จสิ้นลง หลายหน่วยงานได้นำนโยบายด้านการพัฒนาที่ดินลงสู่ทุ่งกุลาร้องไห้ เช่น การขุดคลองระบายน้ำผ่านทุ่งกุลาร้องไห้ เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้งในพื้นที่ทุ่งแห่งนี้ ส่วนการแก้ไขปัญหาคูณภาพดินนั้น บุคลากร ถูกนำมาส่งเสริมให้มีการปลูก โดยในเบื้องต้นพืชพันธุ์แปลกถิ่นชนิดนี้ มีการทดลองปลูกในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ผัง อ.เกษตรวิสัย และ อ.สุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ก่อนที่จะแพร่หลายข้ามทุ่งมายังฝั่งจังหวัดสุรินทร์ ในเบื้องต้นพืชพันธุ์นี้ถูกนำมาแจกเพื่อให้ปลูกตามหัวไร่ปลายนา หรือที่ดินเสื่อมโทรม ไม่สามารถทำการเพาะปลูกพืชชนิดอื่นได้ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้นั่นเอง เมื่อทำการปลูกแล้วปรากฏว่าเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว และมีพ่อค้ามาขอซื้อ ได้ราคาก่อนข้างดี จึงมีเกษตรกรหลายคนนำมาปลูกตามคันนา ตามสันคลองส่งน้ำ หรือที่ว่างเปล่าดินเสื่อมโทรม ภายหลัง พ.ศ. 2535 บุคลากรราคาสูงขึ้นอย่างมาก สามารถตัดขายได้ง่าย สร้างรายได้ก่อนข้างดี เกษตรกรบางรายถึงกับสละที่นา คัดแปลงมาเป็นพื้นที่ปลูกป่า ปัจจุบัน บุคลากร ในขณะที่พืชโตเร็วชนิดนี้ ได้แพร่ขยายอย่างรวดเร็วในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ เพราะปลูกง่าย ใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง ราคาดี อันแรงจูงใจหลักในการตัดสินใจปลูก นอกจากนั้นสภาพดินที่เสื่อมโทรมของทุ่งกุลาร้องไห้ ถึงจะไม่สามารถปลูกพืชอย่างอื่นได้ แต่บุคลากรกลับขึ้นได้ดี เกษตรกรจึงนิยมปลูก เพราะเป็นแนวทางหนึ่งของการเพิ่มมูลค่าของที่ดิน นอกจากนั้นการแก้ไขปัญหาคูณภาพดินในการทำนา ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรหันมาปลูกบุคลากร เพราะการทำนาต้องใช้แรงงานในการดำเนินการและดูแลรักษามาก แต่บุคลากร ปลูกครั้งเดียว ไม่ต้องดูแล ไม่ต้องไถไถ รดน้ำ แต่ตัดขายได้ตลอด ปัจจุบันราคาขายคันละ 850-1,050 บาท

การค้าขายเฟอร์นิเจอร์ นอกจากอาชีพเกษตรกรรมที่มีการทำนาในหน้าแล้งเป็นหลักแล้ว ชุมชนบ้านไพรขลายังเป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชนค้าขายมาตั้งแต่อดีตเป็นร้อยปี นับตั้งแต่การก่อตั้งชุมชนแห่งนี้ขึ้นมา มักจะมีพ่อค้าวานิช รอนแรมมาขอพัก แลกเปลี่ยนซื้อขายอยู่เสมอ ถึงแม้จะไม่มีเรื่องคำบอกเล่าเรื่องการค้าขายกับชนเผ่ากูลา นายฮ้อยผู้ยิ่งใหญ่ที่เป็นตำนานแห่งทุ่งกุลาร้องไห้ แต่คาดว่าน่าจะมีการไปมาหาสู่ของพ่อค้าชาวเผ่ากูลาเป็นแน่แท้ เพราะที่นี้เป็นชุมชนในการค้าขายก่อนข้ามไปทางทางสุรินทร์ หรืออาจเรียกได้ว่าชุมชนไพรขลาเป็นทางเชื่อมระหว่างลาวจากอีสานกลางกลับเขมรป่าดงในอีสานล่างก็ว่าได้ เพราะคำบอกเล่าที่ว่าในช่วงหน้าแล้งหลังน้ำลด จะมีการวานกองเกวียน ผ่านมาปักหลักพักแรมที่เนินดินฝั่งซ้ายของหนองท่าไทร เข้ามาขอใช้น้ำให้กับวัว-ควาย-ม้าที่ลากเกวียนข้ามทุ่งกุลารั้วมา เข้ามาขอข้าวกิน เอาสินค้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนทุกปี กองเกวียนเหล่านั้นจะเดินทางไปข้ามแม่น้ำมูลที่ ท่าข้ามบ้านยางขามเผ่า ที่อยู่เลยออกไปทางตะวันออกเฉียงใต้ของบ้านไพรขลา ก่อนที่จะข้ามไปค้าขายทางสุรินทร์หรือที่อื่นๆต่อไป ส่วนในช่วงหน้าน้ำหลากชุมชนแห่งนี้จะค้าขายร่วมกับเรือที่เร่มาเก็บน้ำที่หลากมาจากแม่น้ำมูล กรณีซื้อสถานที่ “ท่าโคราช” คือที่มาของคำบอกเล่าเกี่ยวกับการค้า หน้าน้ำหลากกับคนต่างถิ่น หลังหมดยุคนายฮ้อย นายเฮือ ก็เข้าสู่ยุค การเดินรอนแรมแบบค้าไหนดอนนั้น ของคนรุ่นปู่รุ่นตา พวกเขาเดินทางค้าขายด้วย สะพายย่าม ถูผ้า ถึงกระดาศ ออกตระเวนขาย สมุนไพร ขานกือแอ่น ทั่วทั้งภาคอีสาน ลงไปถึงปักข์ได้ และภาคเหนือ ก่อนที่จะมาขึ้นรถจักรขานขายยาสูบ ขายมุ้ง

“ร้านผลิตและจำหน่ายเฟอร์นิเจอร์ที่ใหญ่ที่สุดในชุมชนบ้านไพรขลา”

แล้วพัฒนามาสู่การซื้อรถยนต์ไฮด์เรย์ และรถปิกอัพ และ ณ ปัจจุบัน การค้าขายตู้เสื้อผ้า ตู้กับข้าว และเฟอร์นิเจอร์ คือสิ่งที่ชุมชนไพรขลากำลังดำเนินการอยู่ อย่างหลากหลายและขยายออกนอกชุมชนสร้างรายได้จำนวนมหาศาลเข้าสู่ชุมชน และขยายสาขา และศูนย์จำหน่ายได้ทั่วเกือบทั้งประเทศไทย และเมื่อมองย้อนอดีตเส้นทางการค้าก็พบว่า ชุมชนแห่งนี้เรียนรู้วิชาค้าขายมาตลอดเวลาดังแต่ก่อนบ้านสร้างเมือง ประสบการณ์การค้าถูกถ่ายทอดทางสายเลือดรุ่นสู่รุ่น ฉะนั้นชุมชนไพรขลาจึงเป็นชุมชนที่ค้าขายอย่างแท้จริงมาตั้งแต่อดีต และส่งผลให้ลูกหลานในบ้านไพรขลาเป็นนักการค้ามาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากการค้าตู้และเฟอร์นิเจอร์แล้วธุรกิจอื่นในชุมชนนี้ก็ก้าวหน้าไปไม่น้อยเช่นกัน เช่น ร้านค้าวัสดุอุปกรณ์การก่อสร้าง ธุรกิจรถไถนารับจ้าง การค้าขายของชำ ฯลฯ ส่งผลให้สถาบันการเงินอย่าง ธกส. ต้องมาเปิดสาขาย่อยที่ชุมชนแห่งนี้

การหลอมรวมกันเป็นหนึ่งในเดียวของคนในชุมชนบ้านไพรขลา อาจมีผลมาจากการที่มีอาชีพในเชิงพานิชดังที่กล่าวมา เพราะคนที่มีอาชีพทางการค้า ย่อมมีโอกาสในการเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นๆ การปรับตัวย่อมมีสูง

“ธกส. และร้านจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์การก่อสร้าง ตามสองข้างเส้นทางชุมพลบุรี-ท่าตูม ช่วงบ้านไพรขลา”

สิ่งปลูกสร้างที่สำคัญภายในชุมชนบ้านไพรขลา

1.1) สิมมาน้อย ถือว่าเป็นโบราณสถานที่สำคัญที่สุด ในชุมชนบ้านไพรขลา เพราะยังมีบริเวณสถานที่ สิ่งปลูกสร้าง และการใช้ประกอบพิธีกรรมทางความเชื่ออยู่เป็นประจำ สิมมาน้อย มีสถานที่ตั้งอยู่เนินดินท้ายชุมชน ติดคูเมืองชั้นในด้านทิศใต้ สภาพเป็นพื้นที่เป็นพื้นที่รูปสี่เหลี่ยม ขนาด 3 ไร่ มีก้อนหินศิลาแลง รูปสี่เหลี่ยม และรูปใบเสมาชำรุด วางอยู่ค่อนข้างกระจาย มีศาลเจ้าพ่อหลวงอุปฮาดที่สร้างขึ้นใหม่ ตั้งอยู่ใจกลางพื้นที่ ในอดีต ผู้สูงอายุในชุมชนให้ข้อมูลว่า สมัยก่อน ก้อนหินศิลาแลง จะวางเรียงแถวเป็นรูปสี่เหลี่ยม คล้ายกำแพงล้อมรอบ ศาสนสถาน แต่ภายหลังมีการไถปรับพื้นที่ด้วยรถไถใหญ่ จึงมีการเก็บมากองรวมกันไว้ และมีก้อนหินศิลาแลงหายไปค่อนข้างมาก และไม่มีการบูรณะซ่อมแซมแต่อย่างใด ผู้คนในชุมชนนิยมมากราบไหว้บูชา เพื่อบนบานศาลกล่าว ก่อนที่จะเดินทางไปค้าขายยังต่างถิ่น และอื่นๆ

“ใบเสมาชำรุด ที่ลิมมาน้อย”

“ศาลเจ้าพ่อหลวงอุปฮาดแสนคำ ที่ลิมมาน้อย”

1.2)ลิมมาใหญ่ เป็น โบราณสถานที่เกิดขึ้นในยุคเดียวกันกับลิมมาน้อย แต่ตั้งอยู่ติดคูเมืองโบราณ ด้านทิศตะวันตก สภาพเป็นเพียงก้อนหินศิลาแลงที่มีรูปร่างคล้ายใบเสมา กองรวมกันอยู่ไม่ก่ขึ้น ตั้งแต่สมัยก่อนมีพื้นที่กว้างขวางปัจจุบันถูกบุกรุก จนเหลือเพียงเล็กน้อย ผู้คนในชุมชนไม่ค่อยนิยมไปบนบาน ศาลกล่าวมากนัก แต่เมื่อมีบุญประเพณีต่างๆ ก็ต้องกล่าวขาน เช่น ไหว้ทุกครั้ง

“ลิมมาใหญ่”

1.3)คูเมืองชั้นนอกชั้นใน ดังที่กล่าวมาแล้วว่าชุมชนบ้านไพรขลาเป็นชุมชนโบราณมีอายุเก่าแก่ ตั้งแต่สมัยทวารวดี ตัวเนินดินที่ตั้งชุมชนเป็นเนินดินรูปไข่ มีคูน้ำล้อมรอบทั้งสี่ทิศ ซึ่งปัจจุบันได้รับการพัฒนามาเป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคของชุมชน คือหนองท่าไทร หนองท่าโพน หนองข้างค้าย หนองหัวนอน ถัดจากตัวหนองน้ำต่างๆที่กล่าวมาข้างต้น จะเป็นคันดินสองชั้น คือชั้นนอกติดหนองน้ำ และคูชั้นใน ที่ยังมีรูปร่าง เค้ากลางให้เห็นเป็นคูคันดิน หรือกำแพงดินมาก่อน คันคันดินหรือคูเมืองนี้ ในอดีตมีวัตถุประสงค์ในการสร้างเพื่อป้องกันศัตรู ข้ำศึกกรุกราน ซึ่งหากข้าศึกบุกรุกเข้าโจมตี จะต้องผ่านคูน้ำ ที่ลึกมาก และคันดินถึงสองชั้นถึงจะเข้าสู่เมืองแห่งนี้ได้ ปัจจุบันคันดินคูเมืองด้านนอกและด้านใน ได้ถูกปรับเป็นที่ทำกิน และปลูกไม้ใช้สอยหมดแล้ว

“ภาพวาดแสดงคูน้ำ-คันดิน โดยรอบตัวเมืองไพรขลาในอดีต

“ภาพแผนที่แสดงแหล่งน้ำ และ โบราณสถานในพื้นที่บ้านไพรขลา”

ถัดจากคูน้ำด้านนอกเข้ามาจะเป็นคูเมืองชั้นนอก ซึ่งเป็นคันดินขนาดใหญ่กว้างราว 20 เมตร ล้อมรอบทั้งชุมชน ปัจจุบันได้ถูกปรับเป็นที่อยู่อาศัย เป็นที่ทำกิน พื้นที่ปลูกไม้ยูคาลิปตัส

ถัดจากคูเมืองด้านนอกจะเป็นคูน้ำชั้นใน เป็นคูน้ำแคบๆกว้างราว 20 เมตร คูน้ำชั้นในนี้ไม่ได้สร้าง ล้อมรอบชุมชนแต่สร้างได้เพียงครั้งเดียว คือเริ่มต้นที่ช่วงระยะกึ่งกลางหนองท่าโพธิ์ วนอ้อมมาที่หนอง ช้างตาย หนองหัวนอน และวกไปสิ้นสุดที่บริเวณท่าโคราช ด้านตะวันตกของชุมชน

1.4 อุโบสถหลังเก่า ในอดีตก่อนที่จะมีการสร้างโบสถ์หลังนี้ ชุมชนไพรขลานิยมบวชพระด้วยสิม น้ำ หรือโบสถ์ที่สร้างด้วยไม้ ที่ตั้งอยู่กลางน้ำ สิมน้ำหลังแรกตั้งอยู่ที่หนองท่าไทร หนองน้ำที่อยู่ด้านทิศเหนือของชุมชน ภายหลังได้ย้ายมาสร้างใหม่ที่หนองสิม หนองน้ำที่อยู่ด้านทิศตะวันออกของวัด ปัจจุบันได้ถูกถมเป็นสนามกีฬาชุมชน และเมื่อ พ.ศ 2484 ชุมชนได้สร้างสิมหลังใหม่ขึ้นบนบก ในพื้นที่วัดและอยู่ติดกับหนองสิมนั่นเอง ซึ่งสิมหลังใหม่นี้ เบื้องต้นสร้างเพียงการยกพื้นและลงเสาไม้ตะเคียน 8 คั่น ขึ้นโครงมุงหลังคาด้วยหญ้า และเปลี่ยนเป็นหลังคาแผ่นไม้ในเวลาต่อมา ไม่มีฝาผนัง เวลาจะบวชนาค บรรดาพ่อนาคนำนาค และญาติๆต้องมาสานฝาแถบตองปิดล้อมแทนฝาผนัง เพื่อเข้าทำพิธีบวช จะบวชที่ก็สร้างกันที่ เป็นแบบนี้มาหลายปี

“ซากหอยกลายเป็นหินปูน หรือชิ้นกอิทธิย์ ที่ชุมชนไพรขลาเอามาบดใช้แทนปูนซีเมนต์ใช้ในการสร้าง โบสถ์หลังแรก”

(ภาพจาก โรงเรียนโพนครกน้อย ต.สระคู อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด)

ภายหลังชาวชุมชนบ้านไพรขลาได้ไปว่าจ้างช่างชาวเขมรดำ ชื่อเชียงคะนิง มาเป็นช่างก่อสร้างพื้นผนัง และแกะลวดลายปูนปั้น บันไดนาค ซึ่งสมัยนั้นปูนซีเมนต์ยังไม่แพร่หลาย ชาวบ้านได้ร่วมกันเอาเถียนเทียมจัว-เทียมควาย ไปชนเอาชิ้นกอิทธิย์ มาจากทุ่งบ้านปอหมั่น กลางทุ่งกุลาร้องไห้ แล้วเอามาตำบดด้วยครกมอ หรือครกกระเดื่อง กรองจนละเอียด เอามาผสมทรายจากแม่น้ำมูล ใช้ก่ออิฐ-ฉาบแทนปูนได้ ส่วนก้อนอิฐ ชาวบ้านได้ร่วมกันขุดดินจากหนองสิม ขึ้นมานวดคลุกเคล้ากับดินหั่วเชื้อและแกลบ ปั้นเป็นก้อน เข้าเตาเผา แล้วนำมาก่อสร้างพื้นและผนังอุโบสถ แล้วนายช่างคะนิง ก็ทำการฉาบและปั้นลวดลายปูนปั้นด้านนอก ทาสีธรรมชาติครั้งเดียว ตั้งแต่สร้างเสร็จ ในส่วนของลายปูนปั้นนั้น ซึ่งพอแบ่งแยกเรื่องราวของรูปปูนปั้นได้ดังนี้ คือ เรื่องราวของ พระลักพะลาม หรือรามเกียรติ์ มีรูปทศกัณฐ์ พระราม พระลักษมณ์ หนุมาน ถึง เรื่องเกี่ยวกับความเชื่อ เทวดา นางฟ้า คนขี้สิงโต ทหาร โบราณถือปืน และดาบ และ ทวารบาลที่กรอบประตูเป็นต้น

“โบสถ์จีนกนิษฐีแห่งเดียวในทุ่งกุลาร้องไห้ ที่ยังคงเหลืออยู่ อดีตเป็น อุโบสถ หลังเก่า
ที่ชาวไพรขลาจ้างช่างชาวเขมรตำ ชื่อเจียงคะนิง มาเป็นช่างออกแบบและปั้นปูน”

“รูปปูนปั้น ทศกัณฐ์ และทหารแต่งชุดตามแบบทหารชาวตะวันตก
ตามผนังด้านนอกอุโบสถหลังเก่าฝีมือช่างเขมรตำ”

การศึกษาวัฒนธรรมประเพณี คติความเชื่อชุมชนบ้านไพรขลา

ไพรขลาเดิมคนทุ่งกุลาร้องไห้ทางด้านทิศใต้ คนแดนที่อดีตคือ ชุมชนโบราณเก่าแก่อาขุณิบพันปี คนแดนที่เป็นเส้นทางค้าขายของคนจากฝั่งชาติพันธุ์ลาวผ่านทางเข้ามาเพื่อเดินทางไปค้าขายต่อกับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรและกูย ในดินแดนเขมรป่าดงเมื่อครั้งต้นกรุงรัตนโกสินทร์ และปัจจุบันชุมชนเศรษฐกิจก้าวหน้า อุตสาหกรรมตู้ เฟอร์นิเจอร์และข้าวหอมดอกมะลิเลิศของประเทศไทย หากศึกษาย้อนประวัติศาสตร์ไปในยุคของการก่อตั้งชุมชนไพรขลายุคแรก จะพบว่า ชุมชนไพรขลา เป็นเหมือนไข่แดงของชุมชนชาติพันธุ์ลาว ที่มาตั้งอยู่กลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ชุมชนอื่นๆเช่น

ด้านตะวันออก ชุมชนบ้านยางขามเฒ่า ชุมชนบ้านยางกระจับ เป็นชุมชนเขมรขนาดใหญ่และเก่าแก่ที่ตั้งอยู่ใกล้ชุมชนบ้านไพรขลา และชุมชนเหล่านี้ปัจจุบันได้แตกออกเป็นบ้านเล็กบ้านน้อย กระจ่ายออกมาโอบล้อมชุมชนบ้านไพรขลาอีกนับสิบชุมชน

ด้านทิศใต้ ทางด้านล่างติดฝั่งแม่น้ำมูล และข้ามฟากไปยังฝั่งอำเภอท่าตูมจังหวัดสุรินทร์ พบว่าชุมชนบ้านกะโพ-ตากกลาง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กูย หรือส่วย ที่อพยพมาตั้งแต่ยุคใดไม่ทราบแน่ชัด และกลุ่มชาติพันธุ์นี้ มีวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี ความเชื่อ เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

ด้านทิศตะวันตก ในพื้นที่ตำบลนาหนองไผ่ ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้ชิดติดกัน พบว่ากลุ่มชาติลาวกลุ่มนี้กลับมีภาษาสำเนียงลาวที่แปลกแยกจากชุมชนบ้านไพรขลาอย่างชัดเจน

ด้านทิศเหนือ ในอดีตถึงแม้จะเป็นทุ่งโล่งกว้างใหญ่ไพศาล แต่หากมีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาว กระจ่ายอยู่ทั่วไป และชุมชนเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่ใช่สายเครือญาติกันบ้านไพรขลา ยกเว้นชุมชนบ้านปอหมัน ที่บรรพบุรุษ ชุมชนบ้านไพรขลา เคยอพยพหนีขี้ก่กล่าวหาออกมาตั้งบ้านแปงเมืองที่บ้านไพรขลา หากมองรอบด้านอาจพบว่าชุมชนบ้านไพรขลาจะเป็นชุมชนที่อยู่ท่ามกลางความหลากหลายชาติพันธุ์ และไพรขลาเองก็ชุมชนหนึ่งที่มีลักษณะเอกลักษณ์เฉพาะตัวชัดเจน และตั้งโดดเด่นอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมกลุ่มอื่นๆ แต่ไพรขลาก็เป็นชุมชนลาว และเป็นลาวที่ปรับตัวเองในหลายด้าน ดังนี้

ด้านวัฒนธรรมประเพณี หากเอาสิบสอง-คองสิบสี่ ของลาวอีสานส่วนใหญ่มาเปรียบเทียบ จะพบว่าชุมชนไพรขลาจะแปลกออกไปในบางอย่าง

สิด 12 คือ ประเพณีทางศาสนาทั้ง 12 เดือน ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวโดยรวมได้แก่

เดือน 5 บุญสงกรานต์ ถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ ให้เอาดอกไม้ธูปเทียน ไปวัด เลี้ยงภัตตาหาร พระสงฆ์ ฟังเทศน์ มีบายศรีสู่ขวัญ เอน้ำหอมผสมขมิ้นรดสรงแก่ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้ที่เคารพนับถือ

เดือน 6 บุญบั้งไฟ ทำพิธีส่งบั้งไฟไปขอฝนจากพญาแถน เป็นการทำบุญเลี้ยงพระก่อนหน้า การทำนา แห่บั้งไฟเป็นการรื่นเริงสนุกสนาน

เดือน 7 บุญจำเริญ เป็นการทำบุญเพื่อล้างสิ่งชั่วร้าย เช่น ฝิบ้านเรือน หลักเมืองเพื่อความเป็นสิริมงคลของปี นิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์เย็นและตอนเช้ามีการเลี้ยงพระ ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ทำความสะอาดบ้าน เช่น ฝิประจำหมู่บ้าน ฝิปู่ตาชาย ฝิไร่นา ฝิหลักเมือง

เดือน 8 บุญเข้าพรรษา เอาข้าวคอกคอกไม้ ขี้ผึ้ง รูปเทียนไปรวมกันที่วัด ฟังเทศน์ อุณห์สสาวิไชย และปัญหาบารมี หล่อเทียนพรรษาดวยวัด ถวายปัจจัย เช่น ข้าวสาร อาหารแห้งน้ำมันแก่พระเพื่อใช้ในพรรษา

เดือน 9 บุญข้าวประดับดิน เลี้ยงภคตาหารสงฆ์ ทำบังสุกุลส่งบุญไปให้ผู้ตายฟังสวดพาหุง อาหาร เช่น ฝัไปวางตามพื้นดิน ตามป่า เพื่อผีไม่มีญาติจะได้กิน

เดือน 10 บุญข้าวสาก เป็นการถวายสลากภัตแก่พระสงฆ์ พระเณรรูปใดจับสลากได้ของผู้ใดผู้นั้น ถวายสิ่งของแก่พระสงฆ์ และเอาอาหารสำหรับเปรตไปแขวนไว้ตามต้นไม้ ถวายผ้าอาบน้ำ

เดือน 11 บุญออกพรรษา ถวายภัตตาหารพระสงฆ์ มีพิธีถวายปราชิตผึ้ง ไหลเรือไฟ (คล้ายลอยกระทงของภาคกลาง) ตักบาตรเทโว

เดือน 12 บุญกฐิน ถือว่าเป็นบุญที่ให้กุศลแรง ถวายผ้ากฐิน

เดือนอ้าย บุญเข้ากรรม เลี้ยงพระ เนื่องในพิธีที่พระสงฆ์ผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส มาขอแสดงอาบัติของตนแก่ที่ประชุมสงฆ์

เดือนยี่ บุญกฐนลาน เป็นบุญหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อความเป็นสิริมงคล โดยการประพรมน้ำพุทธมนต์

ยั้งฉางลานข้าว ทำขวัญข้าว เก็บเกี่ยวไว้ใช้

เดือนสาม บุญข้าวจี ถวายอาหารพระที่วัด ฟังเทศน์ ฟังธรรมมีการนำข้าวจีไปถวายพระด้วย

เดือนสี่ บุญพระเวส เป็นการเลี้ยงพระและฟังเทศน์มหาชาติ มีกิจกรรมที่สำคัญ คือ แห่กัณฑ์หลอน แห่ข้าวพันก้อน เทศน์มาลัยหมื่น มาลัยแสน อ่านสังกาส เทศน์มหาชาติ

เดือน	ประเพณีเฉพาะชุมชนบ้านไทรขลา
อ้าย	-
ยี่	-
สาม	ข้าวจี, กุ่มข้าวใหญ่(คุณลาน)เลี้ยงบ้าน
สี่	แต่งงาน , บุญพระเวส , รำมะเมื่อค(แม่มด)
ห้า	เนา สงกรานต์
หก	บวชนาคช้าง เลี้ยงญาพ่อปู่
เจ็ด	-
แปด	เข้าพรรษา
เก้า	-
สิบ	บุญข้าวสากน้อย บุญข้าสากใหญ่
สิบเอ็ด	กฐิน
สิบสอง	ลอยกระทง

หากพิจารณาเปรียบเทียบกันระหว่างประเพณีนิยมชิงชุมชนอีสานทั่วไป กับชุมชนบ้านไพรขลา จะพบว่าไพรขลามีความแตกต่างเฉพาะตัวเองไม่เหมือนประเพณีนิยมของลาวอีสาน

ส่วนใหญ่ โดยจะมีประเพณีทางกลุ่มชาติพันธุ์เขมร และส่วยเข้ามาแทรกอยู่เช่น รำมะเมื่อด ประเพณีบวชนาคด้วยช้าง บุญข้าวสากน้อย (แซน โจนดา) เหล่านี้คือสิ่งที่แตกต่าง และเป็นแบบนี้มานานแล้ว ยกเว้นกรณีบุญบั้งไฟ ชุมชนบ้านไพรขลา เพิ่งยกเลิกการจัดงานบุญบั้งไฟไปไม่กี่ปีมานี้ ด้วยสาเหตุอันตรายเกินไป และชุมชนอื่นๆรอบข้างก็มีบุญประเพณีนี้ทุกชุมชน

การมี วัฒนธรรมเฉพาะถิ่นเป็นของตนเองแบบนี้ อาจเกิดจากการปรับตัวของชุมชน ที่อยู่ท่ามกลางความหลากหลายวัฒนธรรมนั่นเอง

“การบวชนาคด้วยช้าง”

การหลอมรวมทางชาติพันธุ์ของเขมร ลาว ส่วย ในชุมชนบ้านไพรขลา

จากการเก็บข้อมูลภายในชุมชนบ้านไพรขลาพบว่า มีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้คน 3 เผ่าพันธุ์หลอมรวมกันอยู่ได้อย่างลงตัว และความลงตัวนี้เองที่ทำให้เกิดพลังที่ส่งผลให้เกิด เกาะเกี่ยวกันเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และพัฒนาการมาเรื่อยๆจนเท่าทุกวันนี้ เราสามารถแยกแยะปัจจัยที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อการหลอมรวมทางชาติพันธุ์บ้านไพรขลาได้ดังนี้

1) ด้านชาติพันธุ์

พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุดในชุมชนบ้านไพรขลาคือ กลุ่มชาติพันธุ์ลาว ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของชุมชนนี้ กลุ่มชาติพันธุ์นี้ เดินทางเข้ามาอยู่ในชุมชนบ้านไพรขลาในยุคประวัติศาสตร์ ที่เรียกว่ายุคยุคใหม่หรือยุคที่ 3 คือ ยุคประวัติศาสตร์ที่สามารถสืบค้นได้จากคำบอกเล่าของ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งสามารถยืนยันย้อนหลังได้ราว 150 ปี ที่ผ่านมา พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ลาวส่วนใหญ่อพยพเข้ามาจากทางด้านเหนือของทุ่งกุลาร้องไห้ ที่อพยพผ่านทางมา แล้วตัดสินใจลงหลักปักฐานบนเนินดินแห่งนี้ กลุ่มพ่อค้าวานิช รอนแรม กองเกรียน รวมทั้งกลุ่มที่อพยพหนีการให้ร้ายป้ายสี หรือการถูกกดขี่ จากบ้านปอหมัน ชุมชนขนาดใหญ่ใหญ่ใจกลางทุ่งกุลาร้องไห้ แล้วมาร่วมสร้างบ้านแปงเมืองที่นี่ กลุ่มชาติพันธุ์ลาว ถือเป็นกลุ่มก่อตั้งบ้านไพรขลายุคใหม่อย่างแท้จริง หลังจากที่กลุ่มชาติพันธุ์เขมร กลุ่มเล็กกลุ่มหนึ่ง ได้อพยพตั้งเนินดินกลางน้ำแห่งนี้ จากไปเพราะภัยจากเสือโคร่งออกอาละวาด(จากเรื่องเล่าเกี่ยวกับ ที่มาของเปรี้ย คลา หรือเปรี้ยชะลา อันเป็นที่มาของคำว่าไพรขลา) กลุ่มชาติพันธุ์ลาว ได้เข้าลงหลักฐานชุมชน สร้างที่ทำกินบนที่ดินรกร้างด้านนอกคูน้ำรอบโนนบ้าน ภายหลังจึงมีกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบางกลุ่มเข้ามาสมทบ ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย เป็นเพียงกลุ่มคนเล็ก ที่เข้ามาอยู่ร่วมในฐานะลูกเขยเท่านั้น

กรณีของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรนั้นพบว่า ในพื้นที่รอบนอก โดยเฉพาะด้านทิศตะวันออก ด้านทิศตะวันตก และด้านทิศใต้ ของชุมชนไพรขลา มีชุมชนกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์เขมรอยู่หลายชุมชน เช่นชุมชนบ้านขาม บ้านยางกระจับ บ้านพรหมเทพ บ้านขุนไชยทอง เหล่านี้ล้วนแต่เป็นชุมชนเขมร และมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับที่ของเปรี้ยคละ หรือไพรขลา ที่กล่าวถึงการเข้ามาลงหลักปักฐานตั้งบ้าน ที่เนินดินกลางน้ำแห่งนี้ของกลุ่มครอบครัวเขมร 7 ครอบครัวซึ่งไม่มีข้อมูลชัดเจนว่ามาจากชุมชนเขมรแห่งใด แต่คาดว่าจะเป็นชุมชนวัฒนธรรมชาติพันธุ์เขมร ในชุมชนต่างๆดังที่กล่าวมาข้างต้น กลุ่มครอบครัวทั้ง 7 ครอบครัวอยู่ได้ไม่นานก็ต้องอพยพกลับ เพราะมีเสือโคร่งออกมาพ่นพางจนเป็นที่หน้าหวาดกลัวว่าจะเกิดอันตราย จึงตัดสินใจพากันอพยพกลับภูมิลำเนาเดิม และเรียกขานนามเนินดินกลางน้ำ และมีป่ารกทึบแห่งนี้ว่าเปรี้ยคละ และเพี้ยนมาเป็นไพรขลา แปลว่าป่าดงที่มีเสืออาศัยอยู่ หากตีความตามเรื่องเล่าก็สามารถชี้ชัดได้ว่าไพรขลายุคประวัติศาสตร์ที่เคยรุ่งเรือง มีการสร้างบ้านแปงเมืองอย่างแน่นหนา มีการสร้างคูเมืองคันดินรอบนอกล้อมรอบเมือง ใจกลางเมืองมี สร้างศาสนสถานสำคัญ ซึ่งปัจจุบัน เหลือเพียงซากและเค้าโครงคือ สิมมาน้อย สิมมาใหญ่ ไว้เป็นหลักฐาน แล้วเมืองแห่งนี้ก็ล่มสลายไป จะด้วยเหตุผลใดไม่อาจทราบได้ เมืองถูกทิ้งเป็นเมืองร้างมานานแสนนาน แล้วกลุ่มครอบครัวเขมร 7 ครอบครัวก็เข้ามา แล้วก็จากไป ไพรขลาร้าง

อีกครั้งหนึ่งจนกระทั่งกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเข้ามาสร้างชุมชนใหม่ ตั้งชื่อตามนามเดิมที่คนพื้นถิ่นเรียกว่าเปลี่ยน
คลองหรือ ไพรขลา มาเท่าทุกวันนี้ จากข้อมูลส่วนนี้ทำให้สันนิษฐานได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์เขมรเข้ามาอยู่ใน
พื้นที่แถบชายขอบทุ่งกุลารั้วด้านทิศใต้หรือด้านที่ติดลำน้ำมูลก่อนกลุ่มชาติพันธุ์ลาว

กรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย พบว่ามีชุมชนส่วนขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้บ้านไพรขลา ห่าง
ออกไปราว 10 กิโลเมตร คือบ้านกะโพธิ์ บ้านตากกลางหรือหมู่บ้านข้างของจังหวัดสุรินทร์นั่นเอง และมี
หมู่บ้านชายขอบอยู่ตามชายขอบที่ราบลุ่มลำน้ำมูลอีกหลายชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ส่วย ไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ที่มี
บทบาทเข้ามาาร่วมก่อตั้งชุมชนบ้านไพรขลา แต่ที่เข้ามาอยู่ในชุมชนแห่งนี้เพราะการทำมาค้าขายที่เกี่ยวข้อง
กับช้าง และการเข้ามาเป็นเชย เป็นสะใภ้ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรและลาวในชุมชนบ้านไพรขลาเท่านั้น และ
เป็นกลุ่มที่มีประชากรน้อยที่สุดในชุมชนแห่งนี้

2) ด้านศาสนา และวัฒนธรรมความเชื่อ และเรื่องเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบ้านไพรขลา

ถึงแม้จะเป็นชุมชนที่มีความเจริญทางด้านวัตถุ และ มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ในด้านของ
วัฒนธรรมความเชื่อของผู้คนที่นี้ก็มีพื้นฐานความเชื่อไม่ต่างจากหรือเหมือนชาวไทยพุทธอื่นๆเช่นกัน เช่น
เชื่อในเรื่องของการทำบุญ การทำความดี การนับถืออาวุโส มีพิธีกรรมทางความเชื่อด้านพราหมณ์ การนับ
ถือผี นับถืออาฮักหลักบ้าน เจ้าพ่อ การเซ่นไหว้ บนบานศาลกล่าว ชาวไพรขลามีความเชื่อหลายเรื่องซึ่งเป็น
เรื่องที่เกี่ยวข้องกับบริบทสภาพกว้าง หรือเชื่อเหมือนกับชุมชนอื่นที่อยู่ในพื้นที่ทุ่งกุลารั้วให้ ซึ่งอาจพอ
จำแนกวัฒนธรรมความเชื่อต่างๆในบ้านไพรขลาได้ดังนี้

2.1.ความเชื่อเรื่องผี

2.1.1)กรณีความเชื่อเรื่องผีในท้องทุ่งนา หรือทุ่งกุลารั้วให้ หรือผีเจ้าพ่อศรีนครเตา มีตำนานเรื่อง
เล่าที่เขียนไว้ที่ผนังข้างบันไดวัดศรัทธาวารีบ้านไพรขลาที่กล่าวถึงประวัติบันปลายชีวิตของพระศรีนครเตา
ท้าวเธอ เจ้าเมืองกุคหวาย ที่หนีอาญาแผ่นดินจากเมืองกุคหวายรัตนบุรีมาบวชเป็นพระและมรณภาพที่บ้าน
ไพรขลาแห่งนี้ แต่ไม่มีหลักฐานที่ชี้ชัดว่ามีการทางชุมชนได้สร้างสถูป เจดีย์ พิธีกรรม หรือสัญลักษณ์ใดๆ
เอาไว้ และเรื่องเจ้าพ่อศรีนครเตาท้าวเธอในชุมชนแห่งนี้ ก็ถูกเล่าขาน ถึงเพียงผิวเผิน แต่ถึงแม้ชุมชนแห่งนี้
นี้จะไม่มีพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อศรีนครเตาเหมือนทาง ตำบลเมืองเตา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย และ
อำเภอรัตนบุรี ก็ตาม แต่ผู้คนที่นี่ทั้ง เขมร ลาว ส่วย ต่างก็ยอมรับนับถือ เกรงกลัว และให้ความเคารพเสมอ
มา

2.1.2) กรณีความเชื่อเรื่องผีไร่ผืนา และผิตาแฮก ผีเหล่านี้ คือผีชั้นสูงในหัวไร่ปลายนาที่มีอยู่ในทุก
ครอบครัว ผีไร่ผืนาของบ้านไพรขลามีอยู่สองอย่างค้ำยันคือ

2.1.3) ผีไร่ผืนา หรืออารักษ์นา คือผีที่อยู่ตามหัวไร่ปลายนา อยู่ตามโพนหรือโนน ซึ่งคอยปกป้อง
รักษาผืนนา หรือล่งละเมิด ไม่ให้ใครเข้ามาทำความเสียหาย หรือคอยกำกับดูแลไม่ให้เจ้าของที่นากระทำการ
ใดๆที่ผิดแปลกแตกต่างจากเดิม หรือล่งละเมิดพื้นที่ต้องห้ามตามหัวไร่ปลายนา เช่นการฉาดฉางโพน
หรือโนนนา การปิดทางน้ำไหล การขุด การถม โดยไม่บอกกล่าว ฯลฯ หากทำผิดเหล่านี้จะตามมาทำร้ายถึงที่
เลขที่เดียว เช่น ทำให้ปวดท้องอย่างแรง หรือที่นิยมเรียกว่าผีบิดไส้บิดพุง นั่นเอง การทำให้พิการหรือเสีย

เส้น เช่นเดินไม่ได้ ลูกไม่ได้ ชักคางดึง พูดไม่ได้(กีบ) และอาจรวมถึงการเสียชีวิต เป็นบ้าเป็นบอไปชั่วครึ่งชั่วคราวก็มี ซึ่งความผิดเหล่านี้จะต้องมีการอ้อนขอม ขอขมา ลาโทษ แล้วหลังจากหายเจ็บหายป่วยต้องไปเลี้ยงหรือไปเช่นไหว้ถึงที่อยู่ของผี หรือที่นั่นนั่นเอง

2.1.4) ผิดาแฮก เป็นผีชั้นสูงกว่าผีโฮผีนา ผิดาแฮกมีที่อยู่และบทบาทชัดเจนชัดเจนแน่นอน กล่าวคือผิดาแฮกคือผีที่อยู่ตามหัวไร่ปลายนานา และมีที่เฉพาะ อาจมีศาลเล็กๆที่เจ้าของที่นาปลูกไว้ให้ พื้นที่ตรงนั้นจะเป็นที่บอกกล่าวเวลาชาวนาจะทำการผลิต โดยจะเริ่มบอกกล่าวตั้งแต่วันแรกนา จะมี “พาหวน” (ภาษาหวน คือ ข้าว น้ำ กล้วย หมากพลู บุหรี่ ข้าว) ไปบอกกล่าวก่อนทำการไถนาครั้งแรก พร้อมกับคำบนบานศาลกล่าวที่ขอให้ ข้าวออกรวงดี ผลผลิตให้ได้พอดี หรือพอเพียง เช่นคำพูดที่ว่า “งามหลายมันหาบชาก หมากหลายมันหาบหนัก ”(ความหมายคือไม่ต้องการมาก ต้องการเพียงให้มีข้าวกินได้ตลอดทั้งปี) อย่าให้ฟ้าร้องฟ้าลงหรือมีศัตรูข้าวมารบกวน หลังจากการบอกกล่าวเสร็จแล้วก็ทำการไถแรกนาได้ หลังจากแรกนาและไถเสร็จ ในวันปักดำครั้งแรกก็ต้องมาบอกกล่าวซ้ำอีกครั้งก่อนที่จะดำนาทั่วไปทั้งแปลง ต้องมาปักแฮก หรือปักดำครั้งแรกที่เช่นไหว้ผิดาแฮกก่อน จำนวน 7 ต้น และมีคำพูด 7 คำเช่นกัน เมื่อปักดำเสร็จ ข้าวออกรวงจนสุกเหลือง ก่อนเกี่ยวข้าวในแปลงนาตนเอง ชาวนาต้องมาปลงภาษาหวน และเกี่ยวกับ 7 ต้นแรกนี้ก่อนจึงสามารถเกี่ยวข้าวที่ในแปลงของตนเองได้ ความเชื่อเกี่ยวกับผีที่มีคุณประโยชน์เหล่านี้ผู้คนในชุมชนแห่งนี้ทั้ง 3 เผ่าพันธุ์มีความเชื่อและพิธีกรรมการปฏิบัติที่เหมือนกัน และด้วยความเชื่อที่เหมือนกันนี้เองที่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนภายในชุมชนนี้สามารถหลอมรวมกันได้โดยไม่ตั้งใจ

2.2 ความเชื่อเรื่องผีบ้านหรือผีของชุมชน ชุมชนบ้านไพรขลามีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผีในระดับชุมชนหลายระดับ

2.2.1) เจ้าพ่อท่าไทร เป็นอาฮัก หรืออารักษ์ของชุมชนที่สิงสถิตอยู่ที่ศาลเจ้าพ่อท่าไทร ริมหนองท่าไทรหรือ หนองน้ำขนาดใหญ่ ที่อยู่ทางด้านทิศเหนือของชุมชน ในอดีตหนองแห่งนี้คือคูน้ำรอบเมืองด้านทิศเหนือที่ป้องกันการโจมตีจากศัตรูภายนอก ภายหลังถูกพัฒนาเป็นแหล่งน้ำเพื่อการสาธารณูปโภคของชุมชน เจ้าพ่อท่าไทร เจ้าพ่อที่มีศาลอยู่ริมฝั่งน้ำ ทำหน้าที่ ที่ดูแลรักษาชุมชนเหล่านี้มาตั้งแต่ตั้งชุมชน ผู้คนจะให้ความเคารพนับถือมาก ทุกๆครั้งที่มีการจัดงานบุญประเพณีของชุมชนจะมีการเช่นไหว้บอกกล่าวทุกครั้ง และลูกบ้านไพรขลาทุกคนที่จะเดินทางไปค้าขาย ไปทำธุรกิจ ไปสอบบรรจุเข้าทำงาน ต้องไปบนบานศาลกล่าวเพื่อขอให้ประสบผลสำเร็จ

2.2.2) ญาพ่อปู่ประจำบ้าน เป็นศาลปู่ตาอารักษ์ของชุมชนที่สำคัญยิ่งอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งมีศาลตั้งอยู่ที่ริมหนองข้างตาด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของชุมชน เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งชุมชน จะมีการเช่นไหว้ปีละ 2 ครั้งคือ ขึ้น 3 ค่ำเดือน 3 เช่นไหว้ด้วยไข่ทุกรอบครัว และขึ้น 6 ค่ำเดือน 6 เช่นไหว้ด้วยไก่ทุกรอบครัวไหว้ บนบานศาลกล่าวขอให้ดูแลครอบครัว และชุมชนคล้ายกับศาลเจ้าพ่อท่าไทร

“ศาลเจ้าพ่อปู่ ทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ของชุมชน”

2.2.3) ศาลเจ้าพ่ออุปฮาดแสนคำ หรือสืมนาน้อย เป็นศาลเจ้าพ่อที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่ประทับของหลวงอุปฮาด ซึ่งอดีตเป็นเจ้าเมืองไพรขลาโบราณ ตั้งแต่ยุคโคสมัยโคไม่ทราบแน่ชัด แต่เป็นผีที่ชาวชุมชนไพรขลาให้การเคารพนับถือมาก เชื่อว่าทุกคนที่เกิดมาในชุมชนนี้เป็นลูกหลานเจ้าหลวงอุปฮาดองค์นี้ เพราะท่านมีความอาญา ไม่เกรงกลัวใคร สถานที่สิงสถิตแห่งนี้ ผู้ใดจะลบหลู่หรือเข้าไปกล้ากราบโดยไม่บอกกล่าวมิได้ ทุกๆปี ช่วงเดือน4 จะมีการเช่นสรวงบูชา และชาวชุมชนไพรขลาและผู้เคารพเชื่อถือ จะพากันหลังไหลมาบนบานศาลกล่าว ขอให้มิโชคลาก และขอให้มีความปลอดภัยต่างนานา

2.2.4) สืมนาน้อย โบราณสถานด้านทิศตะวันตกของชุมชน ถึงแม้โบราณสถานแห่งนี้จะมีขนาดคับแคบเพราะถูกบุกรุก แลดูทรุดโทรมมาก แต่ชาวบ้านก็ยังเคารพยำเกรง และจะมีการเช่นไหว้พร้อมๆกับสืมนาน้อยในทุกๆปี

2.2.5) หลักบ้าน หรือป้อบ้าน คือเสาหลักบ้านที่ตั้งอยู่ใจกลางชุมชนนั่นเอง เป็นสถานที่แห่งแรกๆที่ผู้คนที่เป็นบรรพชน บ้านไพรขลาเข้ามาตั้งชุมชนเมื่อร้อยกว่าปีก่อน ทุกๆปีจะมีการสู่ขวัญบ้านและเช่นไหว้ในช่วงเดือนเดือนสาม

4.) ผู้นำทางความเชื่อ ทางด้านศาสนาพราหมณ์ และพิธีกรรม

ชุมชนไพรขลาคล้ายกับชุมชนอีสานอื่นๆที่มีพุทธกับพราหมณ์คู่กัน ที่นี้ยังมีพิธีกรรมที่ใช้พราหมณ์ เช่นการแต่งงาน ก็จะใช้พราหมณ์เป็นหมอสวดขวัญ และดำเนินพิธีกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ลาว เขมร และกวย ก็จะใช้หมอสวดขวัญภาษาลาวเป็นหลัก ส่วนในพิธีกรรม ปลีกย่อย เช่นการเช่นไหว้ คำสวดท่องมนต์ การกินคองก็อาจมีการแตกต่างกันบ้างระหว่าง ลาวเขมร และกวย

การนับถือผี นอกจากการนับถือผีทุ่ง ผีบ้าน และอารักษ์ของชุมชนแล้ว ยังมีการนับถือผีอื่นๆอีกเช่น ผีฟ้า หรือการำแม่แมด ของกลุ่มคนผู้นับถือผีฟ้าหรือของรักษาเฉพาะบุคคล มีการทรงเจ้าเข้าทรง กรณีการบำบัดการเจ็บไข้ เป็นต้น

ด้านประเพณีความเชื่อภายในชุมชน

ฮิด-คองประเพณี

ชุมชนไพรขลา มีสิ่งศักดิ์ที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจหลายแห่ง และให้ความสำคัญเท่าเทียมกัน ฉะนั้น เมื่อมีบุญประเพณี ตามฮิด-คองที่เคยปฏิบัติทุกครอบครัว จะออกมาร่วมกันประกอบพิธีอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา แทบจะเรียกได้ว่าไม่ขาดกันเลยทีเดียว และนี่คือสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจถูกไพรขลาอย่างแท้จริงยิ่งกว่าสิ่งใด ที่ทำให้ชุมชนบ้านไพรขลาชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ สามารถยึดโยงกันอยู่ได้มาจนถึงปัจจุบัน

หากเอาฮิดสิบสอง-คองสิบสี่ ของลาวอีสานส่วนใหญ่มาเปรียบเทียบกับ จะพบว่าชุมชนไพรขลาจะแปลกออกไปในบางอย่าง

เดือน	ประเพณีเฉพาะชุมชนบ้านไพรขลาปัจจุบัน
อ้าย	-
ยี่	-
สาม	ข้าวจี, กุ่มข้าวใหญ่(คูณลาน)เลี้ยงบ้าน
สี่	แต่งงาน , บุญพะเวส , รำมะเมือค(แม่มค)
ห้า	เนา สงกรานต์
หก	บวชนาคช้าง เลี้ยงญาพ่อปู
เจ็ด	-
แปด	เข้าพรรษา
เก้า	-
สิบ	บุญข้าวสากน้อย บุญข้าวสากใหญ่
สิบเอ็ด	กฐิน
สิบสอง	ลอยกระทง

หากพิจารณาเปรียบเทียบกันระหว่างประเพณีนิยมของชุมชนอีสานทั่วไป กับชุมชนบ้านไพรขลา จะพบว่าไพรขลา มีความแตกต่างเฉพาะตัวเอง ไม่เหมือนประเพณีนิยมของลาวอีสานทั่วไป

ส่วนใหญ่ โดยจะมีประเพณีทางกลุ่มชาติพันธุ์เขมร และส่วยเข้ามาแทรกอยู่เช่น รำมะเมือค ประเพณีบวชนาคด้วยช้าง บุญข้าวสากน้อย (แซน โจนดา) เหล่านี้คือสิ่งที่แตกต่าง และเป็นแบบนี้มานานแล้ว ยกเว้นกรณีบุญบั้งไฟ ชุมชนบ้านไพรขลา เพิ่งยกเลิกการจัดงานบุญบั้งไฟไปไม่กี่ปีมานี้ ด้วยสาเหตุอันตรงเกินไป และชุมชนอื่นๆรอบข้างก็มีบุญประเพณีนี้ทุกชุมชน การมี วัฒนธรรมเฉพาะถิ่นเป็นของตนเองแบบนี้ อาจเกิดจากการปรับตัวของชุมชน ที่อยู่ท่ามกลางความหลากหลายวัฒนธรรมนั่นเอง

ตารางเปรียบเทียบชีวิต-กอง ประเพณีลาว เขมรและส่วย

เดือน	ลาว	เขมร	ส่วย
อ้าย	-	-	-
อี่	-	-	-
สาม	ข้าวจี, ทุมข้าวใหญ่	เรือมมะเมียด	เรือมมะเมียด
สี่	แต่งงาน, บุญพระเวส	ใจแซน(แต่งงาน)	ใจแซน
ห้า	สงกรานต์	สงกรานต์	ไหว้ปะกำตระกูล
หก	บุญบั้งไฟ, บวช	บั้งไฟ, บวช	บวช
เจ็ด	-	-	บวชนาคช้าง
แปด	เข้าพรรษา	เข้าพรรษา	เข้าพรรษา
เก้า	-	-	-
สิบ	บุญข้าวสารท	แซน โคนตา	แซน โคนตา
สิบเอ็ด	กรฐิน	กรฐิน	กรฐิน
สิบสอง	ลอยกระทง	ลอยกระทง	ลอยกระทง

ด้านชาติพันธุ์

ในด้านของการผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์นั้นทำให้พบว่าทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม ถึงแม้คนในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นชาติพันธุ์ลาว แต่ก็มี การแต่งงานกับกลุ่มชาติพันธุ์เขมร และส่วยหลายครอบครัว และมีการอพยพเข้ามาเพิ่มเติมตั้งแต่สมัยตั้งบ้านเรือนครั้งแรกๆ ในเบื้องต้นอยู่กัน เป็นกลุ่ม มีวัฒนธรรมเฉพาะบางอย่างที่เป็นเฉพาะทั้งทางด้านความเชื่อและพิธีกรรม เช่น การกราบไหว้บรรพบุรุษ การแต่งงานที่มีคำสินสอดไม่เหมือนกัน ซึ่งเมื่อมาอยู่ร่วมกันก็ต้องเรียนรู้ร่วมกัน แล้วปรับตัวเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ และเมื่อเรียนรู้ปฏิบัติร่วมกันมานาน ก็กลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติร่วมของชุมชนในที่สุด นอกจากนั้นยังมีกลุ่มพ่อค้าต่างถิ่นที่เข้ามาลงหลักปักฐานอยู่ในชุมชนนี้ แต่ก็ได้ยอมรับในวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนไพรขลาจนหมดสิ้น ยกเว้นในบางกรณี ที่กลุ่มชาติพันธุ์เขมร และส่วย ที่เข้ามาอยู่ร่วมกับชุมชนบ้านไพรขลา ก็ยังยึดถือแนวทางธรรมเนียมปฏิบัติเฉพาะกลุ่มของตนเองในบางพิธีกรรมเฉพาะที่ยังเข้มแข็งอยู่ และจะยึดถือปฏิบัติเฉพาะครอบครัวตนเอง หรือเฉพาะตนเองเท่านั้น เช่น กรณีเรื่องของการเชื่อการนับถือของรักษา การร่ำเม้มด หรือร่ำมะเมียด การเลี้ยงผี การเซ่นผีปะกำของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย การแต่งงาน กินคอง เรื่องเรียกคำสินสอด เป็นต้น เรื่องเหล่านี้ไม่ใช่ประเพณีที่คนไพรขลาส่วนใหญ่ยึดถือหรือปฏิบัติทุกครอบครัว หากแต่กระทำกันเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์เขมร และส่วยหรือคนที่มีความเชื่อในเรื่องดังกล่าว มีประเพณีความเชื่อบางอย่างที่ ผู้เข้ามาอยู่ใหม่ต้อง ละทิ้งไป หรือเมื่อถึงเวลาปฏิบัติตามพิธีกรรมต้องเดินทางกลับไปปฏิบัติที่ชุมชนดั้งเดิมของตนเอง เช่นกรณีการเซ่นไหว้ผีปะกำของ

ชาติพันธุ์ด้วยเป็นต้น และเนื่องจากชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนเชิงพานิช มีผู้คนเดินทางเข้าออกมากมาย ทำให้ไพรขลาปรับตัวอยู่เสมอ กระแสวัฒนธรรมบริโภคนิยมกำลังเปลี่ยนชุมชนบ้านไพรขลาไม่แตกต่างกับชุมชนอีสานอื่นเช่นกัน

ด้านการศึกษา

ชุมชนไพรขลาได้จัดการศึกษาขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2458 ใช้ศาลาวัดบ้านไพรขลาเป็นสถานที่เรียน ผู้ให้กำเนิดการศึกษาคือ เจ้าอาวาสวัดบ้านไพรขลา มีนักเรียนชายล้วนภายในชุมชน ครูที่ทำการสอนคือพระคุณเจ้าหลวงพ่เจ้าอาวาสวัด เมื่อผู้เข้าเรียน พออ่านออกเขียนได้ก็จะบวชเณรพอถึงบวชพระก็จะบวชพระต่อ

ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2480 ทางราชการ ได้ส่งครูมาสอนให้เป็นระบบการศึกษาขึ้นมีนายจุล แพงเจริญ เป็นครูคนแรกที่สอนอยู่ที่วัดและก็มีครูอื่นๆมาสอนเรื่อย ๆ จนมาถึงสมัยนายบท เสริมศิริ ได้รับคำสั่งจากทางราชการให้เปิดกองลูกเสือขึ้นที่โรงเรียนวัดบ้านไพรขลาประมาณปี พ.ศ. 2482 เป็นครั้งแรก และประมาณปี พ.ศ. 2484 ได้รับคำสั่งให้ไปเปิดกองลูกเสือที่ไพสาลี (ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่ประเทศเขมร)

ปี พ.ศ. 2484 ได้ย้ายโรงเรียนจากวัดบ้านไพรขลาไปอยู่ตรงสาธารณะห่างจากวัดไพรขลาประมาณ 500 เมตร นักเรียนจะต้องข้ามขัว(สะพาน)หนองสิม และหนองข้างค้ายไปเรียน ในยุคนี้จะมีทั้งนักเรียนหญิงและนักเรียนชายโรงเรียนมีพื้นที่ 132 ไร่ โดยได้พัฒนาพื้นที่ตรงสาธารณะทางทิศตะวันตกซึ่งเป็นป่าช้าที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมในการฝังและเผาศพ โรงเรียนมีอาคารไม้ได้สูง 4 ห้องเรียน 1 ห้องประชุม ให้ชื่อว่าโรงเรียนประชาบาลบ้านไพรขลา สอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 นักเรียนจากชุมชนรอบข้างที่สนใจการศึกษาได้เริ่มเข้ามาเรียนบ้างและตั้งชื่อโรงเรียนใหม่เป็นโรงเรียนบ้านไพรขลา (ไพรขลาราษฎร์พิทยาลูก) มาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อมีการศึกษาภาคบังคับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 ทำให้มีนักเรียนจากชุมชนรอบข้างมาเรียนมากขึ้น มีทั้งชุมชนที่พูดภาษาเขมร ได้แก่ บ้านยางขามเฒ่า บ้านขาม บ้านโพนม่วง บ้านยางบ่อภิรมย์ และชุมชนที่พูดภาษาลาว ได้แก่ บ้านดง บ้านขุนไชยทอง บ้านอาแงย บ้านยางบ่อภิรมย์ ชุมชนที่พูดภาษาลาว ได้แก่ ชุมชนบ้านไพรขลา บ้านหนองเรือ บ้านดู่หนองไผ่ เข้ามาเล่าเรียนที่นี่ มากขึ้นเพราะที่นี่เปิดสอนถึง ป.7 จนกระทั่งถึงหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 จากการศึกษาภาคบังคับถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชุมชนอื่นๆ เริ่มขยายระดับการศึกษาขึ้นมาถึง ป. 6 ตามนโยบายของรัฐบาลทำให้ชุมชนอื่นๆที่เคยเดินทางมาเรียนที่โรงเรียนบ้านไพรขลาต้องอยู่ในโรงเรียนของชุมชนตนเองมาจนบัดนี้

พ.ศ. 2534 โรงเรียนบ้านไพรขลาได้เปิดชั้นเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 กลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 3 เผ่า จากชุมชนรอบข้างเดิม ได้กลับมาเรียนร่วมกันอีกครั้ง จนกระทั่งชุมชนต่าง ๆ ได้ขยายโอกาสทางการศึกษาขึ้นเป็นของตนเอง ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เขมรได้แยกออกไปอย่างชัดเจน ได้แก่ โรงเรียนบ้านโพนม่วง โรงเรียนบ้านยางบ่อภิรมย์ คงเหลือแต่ชุมชนชาติพันธุ์ลาวเท่านั้นที่ยังเรียนอยู่ในโรงเรียนบ้านไพรขลา

จากความสัมพันธ์ทางการศึกษาของชาติพันธุ์เขมร ลาว ส่วย ตั้งแต่ในอดีตได้มาเรียนร่วมกันและแยกกันเป็นช่วง ๆ จนกระทั่งแยกสถานศึกษาเรียนเฉพาะ แต่ยังคงมีความสัมพันธ์กันอยู่เช่นเดิม โดยมีกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดร่วมกันบ่อย ๆ โดยเฉพาะมีการจัดกลุ่มโรงเรียน มีการจัดชุมชนเพื่อการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนแต่ละโรงเรียนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันแม้ปัจจุบันจะแยกกันออกเป็นโรงเรียนที่อยู่ตำบลอื่น ๆ แต่จัดอยู่ในกลุ่มชุมชนเพื่อการเรียนรู้เดียวกัน คือกลุ่ม ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ ภูแลมะลิหอม (ขพร.ภูแลมะลิหอม) ได้มีการแข่งขันกีฬา ขพร. การแข่งขันความเป็นเลิศทางวิชาการ การเข้าค่ายพักแรมของลูกเสือและเนตรนารี การทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ การร่วมประเพณีต่าง ๆ ในตำบล เช่น ลอยกระทงที่บ้านขาม (เขมร) การแข่งเรือที่บ้านโพนม่วง (เขมร) สงกรานต์บ้านไพรขลา (ลาว) บวชนาคแห่ช้างที่ไพรขลา (ลาว) โคนดาที่ไพรขลา (เขมร ลาว ส่วย)

การติดต่อสัมพันธ์กัน โดยกิจกรรมทางการศึกษาหรือกิจกรรมในชุมชนของชาติพันธุ์เขมร ลาว ส่วย มีการสื่อสารการใช้ภาษา โดยภาษาลาวจะเป็นภาษาหลักในการสื่อสาร แต่ก็มีการใช้ภาษาเขมรบ้าง เช่น คำว่า โคนดา ซึ่งเป็นประเพณีการเลี้ยงผีบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร แต่ในทางการรับรู้และเข้าใจกลุ่มลาวและส่วยก็ใช้เรียกค่านี้นร่วมกัน และมีความเข้าใจในความหมายคำเป็นอันเดียวกัน นอกจากนั้นยังมีคำอื่น ๆ ที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น คำว่า “เช่น” ในภาษาลาวออกเสียงภาษาเขมรว่า “เซน” เป็นต้น

ด้านการค้าขาย

ชุมชนไพรขลาถือว่าเป็นชุมชนแห่งการค้าขายมาตั้งแต่ยุคแรกเริ่มตั้งชุมชนมาจนถึงปัจจุบัน ในยุคแรกเริ่มชาวส่วยจะเป็นกลุ่มค้าขายของป่าเพราะมีความผูกพันกับป่าและช้างโดยใช้ช้างเป็นพาหนะในการค้าขาย เพราะชีวิตชาวส่วยจะอยู่บนหลังช้าง พัฒนาการค้าขายจากอดีตของชาวส่วยไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก สินค้าที่นำมาค้าขายคือผลิตภัณฑ์จากช้าง เช่น งาช้าง ขนหางช้าง การจำหน่ายอ้อย ถั่วแดง ให้ผู้ใจบุญซื้ออาหารให้ช้าง เพราะป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์ที่เคยเป็นพื้นที่เลี้ยงช้างได้ลดน้อยถอยลง ชาวส่วยจึงจำเป็นต้องเร่ช้างเข้ามาในเมืองเพื่อหาอาหารให้กับช้างและความอยู่รอดของครอบครัวความอยู่ช้าง

การค้าขายของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ชาวเขมรมีความเด่นชัดในเรื่องของการทอดผ้าไหมมาตั้งแต่ในอดีต ปัจจุบันนี้ก็ยังคงอยู่ได้อาศัยความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมและพัฒนาทักษะฝีมือในการทอจากเดิมที่ทอเพื่อใช้และจำหน่ายในระดับครัวเรือน ปัจจุบันนี้ได้มีการรับจ้างทอให้กับผู้ว่าจ้างจากนอกพื้นที่ที่มามีว่าจ้างให้ทอเป็นลูก ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ช่องทางหนึ่ง และในอดีตมีข้อมูลระบุว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ในบ้านไพรขลาได้เดินทางไปค้าขายขาสมนไพรบนถนนแอน ร่วมกับพ่อค้ากลุ่มชาติพันธุ์ลาว ด้วยการเดินเท้าและทางเกวียนในทุกภูมิภาคของประเทศไทย เช่น นายขวง อาจนุณ นายหล่อ สวามีชัย นายอนเนก แก้วทอง นายสัมฤทธิ์ โพธิ์จิตร นายบุญมี เครือบุคคี นายบุญดา คุณมาตุนย์ นายบุตรสี ใจมัน นายเสาร์ โสกา นายเดช ศาลางาม นายบุญเหลือ จิตรคง นายโถม มีรัตน์ และได้พัฒนาการค้าขายจากการเดินเท้าไปเป็นจักรยานและรถมอเตอร์ไซด์ตามลำดับ และเมื่อมีรถมอเตอร์ไซด์เป็นพาหนะในการค้าขาย สินค้าในการนำไปจำหน่ายก็มากขึ้น เช่น มุ้ง ขาเส้น เข็มขัด ตุ้มหู สร้อยแสนเลส แหวน เครื่องมือการเกษตร ภายหลังปี 2530 เริ่มมีการใช้รถยนต์ปิกอัพเป็นพาหนะในการค้าขาย ประกอบกับมีโรงงานเฟอร์นิเจอร์

ผลดีที่เกิดขึ้นภายในชุมชน การใช้รถยนต์ในการเดินทางไปค้าขายในพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศไทยจึงเกิดขึ้นมาถึงยุคปัจจุบัน หากพิจารณาจากรายชื่อกลุ่มพ่อค้ายุคบุกเบิกจนถึงพ่อค้าในยุคปัจจุบันของบ้านไพรขลาพบว่าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวและกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบางส่วน นอกจากนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวยังได้เรียนรู้การทำตู้เฟอร์นิเจอร์จนสามารถตั้งโรงงานเป็นของตนเองได้ และเป็นผู้นำทางด้านเศรษฐกิจของบ้านไพรขลามาจนถึงทุกวันนี้

✧ การหลอมรวมทางชาติพันธุ์ที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์

ภายในชุมชนบ้านไพรขลา

การหลอมรวมทางชาติพันธุ์ด้วยการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ของคนในชุมชนบ้านไพรขลาก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ทางทีมวิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย ทั้งนี้เพื่อศึกษาลักษณะการปรับตัวทางด้านประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละเผ่าพันธุ์ในการที่ต้องการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ผู้คนในชุมชนบ้านไพรขลา นั้นมีทั้งการแต่งงานกันระหว่างชาติพันธุ์ลาวกับลาว ลาวกับเขมร ลาวกับส่วย ซึ่งแน่นอนว่าวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละชนเผ่าย่อมมีความแตกต่างกัน เมื่อมาแต่งงานกันก็ย่อมมีการปรับตัวปรับวัฒนธรรมเข้าหากัน เพื่อให้สามารถแต่งงานเป็นคู่ครองกันได้ ทางทีมวิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบดังนี้

• พิธีการแต่งงานของลาว

พ่อแม่ฝ่ายหญิง-ฝ่ายชายคุยกันตกลงสินสอดทองหมั้น กันเรียบร้อยแล้ว (การเคียง หรือการเดินทางไปสอบถามล่วงหน้า) ก็นัดวันไปขอหมั้น วันที่ไปขอหมั้น จะมีล้าม 2 คน (นายไซ ก็เรียก แปลว่าผู้ให้การบริการคอยรับใช้เจ้าบ่าวเจ้าสาว) ที่เป็นคนหนุ่มบริสุทธิ์ พร้อมเครือญาติฝ่ายชายและขันขอบ คือขัน 5 เหล้าขาว 1 ขวด หมาก 4 คำ ยา 4 กอก (มวน) เมื่อไปถึงก็มีการเจรจาฝ่ายหญิงจะมาคำ หรือเรียกคำสินสอดทองหมั้นตามที่ตกลงกันไว้ก่อน เช่น ทอง หมู เครื่องเช่น ไหว้ (ผี) เครื่อง 9 เช่น ฟืน กระบอง(ไข่ได้) กระเทียมหอม ข่า จิง พริก เกลือ รวมทั้งของรักษา ได้แก่ ผ้าขาว 1 วา ไก่ 4 ตัว สตางค์ 4 สตางค์ ซึ่งฝ่ายชายต้องเตรียมมาในวันแต่ง พอมาคำเสร็จแล้ว ฝ่ายหญิงจะยอมรับตกลงด้วยการ มีคำหมากนบ (คำหมากใส่มือไหว้รับ หมายถึงการยอมรับตกลงปลงใจ ยินดีแต่งงานกับฝ่ายชายด้วย บางทีเรียกว่าการรับคำหมาก) ฝ่ายชายจะรับไหว้ เป็นอันว่าการเจรจาสู่ล่วง หมดทุกอย่าง เสร็จพิธีกลับบ้าน

พอถึงวันแต่งงานกันคหามาญาติ ๆ ทั้งฝ่ายหญิงฝ่ายชายคอนเข้าจะมีล้าม (นายไซ) 2 คน กับญาติพี่น้องประมาณ 4-5 คน ไปยกตุง(กระทอมขนาดเล็ก)ให้ฝ่ายหญิง จะมีขัน 5 กับเหล้า 1 ขวดให้เจ้าแม่ฝ่ายหญิง นายไซหรือล้าม ต้องนอนค้างคืน เผาตุงนั้น จนถึงเช้า เสร็จแล้วจึงจะกลับบ้านมาบ้านฝ่ายชาย เพื่อนำหมูไปส่งฝ่ายหญิงตามที่ตกลงไว้ โคหมูที่นำจากบ้านฝ่ายชายนั้น จะแบ่งคนละครึ่งตัวแรก หัวไปนาง หางไปท้าว (หัวไปฝ่ายหญิง หางไปฝ่ายชาย) ตัวที่สองผ่าครึ่งเหมือนกัน แต่จะสลับกับตัวแรก ทางฝ่ายชายจะมีผ้าไหมอย่างดีปรกหัวหมูที่นำมาส่งนั้น ส่งเสร็จก็กลับบ้าน พอได้ฤกษ์ก็แห่ขันหมากไปหาเจ้าสาว และทำพิธีแต่งงานจนแล้วเสร็จตามพิธีพราหมณ์ จากนั้นเจ้าบ่าว เจ้าสาวและญาติๆฝ่ายหญิงจะแห่มาที่บ้านเจ้าบ่าว และ เจ้าสาวกลับมาที่บ้านเจ้าบ่าว เจ้าสาวจะหามน้ำมาอาบให้ปู่-ย่า ด้วย เมื่อมาถึงก็จะสมมาปู่-ย่าและญาติผู้ใหญ่ฝ่ายชาย เสร็จแล้วอาบน้ำให้ปู่-ย่า เปลี่ยนเสื้อผ้าแต่งตัวให้ปู่-ย่า นายไซจะเอาสะใภ้ขึ้นบ้าน มีการล้างเท้าเหมือนที่บ้านเจ้าสาว จะทำพิธีเสี่ยง มีขันน้ำร้อน มีเงินอยู่ในขันแล้วให้เจ้าสาวล้วงเอาเงินเสร็จแล้วคว่ำขัน ผู้ใหญ่ให้ข้อคิด ข้อศึกษาในการครองเรือน เสร็จแล้วฝ่ายหญิงก็จะกลับ ทางฝ่ายชายก็จะได้ไปมอบของขวัญอยู่บ้านฝ่ายหญิง ฝ่ายชายก็จะเตรียมข้าวของเครื่องใช้ไปด้วย เจ้าแม่ฝ่ายหญิงจะตรวจดูว่ามีอะไรบ้าง จะเสี่ยงทายว่าฝ่ายหญิงจะเอาอะไรก่อน จะมีเจ้าแม่สอนเขาให้รู้เรื่องการครองเรือนอื่น ๆ ตามเหมาะสม เสร็จแล้วก็เลี้ยงอาหารญาติ ๆ ที่มาช่วยงานเป็นเสร็จพิธี

• พิธีแต่งงานของสาวย

พิธีกรรมการแต่งงานของสาวยจะแตกต่างจากของลาว คือหลังจากที่หนุ่มสาวมีความรักชอบพอกันตกลงปลงใจว่าจะแต่งงานกัน และมีญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงค่าสินสอดทองหมั้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในเบื้องต้นแล้วก่อนแต่งงานกันจริงๆ ฝ่ายชายต้องหาหมูไปให้ฝ่ายหญิงเลี้ยงเอาไว้ก่อน 1 ตัว เพื่อใช้ในพิธี “จาเด” คือการกินฟรี คือ หลังจากนั้น ก็จะนัดหมายกันว่าจะกิน “จาเด” โดยในวันกิน “จาเด” จะมี เช่น มีเครื่องขัน 5 เสื้อผ้าไหม 2 ชุด คือ ชายชุด หญิงชุด ทางฝ่ายหญิงก็จะเอาบุหรี่ยามาให้ฝ่ายชาย เสร็จแล้วก็จะกิน “จาเด” มีเหล้า มีอาหาร นำหมูที่เลี้ยงไว้กิน ซึ่งหมูที่เลี้ยงนั้น ได้มาจากฝ่ายชายที่นำไปให้ ฝ่ายหญิงอาจจะไม่ นำหมูที่ฝ่ายชายนำไปให้ก็ได้ และ อาจจะหาเนื้อหรืออาหารอย่างอื่นแทน แต่จะมีการฆ่าเลี้ยงฝ่ายหญิงอีก ในวันหลัง

เมื่อถึงวันแต่ง ฝ่ายชายจะมีเงินค่าสินสอดทองหมั้น มีเครื่องเช่น ไหว้ มีขัน 5 ข้าวต้มมัด ของหวาน-คาว เหล้าขาว 1 ขวด หมาก 2 คำ บุหรี่ 2 มวน เป็ดเป็นๆ 1 คู่ ไช้ 1 คู่ หัวหมู 1 หัว ผ้าขาวคลุมหัวหมู 1 ผืน เตรียมแห่ไปถึงบ้านเจ้าสาวจะมีการกันประตูชั้นที่ 1 ประตูเงิน ชั้นที่ 2 ประตูทอง ผ่านประตู 2 ชั้นแล้ว จะมีการล้างเท้าให้เจ้าบ่าว เจ้าสาวจะมารับเจ้าบ่าวขึ้นบนเรือนทำพิธีป้อนข้าวป้อนไข่ มีหมอสวดมนต์เป็นผู้ทำพิธีให้ แล้วก็มาทำพิธีไหว้ปู่ย่า มีเสื้อ หมอน มีผ้าถุงเป็นเครื่องสมมา(ตอบแทนบุญคุณพ่อ-แม่และญาติผู้ใหญ่) เมื่อยกเครื่องสมมาเสร็จก็จะมีพิธีอาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้าให้ปู่ย่า เสร็จแล้วก็มอบเขยให้พ่อตาแม่ยายให้เจ้าสาว มีคนเผ่าคนแก่ให้คำสอนให้เคารพผู้ใหญ่ ญาติฝ่ายหญิงฝ่ายชาย อยู่ด้วยกันรักใคร่มีความสุข มีลูกหลานสืบสกุล มีความเจริญรุ่งเรืองหรือตามที่เห็นสมควรมีการเลี้ยงแขกที่มาช่วยงานเป็นเสร็จพิธี

• พิธีแต่งงานของ เขมร ลาว สาวย

ลาวแต่งกับเขมร

พิธีการของลาวกับเขมรจะคล้าย ๆ กันแตกต่างกันที่เครื่องเช่น คือลาวจะใช้เครื่อง 9 เขมรจะใช้เครื่อง 15 โดยจะมีเต่า 2 ตัว เป็ด 2 ตัว เต่าจะนำไปสู่ญาติผู้ใหญ่และญาติผู้ใหญ่จะมีค่าตอบแทนหรือสินน้ำใจเป็นข้าวของเครื่องใช้หรือเงิน

ลาวแต่งกับสาวย

พิธีการจะเหมือนกัน ต่างกันที่ลาวไปแต่งสาวย เตรียมผ้า เครื่องเช่น หมิงปะกำ มีเป็ดสด 2 ตัว ไก่สด 2 ตัว สาวยมาแต่งลาว สาวยจะเตรียมมาเช่นเอง เครื่องเช่นอื่น ๆ ก็จะเหมือนกัน

• พิธีการแต่งงานของคนในชุมชนไพรขลาปัจจุบัน

พิธีการแต่งงานในชุมชนไพรขลา จะทำพิธีให้เสร็จในวันเดียว หมั้นจะมาแล้วผ่าไปหรือจะส่งเป็นตัวให้ฝ่ายหญิงไปจัดการเอง มีการบูรณาการให้สอดคล้องกับท้องถิ่นอื่น ๆ เหมาะสมกับค่านิยมสมัยใหม่ด้วย นอกจากนั้นสิ่งที่เ็นที่ยอมรับกันส่วนใหญ่ในพิธีกรรมการแต่งงานของชุมชนบ้านไพรขลาคือ ไม่ว่าเจ้าสาวจะเป็นลาว เขมร หรือส่วย ก็ตาม ผู้เป็นเจ้าบ่าวต้องแต่งพิธี หรือดำเนินพิธีกรรมตามฝ่ายเจ้าสาว เช่น กรณีย เจ้าบ่าวเป็นลาว รักใคร่ชอบพอ สาวที่เป็นเขมร ในวันแต่งงานมักจะปรับพิธีกรรมของฝ่ายชาย ให้สอดคล้องกับพิธีทางเขมร หรือบางกรณี หากยึดมั่นถือมั่นในพิธีกรรมของเผ่าพันธุ์ตนเอง ฝ่ายนั้นๆต้องประกอบพิธีกรรมของตนเองให้เสร็จก่อนที่เข้าพิธีสู่ขวัญคู่ หรือ มอบไก่ มอบเขย นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีรูปแบบงานเลี้ยงสมัยใหม่ ที่นิยมจัดแบบสากลทั่วไปคือ การจัดเลี้ยงโต๊ะจีน โดยภาคเช้าจะมีพิธีการที่บ้านเหมือนอดีต แต่จะเลี้ยงเพิ่มตอนกลางคืนสำหรับแขกผู้มีเกียรติที่ฝ่ายหญิงฝ่ายชายเชิญ จะเกิดการแยกแขกญาติพี่น้องออกเป็นภาคเช้า พิธีกรรม ภาคกลางคืนก็จะเป็นการสังสรรค์แขกผู้มีเกียรติ ผู้หลักผู้ใหญ่เพื่อน ๆ เจ้าบ่าว เจ้าสาว แยกส่วนกันอย่างเห็นได้ชัด สำหรับผู้ที่มีฐานะดีซึ่งมีเป็นส่วนใหญ่ ส่วนน้อยจะมีแต่พิธีกลางวันเพราะฐานะไม่ค่อยจะดี

ประเพณีการจัดโต๊ะจีนได้เข้ามาสู่ชุมชนไพรขลาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2525 โดยกลุ่มข้าราชการ นำเข้ามาจากนั้นก็จะมีกลุ่มผู้นำทางเศรษฐกิจ โต๊ะจีนนี้นิยมปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน

บทที่ 5

สรุปวิเคราะห์ผลการศึกษา

สรุปผลการศึกษาเบื้องต้น

จากการดำเนินการศึกษาวิจัยพบว่าสามารถสรุปผลการศึกษาได้เป็นประเด็นต่างๆดังนี้

1. ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนซึ่งสามารถแบ่งยุคประวัติศาสตร์ของชุมชนไพรขลา ได้ดังนี้

1.1 ไพรขลาในยุคประวัติศาสตร์ซึ่งศึกษาจากหลักฐานทางโบราณวัตถุและโบราณสถาน คือ สิมมาน้อย สิมมาใหญ่ การก่อตั้งชุมชนที่มีคูน้ำล้อมรอบและชุมชนโบราณอื่นๆในพื้นที่ใกล้เคียง

1.2 ไพรขลาในยุคประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าคือชุมชนไพรขลาที่มีการสร้างบ้านแปงเมืองของคนในชุมชนปัจจุบันซึ่งได้ข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงและคำบอกเล่าของผู้สูงอายุซึ่งสามารถสืบค้นย้อนหลังกลับไปได้ถึงยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์และสามารถแบ่งยุคต่างๆได้ดังนี้

1.2.1 ยุคก่อตั้งบ้านเมือง คือยุคที่มีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้

1.2.2 ยุคการสร้างบ้านแปงเมืองเศรษฐกิจพึ่งตนเองคือยุคของการบุกเบิกพื้นที่ทำกินการขยายชุมชนออกสู่ท้องทุ่ง

1.2.3 ยุคทุ่งแตกคือยุคที่มีการจับจองและนำเครื่องจักรลงมาสู้ทุ่งกุลาร้องไห้จนทุ่งกว้างว่างเปล่าเป็นทุ่งข้าวขนาดใหญ่

1.2.4 ยุคเศรษฐกิจก้าวหน้า คือยุคที่เป็นอยู่ปัจจุบันของชุมชนที่มีการทำการเกษตรด้วยพืชเชิงเดี่ยวคือข้าวหอมมะลิและบุคลากรคัดสรรคนการทำงานค้าขายกับชุมชนภายนอกจนทำให้ชุมชนเป็นชุมชนที่มีระบบเศรษฐกิจเฟื่องฟูที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัดสุรินทร์

2. ข้อมูลด้านวัฒนธรรม ประเพณี ได้มีการศึกษาถึงวิถีวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่หลอมรวมและดำรงอยู่ของ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆที่อาศัยอยู่ในบ้านไพรขลาเพราะชุมชนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ทั้งลาวเขมรและกวยหรือส่วย การอาศัยอยู่ร่วมในชุมชนเดียวกันย่อมมีการปรับตัวและมีสิ่งยึดเหนี่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับวัฒนธรรม-ประเพณี-ความเชื่อของกลุ่มคนในชุมชนซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 วัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ ลาว เขมร และส่วย

2.2 ด้านวัฒนธรรมที่มีการปรับตัวและหลอมรวม

2.3 ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเหนือธรรมชาติ เช่น เจ้าพ่อ ฉญาปู่ ผี เป็นต้น

2.4 ศาสนา

3. ข้อมูลพื้นฐานชุมชนซึ่งเป็นข้อมูลมือสองในระดับชุมชนและตำบล

3.1 เศรษฐกิจ สังคม สาธารณะ สุข การศึกษา ฯลฯ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ในยุคต่างๆและสิ่งจูงใจชุมชนเร้าที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนบ้านไพรขลา ซึ่งพบว่ามีสองส่วนคือ

4.1 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากภายใน คือ การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในบ้านไพรขลาที่มีการปรับตัวเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีผสมผสานกับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรและส่วย

4.2การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากภายนอกคือด้านเศรษฐกิจเช่นการพัฒนาการอาชีพการค้าขายของคนไพรขลาการปรับรูปแบบการทำนาในยุคต่างๆการเข้ามาของโครงการ สปก. คลองส่งน้ำคำบักหาบ ชูคา ลิบคัสและข้าวหอมมะลิ เป็นต้น

• การหลอมรวมชาติพันธุ์ และการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านไพรขลา

ชุมชนบ้านไพรขลาซึ่งเป็นชุมชนใหญ่และมีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์แต่ทั้ง 3 ชาติพันธุ์ คือเขมรลาว ส่วย แต่กลับมีการปรับตัวแล้วหลอมรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จนสามารถสร้างความเป็น ตัวตน หรือ อัตลักษณ์ เฉพาะของชุมชนแห่งนี้ได้ หากพิจารณาโดยละเอียด จะพบว่าชาติพันธุ์ต่างๆ ในบ้านไพรขลา มีการปรับตัวเข้าหากัน ทั้งทางด้านการดำรงชีพ วัฒนธรรม ประเพณี ทักษะคิด คิดความเชื่อ พิธีกรรมต่าง เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้ง 3 ชาติพันธุ์ ในการหลอมรวมนั้นมีปัจจัยมาจากหลายด้าน ทั้งการประกอบอาชีพทั้งด้านการค้าขาย และด้านการเกษตรที่ทั้ง 3 ชาติพันธุ์ต่างเรียนรู้จากกันและกัน การมีความเชื่อร่วมกัน เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในบริเวณชุมชนแห่งนี้ ซึ่งมีอยู่หลายแห่ง และมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการที่ทำให้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันภายในชุมชนได้อย่างมีความสุข นอกจากนั้นยังมีสถานบันทางศาสนาหรือวัด ชุมชนแห่งนี้มีวัดแห่งเดียว และเป็นวัดที่ได้รับความศรัทธาสูงมาก เจ้าอาวาสและพระลูกวัดได้ เป็นที่เคารพนับถือจากพุทธศาสนิกชน ทั้งในชุมชน และระดับกว้าง ฉะนั้นสามารถชี้ชัดได้ว่าวัดคือศูนย์รวมจิตใจของคนบ้านไพรขลาและมีอิทธิพล ต่อการใช้ชีวิตร่วมกันของคนทั้งชุมชน ในส่วน ผู้นำความเชื่อ หรือผู้นำทางด้านพิธีกรรม เป็นอีกแรงขับเคลื่อนหนึ่ง ที่มีพลังไม่น้อย เพราะชุมชนบ้านไพรขลา ถึงแม้จะเป็นชุมชนก้าวหน้า เป็นชุมชนเปิด ที่เรียนรู้สิ่งใหม่จากภายนอกชุมชนอย่างมากมา แต่ก็ยังยึดมั่นในคติความเชื่อ จารีตประเพณีดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่น ผู้นำทางด้านพิธีกรรมจึงได้รับความเคารพนับถือ ศรัทธาเชื่อมั่นร่วมกัน ซึ่งถือได้ว่าผู้นำด้านพิธีกรรมเป็นผู้มีอิทธิพลด้านจิตวิญญาณของชุมชนบ้านไพรขลาไม่ด้อยไปกว่าสถานบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนประจำชุมชน ก็เป็นเป้าหมายหลอมพื้นฐานที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง เพราะบุตรหลานบ้านไพรขลาทุกชาติพันธุ์เข้าเรียนที่เดียวกัน กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนรู้นุเคราะห์ทางการศึกษา ส่วนใหญ่ก็เป็นคนในชุมชน การส่งผ่านความรู้ประสบการณ์ ได้ก่อให้เกิดหลอมรวมชาติพันธุ์เข้าด้วยกันอย่างไม่รู้ตัว เหล่านี้คือเป้าหมายหลอมรวมชาติพันธุ์ของชุมชนแห่งนี้ให้สามารถ สร้างอัตลักษณ์ของชุมชนขึ้นมาได้ ซึ่งจากปัจจัยดังกล่าวหากจัดลำดับความสำคัญจะพบว่าปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลในการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนไพรขลามีดังนี้

-ปัจจัยด้านการศึกษา ตั้งแต่อดีตที่มีโรงเรียนในวัดวัด จนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งโรงเรียนแยกไปตั้งอยู่สถานที่อีกแห่งหนึ่ง คนบ้านไพรขลาส่วนใหญ่ ยังคงส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนเดียวกัน จึงมีผลต่อการเรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน แล้วปรับตัวเข้าหากัน ได้อย่างกลมกลืนมาตั้งแต่เยาว์วัย

-ปัจจัยด้านสถาบันศาสนาและความเชื่อ ในส่วนของวัดนั้นมีความมีสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับชุมชนมาตั้งแต่ยุคสร้างบ้านแปงเมือง ชุมชนแห่งนี้ มีเจ้าอาวาสที่มีชื่อเสียง มีผลงาน เป็นที่เคารพนับถือศรัทธา ทั้งในชุมชน และที่อื่นๆ พลังความศรัทธาได้แสดงออกในด้านการเข้าบวชเป็นพระของลูกหลานบ้านไพรขลา และชุมชนข้างเคียงในแต่ละปี รวมทั้งสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ที่มีขึ้นภายในวัด เช่น กุฏิพระ ศาลาการเปรียญ โบสถ์ เมารุ ฯลฯ และอีกส่วนหนึ่งที่ไม่อาจมองข้ามได้คือ ผู้นำทางความเชื่อ ภายในชุมชน ผู้นำทางพิธีกรรม ในส่วนของหมอธรรมหรือพราหมณ์ หมอสูตร ขะจ้ำ ในบ้านไพรขลามีเพียง 2 คน และเมื่อมีพิธีกรรมของทุกครอบครัวภายในชุมชน ก็ให้วาน 2 คนนี้ ซึ่งพิธีกรรมที่นิยมปฏิบัติกันมา ก็ไม่มีความ

แตกต่างหรือเหลื่อมล้ำกัน ระหว่างเผ่าพันธุ์ กล่าวคือ เมื่อมีพิธีกรรมใด ผู้นำทางพิธีกรรมก็ปฏิบัติเหมือนกัน ในทุกเผ่าพันธุ์ และด้วยการมีพิธีกรรมที่เหมือนกันนี้เอง ได้ส่งผลต่อการหลอมรวมชาติพันธุ์ของคนบ้าน ไพรขลาเข้าไว้ด้วยกันอย่างแนบเนียน

-ปัจจัยด้านความเชื่อ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในชุมชน ชาวไพรขลามีความเชื่อเกี่ยวสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่าง หลากหลาย และแยกแยะ ที่จะเข้าถึง กราบไหว้บูชา บนบานศาลกล่าวที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสิ่งศักดิ์ เหล่านี้มีทั้งอารักษ์ เช่น เจ้าพ่อท่าไทร ญาพ่อปู่หลักบ้าน เป็นต้น และยังมีในส่วนของอดีตผู้นำ เช่น อุบา โศทร วงษา, ซาเมข หรืออดีตเจ้าศรีนครเตาข้าวเรือ, หลวงพ่อใหญ่จารย์จันทร์ อดีตเจ้าอาวาสวัดบ้าน ไพรขลา นอกจากนี้ชาวไพรขลายังนับถือเทพที่เชื่อว่าสิงสถิตอยู่ที่โบราณสถานสิมมาน้อยหรือเจ้าพ่อ อุปฮาดแสนคำ นั่นเอง

-ปัจจัยด้านสังคม นับตั้งแต่การเล่นด้วยกันภายในคุ้ม ในช่วง มาตั้งแต่เด็ก การได้เข้าโรงเรียนที่ เดียวกัน การบวชเณร บวชพระด้วยกัน ร่วมกิจกรรมทางประเพณีด้วยกัน การแต่งงานกันหรือใช้ชีวิตร่วม ครอบครัวเดียวกัน ระหว่าง เขมร ลาว ส่วย คือการหลอมรวมกันที่แนบแน่นทางสายเลือด โดยเฉพาะ เขมร กับลาวนั้น แทบไม่สามารถ แยกแยะได้ว่า ฝ่ายไหนเป็นลาว ฝ่ายไหนเป็นเขมร เพราะมีการแต่งงานข้ามชาติ พันธุ์มาตั้งแต่ยุคสร้างบ้านแปงเมือง หรือหลายชั่วอายุคนแล้ว ในส่วนของเขมรกับส่วยนั้น ไม่ใคร่มีการ แต่งงานกันมากนัก แต่ในกรณี ลาวกับส่วยก็มีอยู่หลายกลุ่มครอบครัว ปัจจัยด้านสังคมในระดับชุมชน ระดับเครือญาติ และครอบครัว คือพลังหลอมรวมที่มั่นคงของชุมชนบ้านไพรขลา

-ปัจจัยด้านวัฒนธรรมประเพณี ถึงแม้จะมีงานบุญประเพณีที่หลากหลาย เหมือนชุมชนอีสานอื่นๆ แต่ชุมชนแห่งนี้ มีฮิด-คองที่ยิ่งใหญ่ เฉพาะชุมชนคือ ประเพณีการเลี้ยงบ้าน หรือเลี้ยงญาพ่อปู่ ประเพณีโค่น ตา กิจกรรมเหล่านี้จึงให้ชาวไพรขลามาร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ไปแล้ว

ส่วนปัจจัยเสริมนั้นก็คือ เรื่องของผู้นำทางการ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้นำชุมชนหลายคนเป็นที่ ขอมรับนับถือมีชื่อเสียงในด้านดี มีบารมี ส่วนผู้อาวุโส เจ้าโคตร ก็มีอิทธิพลต่อการหลอมรวม เพราะชาว ไพรขลา มีพิธีเช่น ไหว้ ขอมมาผู้อาวุโสในประเพณีโค่นตาทุกปี ทำให้เกิดระบบอาวุโสภายในชุมชนขึ้นมา โดยอัตโนมัติ ฉะนั้นผู้อาวุโสภายในชุมชนจึงมีอิทธิพลต่อการหลอมรวมชาติพันธุ์และเสริมสร้างอัตลักษณ์ ชุมชนไม่น้อย

เมื่อมองจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการหลอมรวมของชาติพันธุ์ของชุมชนบ้านไพรขลา พบว่าแนวโน้มของไพรขลา น่าจะมีทุนทางสังคม หรือพลังทางสังคมของชุมชนอยู่เดิมค่อนข้างมาก และ เป็นพลังที่จะยังยืนต่อไปในอนาคต เพราะพลังที่มีนั้นเกิดจากพลังความเชื่อ ความศรัทธา ทั้งความเชื่อ เกี่ยวกับเจ้าพ่อท่าไทร หลวงอุปฮาดแสนคำ สิมน้อย สิมาใหญ่ ญาพ่อปู่ ญาพ่อศรีนครเตาฯ ที่แสดงออก ผ่านพิธีกรรมต่างๆ สำหรับฮิด-คอง ประเพณี ที่เข้มแข็งที่สุดของชุมชนนั่นคือ ประเพณีเลี้ยงบ้านหรือ เลี้ยงญาพ่อปู่ ซึ่งมีศาลตั้งอยู่ที่ริมหนองช้างตาย ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของชุมชน ซึ่งจัดขึ้นในขึ้น3คำ เดือน 3 และขึ้น3คำ เดือน 6 ของทุกปี นอกจากนั้นยังมีประเพณีโค่นตา (โถนตา) ที่จัดขึ้นในช่วงแรม 15 คำ เดือนเก้า ของทุกปี ซึ่งประเพณีทั้ง3 ครั้งนี้ เป็นประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงพลัง และความเป็นไพรขลาอย่าง แท้จริง ทุกครอบครัวในชุมชนนี้ ถึงแม้จะอยู่ที่อื่น นอกชุมชน จะยาก-ง่าย อย่างไร ลูกหลานบ้านไพรขลา ก็

จะต้องเดินทางกลับ มาร่วมงานพิธีสำคัญทั้ง 3 ครั้งนี้ให้จงได้ ฉะนั้นในประเพณีเหล่านี้ จึงมีส่วนร่วมจาก
ทุกคนรอบครัว มาร่วมพิธี อย่างพร้อมหน้าพร้อมตา และประกอบพิธีร่วมกันจนแล้วเสร็จ ก่อนที่จะแยกย้าย
กัน ไปทำมาหากินตามวิถีของตนเองต่อไป

แนวโน้มของชุมชน

โพธิ์ชลาก็เหมือนกับชุมชนอีสานอื่นๆทั่วไป ที่เป็นชุมชนเปิด รับกระแสสังคม จากภายนอกที่ถา
โถมเข้ามา ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยภาพรวมเป็นเป็นยังเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท กล่าวคือ โดย
สภาพภูมิประเทศ ชุมชนโพธิ์ชลาคือภาพของชนบทยุคใหม่ที่มีความก้าวหน้าด้านการคมนาคม การศึกษา
สาธารณสุข โภค พร้อมมูล มีการติดต่อ สัมพันธ์กับชุมชน เมืองภายนอกเกี่ยวกับการค้าขายกับภายนอก
โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าขายตู้ เฟอร์นิเจอร์ อันเป็นสินค้าที่ทำรายได้หลักเข้าสู่ชุมชนซึ่งหาชมองเป็นด้านจะ
ทำให้เห็นแนวโน้มชุมชนดังนี้

แนวโน้มทางด้านเศรษฐกิจด้านเศรษฐกิจ

1)การทำงานเฟอร์นิเจอร์ ผลิตตู้ เสื้อผ้า ตู้กับข้าว โต๊ะทำงาน ผู้ประกอบการเป็นเจ้าแม่ในชุมชน
นี้ทั้งหมด ผู้ใช้แรงงานคือวัยแรงงานในชุมชนทั้งสิ้น การประกอบการเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน ไม่เอาเปรียบ
ไม่ขูดรีดแรงงาน และตลาดสินค้าประเภทนี้ยังเปิดกว้างไปอีกนาน

2)ข้าวหอมมะลิ ชุมชนแห่งนี้มีชื่อเสียงด้านการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีมานาน เคยชนะเลิศการ
ประกวด ระดับประเทศ แต่ด้วยภาวะที่ไม่แน่นอนของฝนฟ้า ราคาผลผลิต การผลิตที่ลงทุนสูง กำไรน้อย ทำ
ให้มีเกษตรกรหลายรายเลิกผลิตข้าวหอมมะลิ และปรับเปลี่ยนมาปลูกยูคาลิปตัสในที่นาแทน เพราะลงทุน
ครั้งเดียว ไม่ยุ่งยาก ราคาค่อนข้างดี มีตลาด แนวโน้มอาจมีเกษตรกรหันมาปลูกพืชพันธุ์ใหม่นี้มากขึ้น เอา
เวลาว่างที่เหลือเข้าไปทำงานในโรงงานเฟอร์นิเจอร์ที่ตั้งอยู่ในชุมชน สร้างรายได้อีกทางหนึ่งให้กับ
ครอบครัวว่าจะดีกว่า

3)ยูคาลิปตัส พืชพันธุ์ต่างประเทศที่ขึ้นได้ดีมากในพื้นที่ทุ่งกุลารั้วปัจจุบัน ได้รับความนิยมมากใน
การปลูกบนดินนา ไร่หลวง ห้วยไร่ปลายนา ป่าทาม และการปรับที่นาแล้วขักร่องปลูก พืชชนิดนี้ลงทุนน้อย
ไม่ยุ่งยากในการดูแลรักษา ประกอบกับมีจุดรับซื้อ มาตั้งอยู่ในชุมชนหลายแห่งทำให้เกษตรกรลงทุนปรับที่
นาขักร่องปลูกแทนข้าวหอมมะลิ แล้วหลายราย และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกปี

4)ปลาจากแหล่งน้ำในพื้นที่นาหนอง สระ ในอดีตปลาทุ่งกุลารั้วสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรเจ้าของ
ที่นาจำนวนไม่น้อย แต่ปัจจุบันนี้ปลาดามธรรมชาติ จากผืนนาลดลงปริมาณลงกว่าแต่ครั้งในอดีตมาก
เกษตรกรตั้งข้อสังเกตว่าอาจเกิดจากการปลูกยูคาลิปตัส พืชที่มีกลิ่นฉุน และมีผลต่อคุณภาพน้ำ ที่อาจทำให้
มีผลต่อการขยายพันธุ์ และอัตราการรอดตายของลูกปลา จึงทำให้ปริมาณปลาในนาลดลงอย่างมาก แต่ใน
ปัจจุบันยังพอมีให้จับเป็นรายได้ แต่ในอนาคตอาจหมดไป เพราะยูคาลิปตัส มีอยู่ในทุกหนทุกแห่ง นอกจาก
ยูคาลิปตัสแล้ว ยังมีสารเคมีในการเกษตรจำพวกปุ๋ยเคมี สารฆ่าหญ้า ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้ปริมาณปลาในผืนนา
ลดลงด้วย

หากมองแนวโน้มเศรษฐกิจโดยรวมแล้วสินค้าตู้เฟอร์นิเจอร์ สินค้า ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลารั้ว ยูคา
ลิปตัส และปลาที่จับได้จากหนองสระในโล่นาหลังฤดูเก็บเกี่ยว ผู้คนส่วนใหญ่ในชุมชนมีงานทำในโรงงาน
เฟอร์นิเจอร์ มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวค่อนข้างสูง มีเงินสดผ่านมือ พอได้จับจ่ายใช้สอย ทำให้มีอำนาจในการซื้อ

เพิ่มมากขึ้น รายจ่ายที่สำคัญยังเป็นเรื่องอาหาร การกิน เพราะชุมชนแห่งนี้ ขาดแหล่งหาอาหารตามธรรมชาติ การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากยุคเก่ามาสู่การผลิตเพื่อขายหรือการผลิตแบบใหม่ การไถ่ฟื้นคืนแต่คันฝน การใช้สารเคมีการเกษตร การจับพ่อแม่พันธุ์ เป็นสาเหตุให้ท้องทุ่งถูกละ อันกว้างใหญ่ไพศาล ที่เคยอุดมสมบูรณ์ด้วยอาหารตามธรรมชาติ จำพวก กุ้งหอย ปู ปลา กบ เขียด นก หนู ตลอดจนแทบสูญพันธุ์ รายกร ไม่สามารถหาอาหารจากท้องทุ่งได้อีกต่อไป เป็นสาเหตุรายจ่ายจากการซื้ออาหารของครอบครัวสูงขึ้นกว่าแต่อดีตหลายเท่าตัว และด้วยความที่เป็นชุมชนค้าขายเศรษฐกิจดี ชุมชนไพรขลาจึงเป็นที่หมายตาของตลาดแร่ แผลงลอย และตลาด คลองถม ซึ่งปัจจุบันกำลัง เข้ามาปักหลักขายสินค้าอุปโภคบริโภค ที่บริเวณสนามกีฬากลางด้านทิศตะวันออกของวัดบ้านไพรขลาในทุกวันพฤหัสบดี ก็เป็นรายจ่ายรูปแบบใหม่ที่กำลังเข้ามาสร้างค่านิยมการบริโภคใหม่ให้กับชุมชนแห่งนี้ หากเปรียบเทียบกับชีวิตความเป็นอยู่กับชุมชนเมืองอื่นๆ ก็จะไม่แตกต่างกันมากนัก ในขณะที่คนวัยแรงงานยังทำงานในชุมชนของตนเอง โดยเข้าไปเป็นพนักงานในโรงงานทำตู้เฟอร์นิเจอร์ การเปิดกิจการ โรงงานทำตู้เฟอร์นิเจอร์เป็นของตนเอง แต่ก็มีบางส่วนที่ต้องเดินทางรอนแรมเพื่อส่งตู้ไปในที่ต่างๆ ประเภทไปๆ กลับๆ อยู่ตลอด บางส่วนการเดินทางไปเปิดสาขาย่อยเพื่อจำหน่ายสินค้าตู้เฟอร์นิเจอร์ ในพื้นที่ต่างจังหวัดในแทบทุกภาคของประเทศไทย ชุมชนไพรขลาเป็นชุมชนการค้า และเป็นการค้าที่ดำเนินการ โดยคนภายในชุมชนเอง ไม่ใช่นายทุนต่างถิ่น ฉะนั้น ในการค้าขายกันภายในชุมชน การจ้างแรงงาน การบริหารจัดการกิจการ จึงยังคงเป็นแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย ไม่ขูดรีดแรงงาน มีการกระจายผลประโยชน์ตั้งแต่เจ้าของกิจการ มาถึงผู้ใช้แรงงานอย่างเป็นธรรม จึงทำให้โรงงานหรือกิจการร้านผลิต จำหน่ายเฟอร์นิเจอร์บ้านไพรขลาอยู่ได้ และเจริญก้าวหน้า จนต้องขยายออกสู่พื้นที่อื่นๆ แทบทุกภาคในประเทศไทย อันนี้นับว่าเป็นจุดแข็งอีกจุดหนึ่งของชุมชนแห่งนี้ จากกิจการตู้เฟอร์นิเจอร์ อาจพัฒนาต่อออกไปยังกิจการอื่นๆ ถึงแม้จะยังไม่ชัดเจนในแนวทาง รูปแบบที่จะก้าวไปของด้านธุรกิจการค้าขายภายหลังงานเฟอร์นิเจอร์ซบเซาลง แต่จากประวัติศาสตร์การต่อสู้ คืบคลานด้านการค้าของชุมชนแห่งนี้ ชี้ให้เห็น ถึงความพยายาม การดิ้นรน เสาะแสวงหา การเรียนรู้ สร้างโอกาส การพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงต่อไป อย่างไม่ลดละ นั่นอาจเป็นเพราะการค้าขายได้ฝังแน่นอยู่ในสายเลือดของคนชุมชนนี้มานานแล้วนั่นเอง

ด้านสังคม ถึงแม้กิจการ ธุรกิจด้านอาชีพการค้าขายจะไปได้ไกล จนกลายเป็นจุดขาย เป็นหน้าเป็นตา สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน บ้านเมืองก้าวหน้า ความทันสมัยไม่ต่างอันอะไรกับตัวอำเภอ แต่ชีวิตผู้คนส่วนใหญ่กลับเรียบง่าย ยังยึดมั่นอยู่กับ สิค-คอง ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนอย่างเหนียวแน่น ซึ่งความเรียบง่ายเหล่านั้นแสดงออกผ่าน การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน การใช้ชีวิตประจำวัน การมีโครงสร้างทางสังคมที่ค่อนข้างแข็ง อันเป็นเกราะป้องกัน การรุกรานจากจากกระแสนอกได้เป็นอย่างดี ในชุมชนยังมีระบบอาวุโส ระบบเครือญาติที่เข้มแข็ง อันเป็นที่มาของพลังชุมชน มีรูปแบบในการปลูกสร้างสำนึกท้องถิ่นให้กับคนรุ่นใหม่ โดยอาศัยวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นรูปแบบเฉพาะคน แนวโน้มด้านสังคม ยังเป็นแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย ในอนาคตชุมชนไพรขลายังจะดำรงอยู่อย่างนี้ไปอีกนาน

ด้านการศึกษาเยาวชนส่วนใหญ่เรียนจบการศึกษาระดับมัธยมในโรงเรียนประจำชุมชน คนวัยหนุ่มสาวนิยมเล่าเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น ผู้ที่ไม่เรียนต่อ ก็จะเข้าเป็นแรงงานที่มีฝีมือในโรงงานในท้องถิ่นตนเอง ไม่นิยมอพยพแรงงานลงเมืองใหญ่ แต่จะออกเดินทางไปประกอบกิจการร้านเฟอร์นิเจอร์ ร่วมกับญาติพี่น้องที่เคียนทางไปเปิดสาขาในภูมิภาคต่างๆทั่วประเทศ กลับบ้านได้บ่อย หรือไปๆ-กลับๆ ได้อย่างสะดวก เมื่อมีงานเทศกาลประเพณี ก็จะกลับมาร่วมอย่างมิได้ขาด อันเป็นการเรียนรู้พื้นเพดั้งเดิมของชุมชนไปในตัว แต่ในส่วนที่ได้เรียนต่อในชั้นที่สูงขึ้น ภายหลังเรียนจบ ก็มีงานมั่นคงก้าวหน้า เป็นข้าราชการเสียส่วนมาก จนเป็นที่เรียกคึกปากของคนชุมชนข้างเคียงว่า “บ้านไพรขลา บ้านครูบ้านนาย” หลายคนย้ายกลับมาทำงานที่บ้านเกิด แนวโน้มในอนาคต คาดว่า จะมีเยาวชน คนหนุ่มสาวเรียนต่อสูงมากขึ้น เพราะฐานะของครอบครัวส่วนใหญ่พอมีพอใช้ และทัศนคติด้านการศึกษาของครอบครัวคนยุคใหม่ก็ดีขึ้นด้วย

ด้านประเพณีวัฒนธรรมและคตินิยม

อาจเกี่ยวเนื่องกับด้านสังคมภายในชุมชนจนดูเหมือนเป็นเรื่องเดียวกัน กล่าวคือ ชุมชนแห่งนี้มีวัฒนธรรมประเพณี คตินิยม ที่มรดกต่อโครงสร้างทางสังคมของชุมชนอย่างชัดเจน ในชุมชนแห่งนี้ มีวัฒนธรรมประเพณี ที่เป็น ฮีต-คอง ไม่หลากหลายเหมือนชุมชนอีสานอื่นๆ เช่น ไม่มีบุญบั้งไฟ ในอดีตบุญนี้เคยมี แต่ภายหลังไม่เป็นที่นิยมเพราะ ไม่มีที่จุดบั้งไฟ ของชุมชน คนในชุมชนไม่นิยมเล่นบั้งไฟ กลัวอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นจากบั้งไฟ หรืออาจสรุปง่าย ๆ ก็คือทัศนคติของคนเกี่ยวกับประเพณีนี้ ไม่ค่อยดีนั่นเองจึงถูกยกเลิกไปเมื่อ 10 กว่าปีที่ผ่านมานี้เอง ประกอบกับมีบุญบั้งไฟที่จัดใหญ่ ในชุมชนรอบข้างบ้านไพรขลาแทบทุกบ้านอีกด้วย ส่วนประเพณีอื่นๆ เช่น บุญบ้านหรือบุญเลี้ยงบ้าน ครุฑเนาสงกรานต์ บุญบวช บุญเข้าพรรษา ออกพรรษา บุญข้าวสากน้อย (ลาว) ข้าวสากใหญ่ หรือบุญโค่นดา บุญกฐิน ลอยกระทง บุญเข้ากรรม ส่วนบุญคูณลาน และบุญข้าวเงินยมจัดรวมกันในเดือน 3 ของทุกปี อย่างที่กล่าวมาแล้วว่าบุญบ้าน หรือบุญเลี้ยงบ้าน หรือ บุญเลี้ยงญาพ่อปู่ และบุญโค่นดานั้น เป็นบุญประเพณีที่สำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุดของชุมชน ทุกครอบครัวต้องเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญทั้ง 3 ครั้งนี้ ให้ได้ ครอบครัวใดไม่เข้าร่วมอาจมีอันเป็นไปหรือไม่มีความสุข ตลอดไป ฉะนั้นในทุกๆปีเมื่อถึงคราวจัดทำบุญทั้ง 3 ครั้งนี้ จะมีผู้เข้าร่วมอย่างมากมาย เต็มบริเวณวัด แทบไม่มีที่นั่งที่เดินกันเลียบที่เดียว ในบุญเลี้ยง ญาพ่อปู่ ออกใหม่ 3 ค่ำ เดือนหกนั้น จะเลี้ยงด้วยไข่ ส่วนงานบุญเลี้ยงญาพ่อปู่ ในวันออกใหม่ 3 ค่ำเดือนหกนั้น เลี้ยงด้วยไก่พื้นบ้าน ทุกครอบครัวต้อง หาไข่ และไก่พื้นบ้านมาถวาย ญาพ่อปู่ พร้อมกันๆ ส่วนในบุญโค่นดานั้นจัดขึ้นในแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ทุกครอบครัวต้องเตรียมอาหารหวานคาว ไว้ เช่นบรรพบุรุษของตนเอง หลังจากนั้นก็นำไปไหว้ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้อาวุโสในวงศ์ตระกูล แล้วจึงมาแบ่งกันกินภายในเครือญาติเดียวกัน คินนั้นเป็นกินที่ต้องเช่น ไหว้ คิมกิน ฉลองกันทั้งคิน ก่อนที่จะนำไปทำบุญอุทิศ ทานหาผู้ล่วงลับหรือบรรพบุรุษ ที่วัดในวันรุ่งขึ้น บุญโค่นดา เป็นบุญที่ทุกครอบครัวต้องทำ และต้องทำร่วมกับวงศ์ญาติ ตระกูลใครตระกูลมัน มีการเตรียมงาน จัดหาของอยู่ของกิน ของเซ่น ของถวายพระ ล่วงหน้าหลายวัน ทุกคนที่มาร่วมงานจะได้กินอิ่ม ใต้ของฝากตอนกลับบ้านมากมาย คนบ้านไพรขลาจะกลับบ้านมาร่วมบุญโค่นดากันทุกครอบครัว บุญนี้

สร้างแรงจูงใจเกี่ยวกับการสร้างความผูกพัน สร้างเคารพ ความนับถือ ซึ่งกันและกันระหว่างคนภายในเครือข่ายได้อย่างดียิ่ง

ในด้านของคติความเชื่อนั้น ชาวไพรขลามีคติความเชื่อ และให้ความเคารพนับถือสิ่งเหนือธรรมชาติอยู่หลายเรื่องเช่น

-กรณีเจ้าพ่อท่าไพร กล่าวกันว่า เป็นเจ้าด้านทิศเหนือของชุมชน สังสถิต ณ ศาลริมหนองท่าไพร หนองน้ำขนาดใหญ่ ด้านทิศเหนือของชุมชน บุคลิกท่านเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์ ห้าวหาญ หากใครไม่เคารพ ขำเกรง จะบันดาลให้มีอันเป็นไปแปลกๆ ต่างๆ นานา หากใครเคารพนับถือจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้า ร่ำรวย ลูกไพรขลาทุกคน จะเฝ้ากราบไหว้ บนบานศาลกล่าว ก่อนออกเดินทางไปทำมาค้าขาย

-กรณีหลวงอุปฮาดแสนคำ ถือเป็นอาสภุชฌันด้านทิศใต้ สังสถิต ณ สิมมาน้อย ท่านมี อิทธิฤทธิ์ ที่คุ้มครองบ้านเมืองมานาน สามารถบันดาลทุกข์ สุขได้เช่นเดียวกับเจ้าพ่อท่าไพร

นอกจากนั้นยังมี ญาพ่อปู่ , สิมมาใหญ่ หลักบ้าน ที่คนบ้านไพรขลาให้ความเคารพนับถือ และขำเกรง

ในกรณีของเจ้าพ่อศรีนครเดาหัวเรือ มหามุรุษ แห่งทุ่งกุลาร้องไห้ ก็เป็นอีกผู้หนึ่งซึ่งคนบ้านไพรขลา ให้ความเคารพนับ และขำเกรง

•ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอต่อทีมวิจัย

- 1.1 ทีมวิจัยจะต้องเป็นทีมงานที่ใกล้ชิดสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้โดยใช้เวลาที่รวดเร็วขึ้น
- 1.2 การกำหนดกิจกรรม ระยะเวลาต้องมีการประสานกันให้ลงตัวก่อนเริ่มกิจกรรมอย่างน้อย 1 สัปดาห์ เพื่อทีมจะได้วางแผนตนเองให้พร้อมทั้งงานอาชีพส่วนตัวและงานกิจกรรมชุมชนอื่นๆ
- 1.3 ทีมวิจัยจะต้องเป็นบุคคลที่ชุมชนให้ความเชื่อถือและมีพลังการขับเคลื่อนที่ดี มีเวลาเสียดสี และรับผิดชอบต่องาน
- 1.4 ควรมีการปรับปรุงกระบวนการแบ่งทีมงานให้ชัดเจนในบทบาทและหน้าที่ มีการติดตามความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ และสรุปผลการปฏิบัติงานและงบประมาณให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
- 1.5 การจัดเก็บระบบข้อมูลของทีมงาน ควรมีสถานที่ปฏิบัติงานของทีมเป็นสถานที่ทำงานหรือศูนย์ประสานงานของทีม
- 1.6 ทีมวิจัยควรเป็นทีมภายในชุมชนทั้งหมด

2. ข้อเสนอต่อชุมชน

2.1 ชุมชนให้ความสนใจกับงานวิจัยประวัติศาสตร์ ซึ่งเคยมีมาก่อนหน้านี้แล้วเงียบหายไป เมื่อทีมวิจัยประวัติศาสตร์ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก สกว. มาลงพื้นที่ทำให้ชุมชนเกรงจะเกิดประวัติศาสตร์ซ้ำรอยคือ วิจัยเสร็จแล้วก็หายไป ชุมชนไม่ได้อะไรเกิดขึ้นมา ฉะนั้นจึงอยากมีความก้าวหน้า ภายหลังงานนี้

2.2 ชุมชนมีความหวังและรอคอยประวัติศาสตร์ของเขาในรูปแบบที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวเป็นหลักฐานที่ชุมชนต้องการอยากเห็นอย่างยิ่ง

2.3 ชุมชนรอคอยการขับเคลื่อนด้วยพลังเงียบของเขาและพร้อมที่จะก้าวสู่การพัฒนาเต็มรูปแบบอย่างใจจดใจจ่อ

3. ข้อเสนอต่อ สกว. และ Node

3.1 ชุมชนได้เรียนรู้ถึงหน่วยงานที่ให้ความสำคัญกับชุมชน เป็นแรงกระตุ้นให้ชุมชนได้เรียนรู้ เข้าใจตนเองมากขึ้นถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาและก้าวเดิน และรอการสนับสนุนขั้นตอนต่อไป

3.2 ระยะทางจากชุมชนถึง Node ถึงแม้จะมีระยะทางที่ยาวไกลแต่ทีมก็มีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ Node จัดให้

3.3 Node ได้กำหนดกิจกรรมและระยะเวลาเตรียมความพร้อมหรือความต้องการของชุมชน

3.4 Node ให้ความรู้และประสบการณ์ทีมงานได้หลากหลายทั้งผู้มีความรู้เฉพาะด้าน การศึกษางานทั้งในและต่างประเทศ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของทีมวิจัย

3.5 การลงพื้นที่ของ Node เป็นขวัญและกำลังใจให้ทีมชุมชน ชุมชนมีความตื่นตัวมากขึ้น ความรู้สึกใกล้ชิดมีความเป็นกัลยาณมิตร ทำให้การขับเคลื่อนเป็นไปได้เหมาะสม

3.6 ชุมชนให้ความสนใจกับงานวิจัยประวัติศาสตร์ ซึ่งเคยมีมาก่อนหน้านี้แล้วเงียบหายไป เมื่อทีมวิจัยประวัติศาสตร์ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก สกว. มาลงพื้นที่ทำให้ชุมชนเกรงจะเกิดประวัติศาสตร์ซ้ำรอยคือ วิจัยเสร็จแล้วก็หายไป ชุมชนไม่ได้อะไรเกิดขึ้นมา

4. ข้อเสนอต่อสถาบันภายในชุมชนและผู้นำชุมชน

4.1 สถาบันต่าง ๆ เช่น อบต. ควรเป็นสถานที่ใช้ ปักขาหารือ หรืออำนวยความสะดวกอยู่อำนวยความสะดวกให้มากขึ้น

4.2 จะมีผลกระทบต่อนักศึกษา มีการประชุมตรงกับวันเวลาราชการบ่อย ๆ จึงควรใช้วันเสาร์-อาทิตย์หรือช่วงนอกเวลาราชการจะมีความเหมาะสมกว่า

4.3 นักเรียนในโรงเรียนในชุมชนควรได้มีส่วนร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วม ทั้งนี้เพื่อเป็นการเรียนรู้งานวิจัยพื้นฐานและรับรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลชุมชนของตนเอง

4.4 สถานศึกษาหรือโรงเรียนควรได้รับข่าวสารข้อมูลจากทีมวิจัยเพื่อนำไปปรับใช้ในหลักสูตรการเรียนการสอน

4.5 องค์การบริหารส่วนตำบลควรเข้าร่วมกิจกรรมในทุกขั้นตอนและควรให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินการให้มากขึ้น

4.6 ผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำทางการ ผู้นำทางด้านเศรษฐกิจควรได้รับการประสานงานให้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้

1. ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน

- 1.1 ชุมชนได้รู้ประวัติศาสตร์ของตนเองมากขึ้น
- 1.2 ชุมชนกระตือรือร้นและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
- 1.3 ชุมชนเป็นที่รู้จักของ ชุมชนอื่น ๆ มากขึ้น
- 1.4 ชุมชนได้เรียนรู้กระบวนการศึกษาวิจัย ตลอดจนงานพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนมากขึ้น
- 1.5 ชุมชนมีความหวังในการที่จะได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการทำงานพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไป

2. ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับโรงเรียน

- 2.1 ประวัติศาสตร์ชุมชนที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำมาจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนได้
- 2.2 โรงเรียนมีโครงการที่จะจัดทำพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขึ้นในโรงเรียนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ด้านข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน
- 2.3 เด็กนักเรียนที่มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมในกระบวนการวิจัยได้รับความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับบริบทชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชนของตนเอง และเกิดการสำนึกรักบ้านเกิด

3. ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสถาบันศาสนา (วัด)

3.1 เจ้าอาวาสและพระภิกษุมีความสนใจเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี ซึ่งส่งผลต่อการสร้างความร่วมมือต่อชุมชน

3.2 วัดมีบทบาทอย่างสำคัญในกระบวนการศึกษาวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการกำหนดแนวทางเพื่อการพัฒนาที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยจะเห็นได้

3.3 พลังศรัทธาที่มีต่อวัดและคณะสงฆ์นำไปสู่การหลอมรวมทางชาติพันธุ์ ในอนาคตสถาบันศาสนาจะมีบทบาทอย่างสำคัญในการรวมพลังคนในชุมชนเพื่อการพัฒนาต่อยอดงานวิจัย

4. ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับ อบต.

4.1 อบต. มีส่วนอำนวยความสะดวกเรื่องอาคารสถานที่ สถานที่ประชุม ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทำให้ อบต. ได้เรียนรู้และเห็นความสำคัญของงานวิจัยขึ้นนี้

4.2 อบต. รับรู้แนวทางแผนงานจังหวัดก้าวของชุมชนภายหลังสิ้นสุดงานวิจัย ซึ่งจะสามารถสนับสนุนกิจกรรมและแนวทางเหล่านั้นในอนาคต

• ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาต่อไปในอนาคต

1) ด้านประวัติศาสตร์

เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานมาตั้งแต่ครั้งอดีต เท่าที่ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อาจเป็นจุดเริ่มต้นในการสืบค้นประวัติศาสตร์ในส่วนอื่นในชุมชน เช่นประวัติศาสตร์ ของเผ่าพันธุ์ ชาติตระกูล เครือญาติ เพื่อให้ทุกคนรอบรู้มีแผนผังเครือญาติของตนเอง อันจะเป็นการต่อยอดถึงที่มาที่ไป เทือกเถาเหล่ากอ ทำให้เห็นความเป็นพี่เป็นน้อง อันจะส่งผลต่อการสร้างความรักสามัคคีของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ในส่วนที่ ทางทีมวิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอาไว้แล้ว อาจเป็นประวัติศาสตร์ในภาพกว้างของชุมชน แต่ก็สามารถ ที่จะนำไปจัดทำเป็นหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อใช้ทำการเรียน การสอนให้นักเรียนและผู้สนใจทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้ จะได้มีความเข้าใจไปในทางเดียวกัน ซึ่งจะเป็นการสร้างเอกภาพทางความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น และมีผลต่อความภาคภูมิใจ ก่อให้เกิดสำนึกรักบ้านเกิด นอกจากการจัดทำเป็นเอกสาร เป็นหลักสูตรการเรียนรู้แล้ว ควรมีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง ทั้งที่เป็นห้องพิพิธภัณฑ์ เก็บ โบราณวัตถุ เอกสาร หลักฐานอารยธรรมชุมชนบ้านไพรขลาในยุคต่างๆ และในสถานที่ที่เป็นโบราณสถานควรที่จะมีการจัดการปรับปรุงภูมิทัศน์ การกำหนดขอบเขต การบูรณะ การจัดทำป้ายข้อมูล ที่สามารถเข้าไปศึกษาเรียนรู้ได้อย่างง่ายดาย

2) ด้านวัฒนธรรม ประเพณี คติความเชื่อ

ชุมชนบ้านไพรขลาเป็นชุมชนที่มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น เพราะชุมชนนี้มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และผ่านร้อน ผ่านหนาว ผ่านการเรียนรู้และปรับตัว ของกลุ่มเผ่าพันธุ์ อย่างน้อย 3 เผ่าพันธุ์ จนพัฒนามาเป็นความเป็นไพรขลาในทุกวันนี้ ถึงแม้ วัฒนธรรมประเพณี สืบ-คง อาจไม่หลากหลาย แต่พิธีกรรมทางประเพณีกลับมีความยิ่งใหญ่ และโดดเด่นเป็นอย่างมาก เช่นกรณี สืบเดือนเก้าเดือนบุญ โคนดา และการเลี้ยง ญาพ้อปู่ในเดือน สาม และเดือนหกของทุกปี กิจกรรมงานประเพณีทั้ง 3 ครั้งสร้างพลังมวลชนได้อย่างมหาศาล ซึ่งพลังนั้น จะสามารถนำมาเป็นพลังการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ตลอดไป ฉะนั้น ในข้อเสนอแนะทางการพัฒนาชุมชนในอนาคต อาจก่อเกิดจากพลัง ความเชื่อ ที่ผ่านพิธีกรรมงานบุญประเพณี อย่าง 3 กรณีที่ผ่านมา น่าจะเป็นแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องมากที่สุด ส่วนรูปแบบการนำพลังมาปรับใช้เพื่องานพัฒนานั้น อาจเริ่มต้นที่การสอดแทรก แง่คิด การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมผ่านโครงสร้างทางสังคมของชุมชน สถาบันศาสนา โรงเรียน ผู้นำชุมชน อบต.และหน่วยงานพัฒนาที่เกี่ยวข้อง อาจเป็นส่วนหลักในการเริ่มต้น ในการกระตุ้น หรือนำร่องความคิด และเมื่อเกิดการตื่นตัวของชุมชนแล้ว ค่อยลดบทบาทลงมาเป็นตัวหนุนเสริมพลังชุมชนนั้น เช่นกรณีการบูรณะซ่อมแซม โบราณสถานสิมมาน้อย หรือศาลเจ้าพ่ออุปฮาด แสนคำ อาจเริ่มต้นที่สถาบันศาสนา ผู้นำทางคติความเชื่อ และผู้นำชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม กับสมาชิกในชุมชน แล้ว อบต. เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณเสริมแรงเพิ่ม แต่พึงระวัง การการเข้ารับเป็นตัวหลัก ในการทำงานนี้ เพราะอาจถูกคาดหวังสูง แล้วจะนำไปสู่การขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชน ในกรณีการรวมพลังด้านความเชื่อนี้ อาจเป็นจุดเด่นของชุมชนแห่งนี้ เพราะปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการหลอมรวมทางชาติพันธุ์ของชุมชนแห่งนี้ พบว่าปัจจัยด้านนี้มีอิทธิพลสูงมากด้านหนึ่ง หากมีการสอดแทรกแนวคิดพัฒนาโดยการบูรณาการผ่านกิจกรรมทางคติความเชื่อ จะบรรลุเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว และก้าวไปได้อย่างหลากหลาย จนสามารถเชื่อมโยงกับชุมชนอื่นๆในพื้นที่ใกล้เคียงได้เป็นอย่างดี และจะเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาอาชีพของคนในชุมชนได้มากขึ้น กล่าวคือ ด้วยทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรการท่องเที่ยว ของชุมชนแห่งนี้มีหลากหลาย เช่น ความเป็นชุมชนโบราณ การมีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่หลากหลาย ทั้งสิมาน้อย สิมาใหญ่ โบสถ์โบราณที่สร้างด้วยชิ้นหินอิฐ ฝีมือช่างเขมรดำ รวมทั้งมีผลิตภัณฑ์ OTOP อันเลื่องชื่อ หากร่วมมือร่วมแรงกันฟื้นฟู จะสามารถสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ที่สามารถเชื่อมโยงกับ หมู่บ้านหัตถกรรม เขวาสินรินทร์ หมู่บ้านช้าง ที่บ้านดากลาง เขวอะโคตร บ้านคาพิทย ทางด้านได้แม่น้ำมูล เมืองโบราณที่เมืองบัว ถ้ำกาสิงห์ ที่อำเภอเกษตรวิสัย ถ้ำพระโกนา และบ่อพันขัน ที่อำเภอสุวรรณภูมิ ถ้ำคันธนาม ที่อำเภอโพธาราม ซึ่งหากได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง ย่อมสร้างงานและรายได้ให้กับชุมชนได้ไม่น้อยเลยทีเดียว

3.ด้านการศึกษา

บุตรหลานบ้านไพรขลาส่วนใหญ่จบ ม.3 หรือ ม.6 แล้วออกมาทำงานในโรงงานภายในชุมชนและต่างถิ่น แล้วแต่งงานมีครอบครัวสร้างหลักปักฐานครอบครัว แต่ก็ยังมีบางส่วนที่เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น การสร้างค่านิยมทางการศึกษา ในช่วงหลังๆมานี้ยังไม่มากเท่าที่ควร หมู่สาวเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา

น้อยลง ทั้งนี้มีปัจจัยมาจากการมีงานทำภายในชุมชน ที่เป็นชุมชนที่มีภาวะเศรษฐกิจดี สามารถหาเงินได้ง่าย จึงไม่ค่อยนิยมเรียนในชั้นที่สูงขึ้น ไพรขลาอาจต้องปลูกฝังทัศนคติ ด้านการศึกษาให้กับผู้ปกครอง และ บุคลากรภายในชุมชนมากขึ้น เพราะการศึกษาที่สูง ย่อมมีโอกาสในสังคมมากกว่าด้วย

4. ด้านเศรษฐกิจ

โดยบริบทแห่งชุมชน คือชุมชนกึ่งชุมชนเมืองที่มีการค้าขาย แต่สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำนาขายข้าวหอมมะลิ ปลูกยูคาลิปตัสเป็นรายได้เสริม ผู้มีเงินทุนจะประกอบกิจการตู้เนื้อ คาว์น (ตู้เสื้อผ้าแบบทึบ) ตู้กับข้าว และเฟอร์นิเจอร์อื่นๆ รายจ่ายอื่นๆ นอกเหนือจากการลงทุนเพื่อการผลิต ยังมีการะจ่ายประจำวันคือการซื้ออาหารบริโภค นับเป็นรายจ่ายที่ค่อนข้างสูง และชุมชนแห่งนี้หา อาหารตามธรรมชาติได้น้อย เพราะปลูกา กบเขียด ลดน้อยลงกว่าแต่ก่อน ประกอบกับการไม่มีเวลาออกหา จึงต้องพึ่งพาอาหารจากร้านค้าภายในชุมชน และรรร เป็นหลัก ทำให้เงินภายใน ไหล ออกจากชุมชนวันละ ไม่น้อย แต่หากพิจารณาถึงปัจจัยที่เกี่ยวกับการผลิตอาหารพบว่า มีแหล่งน้ำที่เพียงพอตลอดปี ทำอย่างไรจึง จะสามารถนำน้ำที่มีอยู่ มาเอื้อกับการผลิตอาหารของชุมชนได้ คือคำถามที่ไพรขลาอาจต้องถามตนเอง การ ส่งเสริมการปลูกอยู่ปลูกกิน การจัดสรรที่ดินริมแหล่งน้ำสาธารณะเพื่อสร้างผักสวนครัวของตนเอง ควร เป็นแนวทางในการลดรายจ่ายของครอบครัว นอกจากนั้นในพื้นที่แปลงนา ยังมีเกษตรกร ที่ทำการผลิต แบบดั้งเดิมคือ มีแปลงเกษตรกร ที่ทำการผลิตที่หลากหลาย ในลักษณะเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรผสมผสาน ดำรงชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียง สามารถพึ่งตนเองได้ในระดับครอบครัว และนำผลผลิตมาจำหน่ายใน ชุมชนเป็นรายได้เป็นครั้งคราว ในกรณีเช่นนี้เกษตรกรควรได้รับการส่งเสริม เพื่อให้เป็นแบบหรือศูนย์ เรียนรู้ด้านการพึ่งตนเอง สนับสนุนปัจจัยการผลิต เพื่อให้สามารถผลิตให้ได้มากขึ้นเพื่อเป็นผู้ผลิตอาหาร ให้กับชุมชน นอกจากนั้น อบต. ควรมีแผนส่งเสริมหรือขยายจำนวนเกษตรกรผู้ทำการผลิตแบบนี้ในชุมชน ให้มากขึ้น เพราะจะทำให้ชุมชนมีอาหารที่สะอาด ปลอดภัย รู้ที่มาที่ไป เงินตราที่ซื้อหาก็กหมุนเวียนอยู่ ภายในชุมชน นอกจากนั้นในแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นคือการส่งเสริมการพึ่งตนเองให้ได้ในระดับ ครอบครัว หากไพรขลาต้องการพึ่งตนเองด้านอาหารที่สด สะอาด ปลอดภัย ต้องส่งเสริมแนวทางการเกษตรเพื่อการพึ่งตนเองทั้งในระดับครอบครัวและชุมชนควบคู่ไปกับการส่งเสริมการค้าพาณิชย์ด้าน อื่นๆด้วย

ในส่วนของการดำเนินการดำเนินธุรกิจของร้านผลิตตู้เนื้อคาว์น ตู้กับข้าว และเฟอร์นิเจอร์ ยังคงจะไปได้อีกนาน เพราะตลาดยังกว้างขวางมาก นอกจากนั้นชาวไพรขลาเป็นนักการค้า นักเดินทาง สามารถเรียนรู้ ปรับตัวได้รวดเร็ว โอกาสที่จะมีอาชีพค้าขายอื่นๆที่เป็นช่องทางการค้าใหม่ๆ ชาวไพรขลาจะไม่รีรอ ในการ ที่ปรับตัว เข้าจับธุรกิจใหม่ๆต่อไป อย่างแน่นอน

1) ด้านสังคม

แนวโน้มทางสังคมอาจเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก เพราะไพรขลามีโครงสร้างทางสังคมที่มีความเข้มแข็ง การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม อาจเปลี่ยนแปลงไปบ้างในกรณีที่มีการรับเอาแนวทางสังคมแบบใหม่จากภายนอกชุมชน ทั้งการเรียนรู้จากภายนอกชุมชน และทางสื่อต่างๆ เข้ามาในหมู่บ้าน โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นคนวัยแรงงานและหนุ่มสาว ที่วัยต่อกระแสสังคม แต่อาจไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมบ้านไพรขลามาก เพราะกลไกการชี้นำทางสังคมในระดับหมู่บ้านยังมีบทบาทอยู่มาก การปรับตัวรับสิ่งใหม่ๆ ทางสังคม จะเป็นไปแบบค่อยเป็นค่อยไป

2) ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ชุมชนบ้านไพรขลาเป็นชุมชนที่มีป่าชุมชนไม่มาก และไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชน แต่ไพรขลามีแหล่งน้ำ หลายแห่ง ที่ผ่านมาชุมชนไพรขลามีการจัดการน้ำที่ดี มีการ กำหนดการใช้ประโยชน์จากน้ำอย่างเป็นสัดส่วน ทั้งเป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การเลี้ยงสัตว์ และการแข่งขันกีฬาทางน้ำในบางปี ในอนาคตอาจไม่มีการขาดแคลนปริมาณน้ำ หรือน้ำแห้งขอด แต่ปัญหาน้ำเน่าเสียจากชุมชน และ โรงงานอุตสาหกรรมอาจสร้างปัญหาได้ เพราะมีโรงงานกระจายไปทั่ว และกำลังขยายเพิ่มขึ้นมาอีกหลายโรง นอกจากนั้นอาจมีปัญหาวัชพิษน้ำ ที่อาจสร้างปัญหาในแหล่งน้ำของชุมชนได้ แนวทางการแก้ไขปัญหานี้ในระยะยาวข้างหน้า ชุมชนควรมีการสร้างระเบียบการใช้น้ำ และการดูแลรักษาน้ำร่วมกัน หากพัฒนาเป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ จำพวก ปลา เต่า หรือฟื้นฟูคุณภาพสัตว์น้ำให้เหมือนกับสมัยอดีต เมื่อ 50 ปีที่ผ่านมา แหล่งน้ำเหล่านี้ จะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้เป็นอย่างดี และ โดยศักยภาพของชุมชนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ก็สามารถดำเนินการ ได้โดยทันทีเลยทีเดียว

ส่วนในกรณีของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่อยู่ภายนอกชุมชน ไพรขลาก็ไม่ต่างจากชุมชนในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้อื่นๆ กล่าวคือธรรมชาติท้องทุ่งเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง

-ภาวะดินเสื่อมอันเนื่องจากการการใช้เทคโนโลยี เครื่องจักร ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเผาหน้าดิน ดินขาดอินทรีวัตถุ การไถพลิกดินในช่วงหน้าแล้ง ทำให้สิ่งมีชีวิตเล็ก ไม่มีโอกาสรอด

-ภาวะการแผ้วถางของสารเคมีทางการเกษตร และการปรับวิธีการผลิตมีผลต่อปริมาณ และของสัตว์น้ำตามธรรมชาติ จำพวกปลา กบ เขียด หอย ปู นก

-การปลูกยูคาลิปตัส ทำให้แผ่นดินสูญเสียความสมบูรณ์ อย่างถาวร แผ่นดินขาดความหลากหลายทางชีวภาพ และส่งผลโดยตรงต่อปริมาณ สัตว์และแมลง ที่เป็นประโยชน์ต่อคนและสิ่งแวดล้อม

-การขุดคลองตื้นหยาบ ทำให้ไม่เกิดน้ำท่วมทุ่งเหมือนในอดีต มีผลโดยตรงต่อปริมาณของ กบ เขียด ปู ปลา และสัตว์ที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ ในท้องทุ่งกุลาเป็นอย่างยิ่ง

แนวโน้มด้านสิ่งแวดล้อมจะเลวร้ายกว่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ สัตว์ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน บางชนิดอาจลดน้อยลง จนถึงขั้นสูญพันธุ์อย่างถาวร เช่น กรณีกบ หากชุมชนไม่สามารถปรับวิธีการผลิตได้ ทั้งหมดอบต. ต้องส่งเสริม เกษตรกรที่ทำการผลิตแบบเกษตรกรรมยั่งยืน ให้มากขึ้น เพื่อให้สัตว์ที่กำลังจะสูญพันธุ์ได้มีแหล่งพักพิงหลบภัย หรือใช้เป็นแหล่งขยายพันธุ์ ในช่วงต้นฤดูฝน หรือชุมชนอาจต้องถูกขังมากำหนด ช่วงระยะเวลา ประกาศเขตห้ามล่า ห้ามจับ ห้ามทำลายที่อยู่อาศัย เพิ่มขึ้น ซึ่งด้วยศักยภาพของชุมชนบ้านไพรขลาแล้ว ย่อมสามารถดำเนินการ ได้ นอกจากนั้น การประกาศเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่น หรือเป็นนโยบายของ อบต. ก็สามารถทำได้ เพราะใช้งบประมาณไม่มากมายนัก แต่จะได้ผล ทั้งต่อความหลากหลายทางชีวภาพคืนมา และทัศนคติของชุมชนด้วย

*** บทเรียนจากการศึกษาวิจัย**

1. ทีมวิจัย

ทีมวิจัยในเบื้องต้นถูกคัดเลือกจากชุมชนอันประกอบด้วย

1. ตัวแทนผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
2. ตัวแทนครู
3. ตัวแทนผู้อาวุโสของชุมชน
4. ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ ลาว เขมร และส่วย
5. ที่ปรึกษาคือพระภิกษุจากวัดศรัทธาวารีชุมชนไพรขลา นักวิชาการในสถานศึกษา
6. ตัวแทนกลุ่มอาชีพ

พบว่ากลุ่มเป้าหมายที่ถูกคัดเลือกเข้ามามีปัญหาในเรื่องเวลาสำหรับการทำงานวิจัยมีการขาดประชุมหรือขาดการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นและมีการปรับเปลี่ยนตัวบุคคลจน ทำให้การร่วมงานไม่ต่อเนื่อง มีผลต่อการเรียนรู้ของทีมและส่งผลต่อการผลักดันงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นทีมหลายคนยังขาดทักษะในเรื่องการอ่าน/การเขียน/และการพูด

2. การกำหนดการและการวางแผนกิจกรรม

มีความคลาดเคลื่อนสูง โดยเฉพาะการศึกษาข้อมูลด้านวัฒนธรรมประเพณีบางเรื่องต้องรอให้ชุมชนจัดกิจกรรมทางประเพณีขึ้นจริงก่อนทีมจึงจะสามารถศึกษาและสังเกตการณ์ได้ทำให้ในการดำเนินการจริงในพื้นที่ต้องเลื่อนช่วงระยะเวลาออกไป

3. การเก็บข้อมูล

ในกระบวนการเก็บข้อมูลที่มีปัญหาเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลระบบการจัดเก็บไม่ดีทำให้เอกสาร/ข้อมูลไม่ครบถ้วนหรือสูญหายต้องทำใหม่หลายครั้งนอกจากนั้นยังขาดความเข้าใจในการใช้เอกสารแบบฟอร์มรวมทั้งทักษะการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ขาดทักษะในเรื่องดังกล่าว

4. การมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านไพรขลากับงานวิจัยชุดนี้ในระยะเริ่มต้น จัดว่ามีน้อยมาก เพราะชุมชนไม่เห็นความสำคัญ นอกจากนั้นผู้นำชุมชนยังเคยมีประสบการณ์ด้านการเข้าร่วมทีมวิจัยด้านอื่นๆ ในชุมชนนี้มาก่อน บอกว่า เมื่อวิจัยเสร็จสิ้นแล้ว ชุมชนไม่ได้อะไร จึงไม่อยากเข้าร่วม การประเมินจากการที่ชุมชนยังไม่รู้ว่ามีงานวิจัยในพื้นที่ตนเอง ไม่เชื่อว่าหลังจากวิจัยเสร็จสิ้นและจะส่งผลอย่างไรบ้างต่อชุมชนตนเอง สาเหตุมาจากการทำความเข้าใจร่วมกับชุมชนที่ทีมวิจัยยังทำได้น้อยเกินไป แต่เมื่อการทำงานวิจัยเข้มข้นขึ้น พบว่า ชาวบ้านมีความตื่นตัวอย่างมาก และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

5. การประสานงานโครงการ

เนื่องจากทีมวิจัยมีทั้งคนในและคนนอกชุมชนทำงานการประสานงานมีปัญหา คือการทำงานไม่ค่อยต่อเนื่องภาพที่ออกมาเป็นการทำงานเป็นช่วงๆซึ่งมีผลต่อการรับรู้และเข้าใจของชุมชนและความเข้าใจของทีมวิจัยซึ่งส่งผลต่อการดำเนินการวิจัย

■ ข้อเสนอแนะ

1. ต่อทีมวิจัย

- ในการคัดเลือกทีมควรให้เวลากับการสรรหามากขึ้นเพื่อให้ทีมเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับการทำงานวิจัยและขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - การคัดเลือกทีมควรผ่านการพิจารณาจากผู้นำชุมชนเพราะผู้นำชุมชนมีศักยภาพในการเชิญชวนชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมวิจัยได้ดี จะทำให้งานวิจัยมีกิจกรรมที่สม่ำเสมอ
 - การคัดเลือกทีมควรคัดเลือกบุคคลที่สามารถอ่านและเขียนได้จะทำให้งานวิจัยดำเนินการไปได้คล่องตัว

2. ต่อการเก็บข้อมูล

-สาเหตุมาจากคุณภาพของทีมที่มาจากกลุ่มคนที่หลากหลายแต่ไม่สามารถทำงานได้ตามกำหนด
ดังนั้นในการคัดเลือกทีมมีข้อเสนอดังนี้

- 2.1 เป็นผู้ที่สามารถอ่านออกเขียนได้
- 2.1 เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน
- 2.3 มีความรับผิดชอบสูง
- 2.4 ตระหนักในบทบาทหน้าที่
- 2.5 เข้าใจงาน

3. ต่อการสร้างการมีส่วนร่วม

ในการดำเนินกิจกรรมควรมีการชี้แจงผ่านสื่อชุมชนให้มากขึ้นหรือที่วิจัยต้องทำความเข้าใจ
งานวิจัยกับชุมชนทุกครั้งที่มีกิจกรรมหรือมีโอกาสดึงดูดให้ชุมชนได้รับทราบความจำเป็น เหตุผลที่ต้องวิจัย
จะช่วยให้การมีส่วนร่วมของชุมชนมีมากขึ้นได้

4. ต่อการประสานงาน

- ทีมควรมอบหมายงานไว้กับทีมที่เป็นคนในชุมชนเป็นหลัก
- การดำเนินงานควรดำเนินการตามแผนปฏิบัติการอย่างเคร่งครัด
- ควรมีการสรุปบทเรียนทีมเป็นช่วงๆ

ภาคผนวก

โครงการวิจัย

เรื่อง “การหลอมรวมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์”

กรณีศึกษา ชุมชนไพรขลา ต.ไพรขลา อ.ชุมพลบุรี จ.สุรินทร์

แผนระยะที่ 2

1. หลักการเหตุผล

“ชุมชนไพรขลา” เคยเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณมาตั้งแต่ยุคสมัยทวารวดี ลพบุรี เพราะมีหลักฐานทางโบราณคดี ที่พบใบสีมาใหญ่-สีมาน้อย มีศิลาแลงที่ก่อสร้างกุฏ ปราสาท มีคูน้ำ/คันดินเป็นวงรี ล้อมรอบหมู่บ้าน แต่ประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนยุคปัจจุบัน จากคำบอกเล่าได้เริ่มมาประมาณ 100 กว่าปี โดยกลุ่มแรกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมร จากบ้านขาม บ้านยางกระจับ บริเวณบ้านไพรขลาเป็นโนนบ้านเก่า มีความอุดมสมบูรณ์ จึงอพยพมาตั้งจำนวน 7 ครอบครัว แต่อยู่มาไม่นานมีเสือใหญ่คู่หนึ่งทีมาจากบริเวณสีมาใหญ่-สีมาน้อย ออกมาคอยรบกวนสัตว์เลี้ยงอยู่เป็นประจำ จนเป็นที่หวาดกลัวของชาวบ้าน จึงอพยพกลับบ้านเดิม และเรียกบริเวณนี้ว่า “เปรยขลา” (เปรย แปลว่า ป่าคงหรือไพร ขลา แปลว่า เสือ) จนกระทั่งเพี้ยนและได้กลายมาเป็น “ไพรขลา” ในปัจจุบัน ต่อมากลุ่มหลวงพิบูลย์ ได้พาครอบครัวและญาติพี่น้องอพยพจากบ้านหูลิง อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อที่จะไปบ้านเดิมที่บ้านแสนดาลอก อ.พิมาย จ.นครราชสีมา เมื่อไปถึงอำเภอพิบูลย์ได้ข่าวว่าบ้านเดิมมีการสู้รบกัน จึงตัดสินใจอพยพลงมาทางทิศใต้และเดินทางเลียบฝั่งน้ำมูลจนมาพบบริเวณบ้านไพรขลาเป็นป่าโนนบ้านเก่ามีความอุดมสมบูรณ์ จึงได้สร้างบ้านแปลงเมืองเจริญรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าชุมชนไพรขลาจะมีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเข้ามาตั้งถิ่นฐานแต่ชุมชนรอบๆข้างไพรขลาอันมีชุมชนที่เป็นชาติพันธุ์เขมร ลาว ลื้อ มาตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว ทำให้มีการไปมาหาสู่ แ่่งงานระหว่างชุมชน จนทำให้ชุมชนไพรขลาในปัจจุบันกลายเป็นชุมชนที่มีชาติพันธุ์ทั้ง ลาว เขมร และลื้อ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาชุมชนไพรขลามีวิถีชีวิตชุมชนและความสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียงอย่างสงบสุข ไม่มีปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ชุมชนไพรขลาถึงแม้จะเป็นชุมชนลาว(เป็นส่วนใหญ่) แต่วัฒนธรรม/พิธีกรรมบางอย่างก็ได้มีการผสมผสานกับวัฒนธรรมเขมร วัฒนธรรมลื้อ จนอาจกล่าวได้ว่า ชุมชนไพรขลาได้หลอมรวมวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชนจากความหลากหลายแตกต่างของชาติพันธุ์สามารถอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข

จากการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 พบว่าพลังการหลอมรวมทางวัฒนธรรมที่ทำให้ชุมชนไพรขลาอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข คือ การเช่นไหว้ศาลปู่ตา ในเดือน 3 และเดือน 6 แชนโคนตา ในเดือน 10 ส่วนที่ยังไม่ได้รับการยกระดับคุณค่าทางประวัติศาสตร์คือ สีมาใหญ่-สีมาน้อย บริบททั่วไปยังไม่ได้รับการพัฒนาดูแล เกิดความสกปรก และการบุกรุกที่โบราณสถาน มีการนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปเลี้ยง โดยขาดจิตสำนึก

ประการสำคัญอีกประการหนึ่งคือชุมชนไพรขลาในอดีตเป็นศูนย์กลางการศึกษาของชุมชนรอบๆ ข้างที่เดินทางมาศึกษาเล่าเรียนมีทั้งกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ส่วย ลาว มาเรียนร่วมกัน มีการปะทะสัมพันธ์กัน ทางภาษาและวัฒนธรรมเรื่อยมาจนกระทั่งการศึกษาของชาติขยายออกไปทั่วทุกชุมชน ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้เรียนแยกกันออกไปไม่ได้ปะทะสัมพันธ์กันแนบแน่นเหมือนดังแต่ก่อน หากแต่จะมีกิจกรรมในกลุ่มโรงเรียนชุมชนเพื่อการเรียนรู้ (ชพร.) ร่วมกัน ไม่บ่อยนักในรอบปีการศึกษาหนึ่งๆ เช่น กิจกรรมการแข่งขันกีฬา กิจกรรมการแข่งขันประกวดความเป็นเลิศทักษะทางวิชาการ ทำให้โอกาสในการเรียนรู้วัฒนธรรมกันและกันอย่างใกล้ชิดสนิทสนมตั้งแต่เยาว์วัยถูกแยกออกจากกัน

ดังนั้น ชุมชนไพรขลา น่าที่จะได้มีการพัฒนา จากผลการศึกษาข้างต้น 3 ประเด็นคือ

1. การพัฒนาพิธีกรรมความเชื่อ พลังการหลอมรวมทางวัฒนธรรม การเช่นไหว้ศาลปู่ตา เดือน 6 ซึ่งพิธีกรรมการเช่นไหว้ศาลปู่ตาเป็นการหลอมรวมชาวชุมชนไพรขลาได้อย่างเข้มแข็งในพลังความเชื่อ นอกจากจะได้พลังดังกล่าวแล้วสามารถที่จะดึงพลังนั้นมาพัฒนาคุณค่าของพิธีกรรมได้อีก เช่น การปลูกป่าลดภาวะโลกร้อน การทำบุญปล่อยเต่าคืนเต่าให้กับชุมชนไพรขลาที่เคยมีอย่างมากมายในอดีต

2. การพัฒนาโบราณสถานเป็นแหล่งเรียนรู้ ชุมชนไพรขลามีโบราณสถานหลายแห่งที่น่าสนใจและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ควรค่าแก่การดูแลรักษาเพื่อเป็นเกียรติภูมิแผ่นดิน โดยเฉพาะสิมมาน้อย มีร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค่อนข้างชัดเจน มีศาลเจ้าพ่อที่ผู้คนเคารพกราบไหว้ แต่ถูกละเลยเรื่องการดูแลรักษาความสะอาด การบูรณปฏิสังขรณ์ที่โบราณสถาน การขาดเรื่องเล่าขานให้ลูกหลานได้รับรู้ ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาบริบทให้เหมาะสม โดยมีการกำหนดเขตให้ชัดเจน มีการปรับพื้นที่ มีแผ่นป้ายแผนผังบอกแผนงานการพัฒนา มีแผ่นป้ายบอกสถานที่แหล่งเรียนรู้ และเอกสารประวัติศาสตร์

3. การจัดกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน นักเรียนคือพลังการหลอมรวมในอนาคต การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เขมร ส่วย ลาว จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ทางด้านประเพณี ความเชื่อ ภาษา เป็นต้น ซึ่งการจัดกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนจะเป็นกระบวนการการจัดพิพิธภัณฑ์นักเรียน และพิพิธภัณฑ์ก็จะเกิดขึ้นและมีชีวิตและสืบเนื่องจนเป็นผู้ใหญ่ต่อไป

ประเด็นการพัฒนาทั้ง 3 ประเด็นอาจจะเป็นจุดเริ่มต้นเล็กๆ ที่รอการพัฒนาจากชุมชนด้วยความเข้าใจและเห็นคุณค่า ซึ่งการดำเนินงานในแผนระยะที่ 2 ต่อไปจะเป็นแรงขับเคลื่อนให้ชุมชนขับเคลื่อนต่อไปในทิศทางที่ชุมชนต้องการ โดยแท้จริง

2. โจทย์การวิจัย

1. ชุมชนไพรขลามีการหลอมรวมทางด้านวัฒนธรรมท่ามกลางความหลากหลายชาติพันธุ์เขมร ส่วย ลาว อย่างไร จึงสามารถสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

3. วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาพิธีกรรมความเชื่อ การเซ่นไหว้ศาลปู่ตา เดือน 6 ให้มีการนำพลังของชุมชนออกมาพัฒนาชุมชนในการปลูกป่าลดภาวะโลกร้อน และทำบุญปล่อยเต่าคืนเต่าให้ชุมชนไพรขลาที่เคยมีมากมายในอดีต
2. เพื่อพัฒนาโบราณสถานสถานให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน โดยการกำหนดเขตพื้นที่ลิมมาน้อย ปรับพื้นที่บริบท มีแผนผังการพัฒนา มีแผนป้ายแหล่งเรียนรู้ และเอกสารประวัติความเป็นมา
3. เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านไพรขลา ให้มีความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมของชาติพันธุ์เขมร ส่วย ลาว โดยจัดกระบวนการเรียนรู้กระบวนการจัดพิพิธภัณฑ์นักเรียนโรงเรียนบ้านไพรขลา

4. ขอบเขตการศึกษาวิจัย

พื้นที่การศึกษา

ชุมชนบ้านไพรขลา 2 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 1 บ้านไพรขลา และหมู่ที่ 4 บ้านไพรขลา

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มชาติพันธุ์ เขมร ส่วย ลาว ในพื้นที่ชุมชนไพรขลา ทั้งผู้เฒ่าผู้แก่ วัยกลางคนเด็กและเยาวชน

เนื้อหาหรือประเด็นการพัฒนา

1. การพัฒนาโบราณสถาน ลิมมาน้อย โดยพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้
2. การพัฒนาพิธีกรรม การเซ่นไหว้ศาลปู่ตา เดือน 6
3. กระบวนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน โดยจัดทำพิพิธภัณฑ์นักเรียนโรงเรียนบ้านไพรขลา

5. ขั้นตอนวิธีการ

1. จัดประชุมทีมเพื่อทบทวนโครงการ จัดบทบาทหน้าที่และกำหนดแผนการทำงานร่วมกัน
2. จัดประชุมชุมชนเพื่อชี้แจงโครงการกับชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจโครงการร่วมกัน พร้อมกับกำหนดแผนงาน จัดตั้งคณะกรรมการทำงาน และกลุ่มผู้เข้าร่วมแต่ละกิจกรรม

ขั้นตอนการพัฒนา

1. จัดทำฐานข้อมูลของชุมชน โดยจัดทำฐานข้อมูล ลิมมาน้อย ศาลปู่ตา
2. พัฒนาลิมมาน้อยเป็นแหล่งเรียนรู้ โดยการกำหนดเขตพื้นที่ลิมมาน้อย ปรับพื้นที่บริบท มีแผนผังการพัฒนา มีแผนป้ายแหล่งเรียนรู้ และเอกสารประวัติความเป็นมา
3. สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มนักเรียนในโรงเรียน โดยจัดทำพิพิธภัณฑ์นักเรียนโรงเรียนบ้านไพรขลา
4. พัฒนาพิธีกรรมการเซ่นไหว้ศาลปู่ตา เดือน 6 ให้มีการนำพลังของชุมชนออกมาพัฒนาชุมชนในการปลูกป่าลดภาวะโลกร้อน และทำบุญปล่อยเต่าคืนเต่าให้ชุมชนไพรขลาที่เคยมีมากมายในอดีต

5. ประชุมติดตามผลงานของคณะกรรมการ 2 ครั้ง
6. จัดเวทีเสนอผลการปฏิบัติต่อชุมชน เพื่อเป็นแรงพลังในการขับเคลื่อนงานให้ดียิ่งขึ้นต่อไป
7. ประชุมทีมพัฒนา สรุปวิเคราะห์ผลงาน และจัดทำรายงาน

6.ระยะเวลา 6 เดือน (กุมภาพันธ์ 2551 – 31กรกฎาคม 2551)

7.ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีฐานข้อมูลเอกสารประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสืมนาน้อย ศาลปู่ตา
2. มีการพัฒนาโบราณสถานสืมนาน้อย ให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่ชุมชน นักเรียน ผู้สนใจและนักท่องเที่ยวในโอกาสข้างหน้า
3. มีการจัดกระบวนการเรียนรู้และการจัดพิพิธภัณฑ์นักเรียนโรงเรียนบ้านไพรขลา นักเรียนสามารถจัดพิพิธภัณฑ์ของนักเรียนได้
4. มีการพัฒนาพิธีกรรมการเซ่นไหว้ศาลปู่ตา มีการทำบุญดินเฒ่าให้กับชุมชนไพรขลาและการมีจิตสาธารณะการปลูกป่าลดภาวะโลกร้อน ไม่น้อยกว่า 100 ต้น
5. ชุมชนไพรขลามีความตระหนัก และเกิดความภาคภูมิใจในผลงานการพัฒนาที่เกิดขึ้น
6. ชุมชนไพรขลามีการหลอมรวมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สืบสานลูกหลานให้เรียนรู้และเข้าใจรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง ปรับตนตามกระแสวัฒนธรรมภายนอกได้อย่างเหมาะสม

รายชื่อทีมวิจัย

เนื่องจากว่า แผนระยะที่ 2 เป็นแผนปฏิบัติการในพื้นที่ ดังนั้นจึงได้จัดตั้งทีมพัฒนาขึ้นใหม่โดยเน้นบุคลากรในพื้นที่ ซึ่งจะมีความสะดวกในการติดต่อประสานงานและดำเนินกิจกรรมได้อย่างใกล้ชิด ติดตามผลได้เป็นระยะๆ จะมีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น และจะเป็นพลังขับเคลื่อนให้กับชุมชนได้อย่างเต็มกำลัง โดยมีรายชื่อทีมงานและที่ปรึกษาดังต่อไปนี้

1. นายสมบัติ สวามีชัย	หัวหน้าทีม	ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านไพรขลา
2. นายประพันธ์ โกยสวัสดิ์	ทีมวิจัย	ครูชำนาญการ โรงเรียนบ้านไพรขลา
3. นายกิตติพงศ์ โสกา	ทีมวิจัย	สมาชิก อบต.ไพรขลา
4. นายศราวุธ อุณู	ทีมวิจัย	สมาชิก อบต.ไพรขลา
5. นายบุญดา คุณมาศูนย์	ทีมวิจัย	หมอพรหมณ์ หมอสูตร
6. นายสุนทร ลามณี	ทีมวิจัย	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4
7. นายเดือน อินทร์สำราญ	ทีมวิจัย	ทำนา
8. นายเดิม ศรีมารักษ์	ทีมวิจัย	ช่างทำเฟอร์นิเจอร์

9. นายทองดี จันทร์เสน	ทีมวิจัย	ทำนา
10. นายบุญเที่ยง สุขจิตร	ทีมวิจัย	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
11. นางเส็ง จิตรคง	ทีมวิจัย	ทำนา
12. นางดาวเรือง กระจิมทอง	ทีมวิจัย	ทำนา

ที่ปรึกษา

1. พระครูกิตติธรรมโณภาส	เจ้าอาวาสวัดศรีท้าวบ้านไพรขลา
2. นายสุชี ลุนนุ	สมาชิก อ.สบจ.สุรินทร์
3. นายเชิดพงษ์ ทับแก้ว	กำนันตำบลไพรขลา
4. นายเสมียน จันทรหอม	ผู้ใหญ่บ้านไพรขลา หมู่ที่ 1
5. นายคมสันต์ จันทรหอม	นายก อบต.ไพรขลา
6. นายชาตรี โชคิยา	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านไพรขลา
7. นายสมาน เหลาคม	ผู้ประกอบการร้านเฟอร์นิเจอร์
8. นายสัมฤทธิ์ โพธิ์จิตร	ผู้ประกอบการร้านเฟอร์นิเจอร์
9. นายนันทวัฒน์ เกนโยธา	หัวหน้าทีมวิจัยชุมชนไพรขลา (แผนระยะที่ 1)

ประวัติทีมงานชุมชนไพรขลา

1. **ชื่อนายสมบัติ สวามีชัย ตำแหน่งในทีมงาน หัวหน้าทีมวิจัย**

เกิดวันที่ 5 เมษายน 2503 อายุ 48 ปี

ภูมิลำเนา 61 หมู่ 1 บ้านไพรขลา ตำบลไพรขลา อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190

วุฒิการศึกษา ปริญญาตรีบริหารการศึกษา

ตำแหน่งในชุมชน ครู

สถานที่ทำงาน โรงเรียนบ้านไพรขลา

เบอร์โทรศัพท์ 044-545005 081-5752479

ประสบการณ์ ครูดีในดวงใจ / แกนนำพัฒนาวิชาชีพครู / วิทยากรลูกเสือชาวบ้าน /

ครูประจำตำบล(คปด.)/ที่ปรึกษาธนาคารหมู่บ้าน

2. **ชื่อนายประพันธ์ โกยสวัสดิ์ ตำแหน่งในทีมงาน ทีมวิจัย**

เกิดวันที่ 7 กันยายน 2504 อายุ 47 ปี

ภูมิลำเนา 150 หมู่ 1 บ้านไพรขลา ตำบลไพรขลา อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190

วุฒิการศึกษา ครุศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตำแหน่งในชุมชน ครู

สถานที่ทำงาน โรงเรียนบ้านไพรขลา

เบอร์โทรศัพท์ 084-4734331

ประสบการณ์ วิทยากรเครือข่ายวัฒนธรรมอ.ชุมพลบุรี/วิทยากรลูกเสือชาวบ้าน/

ครูเพลงอีสานใต้/บทกวีการเมือง/ศิลปะ

3. **ชื่อนายกิตติพงศ์ โสภากำ ตำแหน่งในทีมงาน ทีมวิจัย**

เกิดวันที่ 10 ตุลาคม 2512 อายุ 39 ปี

ภูมิลำเนา 91 หมู่ 1 บ้านไพรขลา ตำบลไพรขลา อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190

วุฒิการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 6

ตำแหน่งในชุมชน ส.อบต.ไพรขลา

สถานที่ทำงาน องค์การบริหารส่วนตำบลไพรขลา

เบอร์โทรศัพท์ 089-4286813

ประสบการณ์ ช่างประกอบรถยนต์บริษัทโตโยต้า/อปพร.

4. **ชื่อนายศราวุธ อุณู ตำแหน่งในทีมงาน ทีมวิจัย**

เกิดวันที่ 14 มีนาคม 2512 อายุ 39 ปี

ภูมิลำเนา 191 หมู่ 4 บ้านไพรขลา ตำบลไพรขลา อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190
วุฒิการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 6

ตำแหน่งในชุมชน ส.อบต.บ้านไพรขลา หมู่ที่ 4

สถานที่ทำงาน องค์การบริหารส่วนตำบลไพรขลา

เบอร์โทรศัพท์ 089-8025949

ประสบการณ์ ทหารกองหนุน/อปพร./คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

5. **ชื่อนายบุญตา คุณมาฐานย์ ตำแหน่งในทีมงาน ทีมวิจัย**

เกิดวันที่ 18 มิถุนายน 2475 อายุ 76 ปี

ภูมิลำเนา 4 หมู่ 1 บ้านไพรขลา ตำบลไพรขลา อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190
วุฒิการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4

ตำแหน่งในชุมชน หมอสูตร (พราหมณ์)

สถานที่ทำงาน บ้านไพรขลา

เบอร์โทรศัพท์ 087-9669211

ประสบการณ์ ทำเกษตรกรรมดั้งเดิม /มักทากวัด

6. **ชื่อนายสุนทร งามณี ตำแหน่งในทีมงาน ทีมวิจัย**

เกิดวันที่ 30 กันยายน 2503 อายุ 48 ปี

ภูมิลำเนา 126 หมู่ 4 บ้านไพรขลา ตำบลไพรขลา อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190
วุฒิการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4

ตำแหน่งในชุมชน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

สถานที่ทำงาน ที่ทำการกำนัน/ที่บ้าน

เบอร์โทรศัพท์ 084-8271602

ประสบการณ์ ค้าขายขาตั้ง มุ้ง ตู้ คณะกรรมการการเลือกตั้ง

7. **ชื่อนายเลื่อน อินทร์ดำราญ ตำแหน่งในทีมงาน ทีมวิจัย**

เกิดวันที่ 1 มกราคม 2496 อายุ 55 ปี

ภูมิลำเนา หมู่ 1 บ้านไพรขลา ตำบลไพรขลา อำเภอยะรังบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190

วุฒิการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4

ตำแหน่งในชุมชน คณะกรรมการคุ้มศรีสำโรง

สถานที่ทำงาน ที่บ้าน

เบอร์โทรศัพท์ 087-2541701

ประสบการณ์ ชาวประมงลำนํ้ามูน/คนเลี้ยงช้าง

8. **ชื่อนายเคิม ศรีมักษ์ ตำแหน่งในทีมงาน ทีมวิจัย**

เกิดวันที่ 2 พฤษภาคม 2501 อายุ 50 ปี

ภูมิลำเนา 33 หมู่ 1 บ้านไพรขลา ตำบลไพรขลา อำเภอยะรังบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190

วุฒิการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3

ตำแหน่งในชุมชน วิทยากรภายนอก ร.ร.บ้านไพรขลา

สถานที่ทำงาน ที่บ้าน

เบอร์โทรศัพท์ 085-0236773

ประสบการณ์ ประธานคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านไพรขลา

9. **ชื่อนายทองดี จันทร์เสน ตำแหน่งในทีมงาน ทีมวิจัย**

เกิดวันที่ 3 พฤษภาคม 2493 อายุ 58 ปี

ภูมิลำเนา 39 หมู่ 11 บ้านโพธิ์งาม ตำบลไพรขลา อำเภอยะรังบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190

วุฒิการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4

ตำแหน่งในชุมชน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

สถานที่ทำงาน ที่ทำการกองทุนหมู่บ้าน

เบอร์โทรศัพท์ 089-9635492

ประสบการณ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโพธิ์งาม/ช่างประดับตกแต่งเมรุ-หีบศพ

10. **ชื่อนายบุญเท่ง สุขจิตร ตำแหน่งในทีมงาน ทีมวิจัย**

เกิดวันที่ 1 พฤษภาคม 2503 อายุ 48 ปี

ภูมิลำเนา 51 หมู่ 11 บ้านโพรงงาม ตำบลไพรขลา อำเภอยะนิงบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190

วุฒิการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4

ตำแหน่งในชุมชน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

สถานที่ทำงาน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน

เบอร์โทรศัพท์ 086-2317884

ประสบการณ์ ช่างทำเฟอร์นิเจอร์/ช่างทำหีบศพ

11. **ชื่อนางเส็ง จิตรคง ตำแหน่งในทีมงาน ทีมวิจัย**

เกิดวันที่ 19 ธันวาคม 2495 อายุ 56 ปี

ภูมิลำเนา 174 หมู่ 4 บ้านไพรขลา ตำบลไพรขลา อำเภอยะนิงบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190

วุฒิการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4

ตำแหน่งในชุมชน สมาชิกกลุ่มแม่บ้าน

สถานที่ทำงาน ที่บ้าน

เบอร์โทรศัพท์ 085-0261389

ประสบการณ์ เกษตรกร

12. **ชื่อนางคำวเรือง กระจิมทอง ตำแหน่งในทีมงาน ทีมวิจัย**

เกิดวันที่ 30 ตุลาคม 2499 อายุ 52 ปี

ภูมิลำเนา 23 หมู่ 4 บ้านไพรขลาโนน ตำบลไพรขลา อำเภอยะนิงบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190

วุฒิการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4

ตำแหน่งในชุมชน คณะกรรมการศูนย์คัดเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวหอมมะลิ 105 ไพรขลา

สถานที่ทำงาน ศูนย์คัดเมล็ดพันธุ์ข้าวบ้านไพรขลา

เบอร์โทรศัพท์ -

ประสบการณ์ เกษตรกรเลี้ยงโคกระบือ/แต่งกลอนลำ/ทอผ้าไหม

13. ชื่อพระครูกิจวรณโณภส ตำแหน่งในทีมงาน ที่ปรึกษา

เกิดวันที่ 11 กันยายน 2493 อายุ 58 ปี

ภูมิลำเนา 60 หมู่ 4 บ้านไพรขลาน้อย ตำบลไพรขลา อำเภอยะผลบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190

วุฒิการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4 นครธรรมชั้นเอก

ตำแหน่งในชุมชน เจ้าอาวาสวัดศรัทธาวารีบ้านไพรขลา

สถานที่ทำงาน วัดศรัทธาวารีบ้านไพรขลา

เบอร์โทรศัพท์ 044-545194 / 087-7711593

ประสบการณ์ สร้างโบสถ์ / สร้างกุฏิ / สร้างเมรุ

14. ชื่อนายสุชี อุณู ตำแหน่งในทีมงาน ที่ปรึกษา

เกิดวันที่ 13 พฤษภาคม 2502 อายุ 49 ปี

ภูมิลำเนา 97 หมู่ 4 บ้านไพรขลาน้อย ตำบลไพรขลา อำเภอยะผลบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190

วุฒิการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3 / มัธยมศึกษาปีที่ 6

ตำแหน่งในชุมชน ส.อบจ.สุรินทร์

สถานที่ทำงาน องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ / โรงงานไพรขลาเฟอร์เจอร์

เบอร์โทรศัพท์ 089-8441685

ประสบการณ์ ผู้ประกอบการเฟอร์นิเจอร์ / วิทยุชุมชน คลื่น FM 97

15. ชื่อนายเจดพงษ์ ทับแก้ว ตำแหน่งในทีมงาน ที่ปรึกษา

เกิดวันที่ 28 กรกฎาคม 2502 อายุ 49 ปี

ภูมิลำเนา 40 หมู่ 4 บ้านไพรขลา ตำบลไพรขลา อำเภอยะผลบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190

วุฒิการศึกษา ปวช.(ช่างก่อสร้าง)

ตำแหน่งในชุมชน กำนันตำบลไพรขลา

สถานที่ทำงาน ที่ทำการกำนัน / ที่บ้าน

เบอร์โทรศัพท์ 044-722571 089-3552390

ประสบการณ์ ช่างตกแต่งบ้านภายใน / ผู้ใหญ่บ้าน / กำนันขอดเข็ม 2551 อำเภอยะผลบุรี

16. **ชื่อนายเสมียน จันทรหอม ตำแหน่งในทีมงาน ที่ปรึกษา**

เกิดวันที่ 13 กันยายน 2513 อายุ 38 ปี

ภูมิลำเนา 226 หมู่ 1 บ้านไพรขลา ตำบลไพรขลา อำเภอยะรังบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190

วุฒิการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 6

ตำแหน่งในชุมชน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1

สถานที่ทำงาน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน / ที่บ้าน

เบอร์โทรศัพท์ 081-6004230

ประสบการณ์ สมาชิก อบต. /ประธานกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก /

ประธานกรรมการธนาคารหมู่บ้าน

17. **ชื่อนายคมสันต์ จันทรหอม ตำแหน่งในทีมงาน ที่ปรึกษา**

เกิดวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2503 อายุ 48 ปี

ภูมิลำเนา 76 หมู่ 8 บ้านหนองหัวควาย ตำบลไพรขลา อำเภอยะรังบุรี จังหวัดสุรินทร์

วุฒิการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 6

ตำแหน่งในชุมชน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลไพรขลา

สถานที่ทำงาน องค์การบริหารส่วนตำบลไพรขลา

เบอร์โทรศัพท์ 081-4707984

ประสบการณ์ ผู้ใหญ่บ้าน / กำนันตำบลไพรขลา

18. **ชื่อนายชาติรี โชติยา ตำแหน่งในทีมงาน ที่ปรึกษา**

เกิดวันที่ 2 พฤศจิกายน 2495 อายุ 56 ปี

ภูมิลำเนา 124 หมู่ 4 บ้านไพรขลา ตำบลไพรขลา อำเภอยะรังบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190

วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

ตำแหน่งในชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนบ้านไพรขลา

สถานที่ทำงาน โรงเรียนบ้านไพรขลา

เบอร์โทรศัพท์ 081-0718093

ประสบการณ์ ศึกษานิเทศก์ / ผู้บริหารโรงเรียนต่างๆหลายโรงเรียน

19. **ชื่อนายสมาน เหลาถม ตำแหน่งในทีมงาน ที่ปรึกษา**

เกิดวันที่ 28 ธันวาคม 2507 อายุ 44 ปี

ภูมิลำเนา 160 หมู่ 1 บ้านไพรขลา ตำบลไพรขลา อำเภอยะรังบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190

วุฒิการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4 ปริญญาโทศึกษาศาสตร์

ตำแหน่งในชุมชน ผู้นำเศรษฐกิจชุมชน

สถานที่ทำงาน โรงงานสมานเฟอร์นิเจอร์

เบอร์โทรศัพท์ 081-4703361

ประสบการณ์ พ่อค้าแร่(สด-ผอน) เฟอร์นิเจอร์

20. **ชื่อนายสมฤทธิ์ โพธิ์จิตร ตำแหน่งในทีมงาน ที่ปรึกษา**

เกิดวันที่ 26 ตุลาคม 2482 อายุ 69 ปี

ภูมิลำเนา 90 หมู่ 1 บ้านไพรขลา ตำบลไพรขลา อำเภอยะรังบุรี จังหวัดสุรินทร์ 32190

วุฒิการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4

ตำแหน่งในชุมชน ที่ปรึกษาของชุมชนในการพัฒนา / จัดงาน

สถานที่ทำงาน โรงงานสมฤทธิ์เฟอร์นิเจอร์

เบอร์โทรศัพท์ 044-545004 / 081-6008450

ประสบการณ์ ค้าขายยาสมุนไพรดั้งเดิม ยานกนางแอ่น

21. **ชื่อนายนันทวัฒน์ เคนโยธา ตำแหน่งในทีมงาน ที่ปรึกษา**

เกิดวันที่ 6 เมษายน 2505 อายุ 46 ปี

ภูมิลำเนา 57 หมู่ 2 ตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

วุฒิการศึกษา ศิลปศาสตร สาขาพัฒนาชุมชน วิทยาลัยครูมหาสารคาม

ตำแหน่งในชุมชน นักจัดรายการวิทยุชุมชน

สถานที่ทำงาน สถานีวิทยุชุมชนกมลาไสย

เบอร์โทรศัพท์ 085-2507215

ประสบการณ์ ผู้ประสานงานเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสานจังหวัดร้อยเอ็ด

ที่ปรึกษาธนาคาร โค-กระบือ บ้านยางชุม ต.ศรีณรงค์ อ.ชุมพลบุรี จ.สุรินทร์

ที่ปรึกษากลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ป่าบุ่ง-ป่าทาม จ.สุรินทร์

โครงการวิจัยเรื่อง “การหลอมรวมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์”
 กรณีศึกษา ชุมชนไพรขลา ต.ไพรขลา อ.ชุมพลบุรี จ.สุรินทร์
 (แผนระยะที่ 2)

แผนงาน/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	งบประมาณ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผู้รับผิดชอบ
1. ประชุมทีม	1. ทีม 12 คน 2. ที่ปรึกษา 9 คน รวม 21 คน	1 วัน	1. ประสานงาน 2. เตรียมวัสดุ 3. จัดประชุมแผนการดำเนินงานระยะที่ 2 4. สรุป/จัดทำเอกสาร	1. ค่าประสานงาน 300 บาท 2. ค่าอาหาร (50บาท*1มื้อ*21คน) 1,050 บาท 3. ค่าอาหารว่าง (20บาท*2ครั้ง*มื้อ*21คน) 840 บาท 4. ค่าวัสดุอุปกรณ์ 300 บาท 5. ค่าตอบแทนทีม 2,200 บาท (11คน*200บาท*1วัน) 6. ค่าตอบแทนหัวหน้าทีม 400 บาท 7. ค่าตอบแทนที่ปรึกษา (9 คน*400*1วัน) 3,600 บาท 8. ค่าสถานที่ (1วัน) 300 บาท	1. ทีมได้เข้าใจแผนการทำงานระยะที่ 2 2. ทีมได้กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและวางแผนการทำงานร่วมกัน	นายสมบัติ สามีชัย และทีม

แผนงาน/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	งบประมาณ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผู้รับผิดชอบ
				9.ค่าเดินทางของที่ปรึกษา 1,200 บาท (นายนิณวัฒน์ เคนโยธา) (6 บาท*200กม.*1ครั้ง) 10.ค่าเอกสาร 200 บาท รวม 10,390 บาท		

แผนงาน/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	งบประมาณ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผู้รับผิดชอบ
2.ประชุมเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน	1. ทีม 12 คน 2. ผู้นำ/ชาวบ้าน 50 คน รวม 62 คน	1 วัน	1. ประสานงาน 2. เตรียมวัสดุ 3. จัดประชุมชี้แจง แผนการดำเนินงานระยะ ที่ 2 กับชุมชน 4. จัดตั้งคณะกรรมการ ชุมชนพัฒนาสมาน้อย ศาลปู่ตา และพิพิธภัณฑ์ นักเรียน 5. สรุป/จัดทำเอกสาร	1. ค่าประสานงาน 500 บาท 2. ค่าอาหาร/อาหารว่าง (70 บาท * 1 วัน * 62 คน) 4. ค่าวัสดุอุปกรณ์ 500 บาท 5. ค่าตอบแทนทีม 2.200 บาท (11 คน * 200 บาท * 1 วัน) 6. ค่าตอบแทนหัวหน้าทีม 400 บาท 7. ค่าสถานที่+เครื่องเสียง(1 วัน) 1,000 บาท 8. ค่าเดินทางของทีปศึกษา 1,200 บาท 9. ค่าเอกสาร 300 บาท 10. ค่าเดินทางผู้เข้าร่วม (50 คน * 50 บาท * 1 วัน) รวม 12,940 บาท	1. ชุมชนทั้งผู้นำ/ ชาวบ้านเข้าใจ แผนการดำเนินงาน ระยะที่ 2 2. จัดตั้งคณะกรรมการ ชุมชนพัฒนาสมาน้อย ศาลปู่ตา และ พิพิธภัณฑ์นักเรียนได้ 3. คณะกรรมการ กำหนดบทบาทหน้าที่ การทำงาน	นายสมบัติ สวามีชัย และทีม

แผนงาน/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	งบประมาณ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผู้รับผิดชอบ
3.ศึกษาดูงาน (บ่อพันขัน)	1. ทีม 12 คน 2. ที่ปรึกษา 9 คน 3. คณะกรรมการ 20 คน รวม 41 คน	1 วัน	1. ประสานงานทีมงาน/ทีม บ่อพันขัน 2. เตรียมรถไปศึกษาดูงาน 3. วางแผนการไปศึกษา งาน 4. ศึกษาดูงาน การพัฒนา บ่อพันขัน 5. สรุป/จัดทำเอกสาร	1. ค่าประสานงาน 500 บาท 2. ค่าอาหาร 2,870 บาท (70บาท*เมื่อ*41คน) 3. ค่าวัสดุอุปกรณ์ 500 บาท 4. ค่าเดินทางที่ปรึกษา 1,200 บาท 5. ค่าเอกสาร 300 บาท 6. ค่าเดินทางศึกษาดูงาน 3,000 บาท 7. ค่าของที่ระลึก 500 บาท 8. ค่าวิทยากร 1,000 บาท รวม 9,870 บาท	1. ทีมและ คณะกรรมการได้ ประสบการณ์จาก การศึกษาดูงาน 2. สามารถนำ ประสบการณ์มา วางแผนพัฒนาชุมชน ของตนเองได้อย่าง เหมาะสม	นายสมบัติ สวามิชัย และทีม

แผนงาน/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	งบประมาณ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผู้รับผิดชอบ
4.จัดทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้	1. ทีม 12 คน 2. ที่ปรึกษา 2 คน 3. คณะกรรมการ 60คน รวม 74 คน	1 วัน	1. ประสานงาน 2. เตรียมวัสดุ 3. สรุปบทบทจนถึงที่ได้จากการศึกษาดูงาน และแนวทางในการพัฒนาชุมชนของตนเอง 4. คณะกรรมการชุมชนพัฒนาสัมนาน้อย ศาลปู่ตา และพิพิธภัณฑ์เรียน ทั้ง 3 ชุด วางแผนการจัดทำข้อมูลชุมชนที่เกี่ยวข้อง 5. ดำเนินการจัดทำข้อมูลชุมชน 6. สรุป/จัดทำเอกสารข้อมูล	1. ค่าประสานงาน 500 บาท 2. ค่าอาหาร /อาหารว่าง (50บาท*1มื้อ*74คน) 5,180 บาท 3. ค่าวัสดุอุปกรณ์ 300 บาท 4. ค่าตอบแทนทีม 2,200 บาท (11คน*200บาท*1วัน) 5. ค่าตอบแทนหัวหน้าทีม 400 บาท 6. ค่าตอบแทนที่ปรึกษา 800 บาท (2 คน*400*1วัน) 7. ค่าสถานที่ (1วัน) 500 บาท 8. ค่าเดินทางของที่ปรึกษา 1,200 บาท 9. ค่าเอกสาร 1,000 บาท 10. ค่าเดินทางผู้เข้าร่วม (60คน*50บาท*1วัน) 3,000 บาท รวม 15,080 บาท	1. คณะกรรมการสรุปการศึกษาดูงานและวางแผนทางในการพัฒนา 2. คณะกรรมการวางแผนการจัดทำข้อมูลชุมชนได้ 3. คณะกรรมการสามารถจัดทำเอกสารข้อมูลได้	นายสมบัติ สวามีชัย และทีม

แผนงาน/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	งบประมาณ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผู้รับผิดชอบ
5.พัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำน้อย	1. ทีม 12 คน 2. คณะกรรมการ 20 คน รวม 32 คน	1 วัน	1. ประสานงาน 2. เตรียมวัสดุ 3. คณะกรรมการนำแผนการพัฒนามาดำเนินการพัฒนาให้เกิดงาน การกำหนดเขตลุ่มน้ำน้อย การปรับปรุงพื้นที่จัดทำป้ายแหล่งเรียนรู้ และการประวัติความเป็นมา การปลูกต้นไม้และจัดสวน (ดำเนินการตามระยะเวลาที่กำหนดไว้) 4. สรุป/จัดทำเอกสารข้อมูล	1. ค่าประสานงาน 500 บาท 2. ค่าอาหาร (50บาท*1มื้อ*32คน) 1,600 บาท 3. ค่าอาหารว่าง (20บาท*2มื้อ*32คน) 1,280 บาท 4. ค่าวัสดุอุปกรณ์ 500 บาท 5. ค่าตอบแทนทีม 2,200 บาท (11คน*200บาท*1วัน) 6. ค่าตอบแทนหัวหน้าทีม 400 บาท 7. ค่าเดินทางของที่ปรึกษา 1,200 บาท 8. ค่าเอกสาร 300 บาท 9. ค่าเดินทางผู้เข้าร่วม (20คน*50บาท*1วัน) 1,000 บาท รวม 8,980 บาท	1. คณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำน้อยสามารถกำหนดกิจกรรมการพัฒนาได้ มีกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน 2. คณะกรรมการสามารถดำเนินกิจกรรมการพัฒนาตามที่กำหนดไว้ได้ 3. ได้ผลการพัฒนาตามที่กำหนดไว้	นายสมบัติ สวามีชัย ทีม และ คณะกรรมการ พัฒนาลุ่มน้ำ น้อย

แผนงาน/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	งบประมาณ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผู้รับผิดชอบ
6.สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนในโรงเรียน	1. ทีม 12 คน 2. ที่ปรึกษา 3 คน 3. คณะกรรมการ 20คน 4.นักเรียนชั้น ม.2 จำนวน 30 คน รวม 65 คน	1 วัน	1.ประสานงาน 2.เตรียมวัสดุ 3.คณะกรรมการนำแผนการพัฒนา มาดำเนินการพัฒนา ให้เกิดงาน การอบรมให้ ความรู้ผู้เรียนในการจัดทำ พินิจทัศน์นักเรียน นักเรียนวางแผนการจัดทำ พินิจทัศน์ และจัดทำ พินิจทัศน์ตามที่กำหนดไว้ 4. สรุป/จัดทำเอกสารข้อมูล	1. ค่าประสานงาน 500 บาท 2. ค่าอาหาร/อาหารว่าง (70บาท*1มื้อ*65คน) 4,550 บาท 3. ค่าวัสดุอุปกรณ์ 500 บาท 4. ค่าตอบแทนทีม 2,200 บาท (11คน*200บาท*1วัน) 5. ค่าตอบแทนหัวหน้าทีม 400 บาท 6. ค่าตอบแทนที่ปรึกษา 1,200 บาท (3คน*400*1วัน) 7. ค่าสถานที่ (1วัน) 500 บาท 8. ค่าเดินทางของที่ปรึกษา 1,200 บาท 9. ค่าเอกสาร 300 บาท 10. ค่าเดินทางผู้เข้าร่วม (50คน*50บาท*1วัน) 2,500 บาท 11. ค่าตอบแทนวิทยากร (1คน*1,000บาท*1วัน) 1,000 บาท รวม 14,850 บาท	1.คณะกรรมการ พัฒนากระบวนการ เรียนรู้สามารถ กำหนดกิจกรรมการ พัฒนาได้มีกำหนด ระยะเวลาที่ชัดเจน 2.คณะกรรมการ สามารถดำเนิน กิจกรรมการพัฒนา ตามที่กำหนดไว้ได้ 3. ได้ผลการพัฒนา ตามที่กำหนดไว้	นายสมบัติ สวามีชัย ทีม และ คณะกรรมการ พัฒนา กระบวนการ เรียนรู้

แผนงาน/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	งบประมาณ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผู้รับผิดชอบ
7.พัฒนาพิธีกรรมการเลี้ยงผู้ตาย เดือน 6	1. ทีม 12 คน 2. ที่ปรึกษา 2 คน 3. คณะกรรมการ 20คน รวม 34 คน	1 วัน	1. ประสานงาน 2. เตรียมวัสดุ 3. คณะกรรมการนำแผนการพัฒนา มาดำเนินการพัฒนาให้เกิดขึ้น การเกิดงาน การฟื้นฟูพิธี การเสกนา การปลุกต้นไม้ และการทำบุญปล่อยเต่า ปล่อยปลา 4. ดำเนินการได้ตามที่ กำหนดไว้ในวันเลี้ยงผู้ตาย เดือน 6 5. สรุป/จัดทำเอกสารข้อมูล	1. ค่าประสานงาน 300 บาท 2. ค่าอาหาร (50บาท*1มื้อ*34คน) 1,700 บาท 3. ค่าอาหารว่าง (20บาท*1มื้อ*34คน) 680 บาท 4. ค่าวัสดุอุปกรณ์ 300 บาท 5. ค่าตอบแทนทีม 2,200 บาท (11คน*200บาท*1วัน) 6. ค่าตอบแทนหัวหน้าทีม 400 บาท 7. ค่าตอบแทนที่ปรึกษา 800 บาท (2 คน*400*1วัน) 8. ค่าเดินทางของที่ปรึกษา 1,200 บาท 9. ค่าเอกสาร 300 บาท 10. ค่าเดินทางผู้เข้าร่วม (20คน*50บาท*1วัน) รวม 8,880 บาท	1. คณะกรรมการพัฒนาพิธีกรรม สามารถกำหนดกิจกรรมการพัฒนา มีรายละเอียดที่ชัดเจน 2. คณะกรรมการสามารถดำเนิน กิจกรรมการพัฒนา ตามที่กำหนดไว้ได้ 3. ได้ผลการพัฒนา ตามที่กำหนดไว้	นายสมบัติ สวามีชัย ทีม และ คณะกรรมการ พัฒนา พิธีกรรม

แผนงาน/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	งบประมาณ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผู้รับผิดชอบ
8.ประชุมติดตาม ผลงานของ คณะทำงาน	1. ทีม 12 คน 2. ที่ปรึกษา 2 คน 3. คณะกรรมการ 60คน รวม 74 คน	2วัน (2ครั้ง)	1.ประชุมงาน 2.เตรียมวัสดุ 3.คณะกรรมการประชุม ติดตามผลการพัฒนา 2 ครั้ง (ครั้งแรกเดือน เมษายน และครั้งที่สอง เดือนกรกฎาคม 2551) 4.คณะกรรมการเสนอผล การดำเนินงาน ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และ แนวทาง แก้ไขพัฒนา 5. สรุป/จัดทำเอกสารข้อมูล	1. ค่าประสานงาน (2ครั้ง) 500 บาท 2. ค่าอาหาร/อาหารว่าง (70บาท*2มื้อ*74คน) 10,360 บาท 3. ค่าวัสดุอุปกรณ์ (2ครั้ง) 1,000 บาท 4. ค่าตอบแทนทีม (11คน*200บาท*2วัน) 4,400 บาท 5. ค่าตอบแทนหัวหน้าทีม (2ครั้ง) 800 บาท 6. ค่าตอบแทนที่ปรึกษา 1,600 บาท (2 คน*400*2วัน) 8. ค่าสถานที่ (2วัน) 1,000 บาท 9. ค่าเดินทางของที่ปรึกษา 2,400 บาท 10. ค่าเอกสาร(2ครั้ง) 600 บาท 11. ค่าเดินทางผู้เข้าร่วม (60คน*50บาท*2วัน) รวม 28,660 บาท	1.คณะกรรมการ ติดตามผลงานของ คณะกรรมการพัฒนา และได้ทราบผลการ ดำเนินงาน 2.ร่วมกันวางแผน ขับเคลื่อนงานการ พัฒนาให้เป็นไป ตามที่กำหนด 3.ดำเนินงานได้ตามที่ กำหนดไว้	นายสมบัติ สวามีชัย ทีม และ คณะกรรมการ พัฒนา

แผนงาน/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	งบประมาณ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผู้รับผิดชอบ
9.จัดเวทีเสนอ ผลงานการปฏิบัติ ต่อชุมชน	1. ทีม 12 คน 2. ที่ปรึกษา 3 คน 3. คณะกรรมการ 60คน รวม 75 คน	1วัน	1.ประสานงาน	1. ค่าประสานงาน	1.คณะกรรมการ	นายสมบัติ สวามีชัย ทีม และ คณะกรรมการ พัฒนา
			2.เตรียมวัสดุ	2. ค่าอาหาร /อาหารว่าง (70บาท*เมื่อ*75คน)	นำเสนอผลการ ดำเนินงานต่อชุมชน	
			3.จัดเวทีนำเสนอผลงาน การพัฒนา	3.ค่าวัสดุอุปกรณ์	2.ชุมชนได้รับทราบ ผลการพัฒนา	
			4.คณะกรรมการนำเสนอ ผลการดำเนินงาน	4.ค่าตอบแทนทีม (11คน*200บาท*1วัน)	3.สามารถหลอมรวม การอยู่ร่วมกันอย่าง สงบสุขได้ยิ่งขึ้น	
			ความสำเร็ง ปัญหาอุป สรรค และแนวทาง แก้ไข	5.ค่าตอบแทนหัวหน้าทีม		
			พัฒนาต่อชุมชน	6.ค่าตอบแทนที่ปรึกษา (3 คน*400*1วัน)		
			5.รับฟังข้อคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะของชุมชน	7.ค่าสถานที่ (1วัน)		
			5.สรุป/จัดทำเอกสารข้อมูล	8 ค่าเดินทางของที่ปรึกษา		
				9.ค่าเอกสาร		
				10.ค่าเดินทางผู้เข้าร่วม (60คน*50บาท*1วัน)		
				11. ค่าวิทยากร (1 คน)		
				รวม 16,850 บาท		

แผนงาน/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	งบประมาณ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผู้รับผิดชอบ
10.ประชุมทีม'สรุปผลและจัดทำรายงาน	1. ทีม 12 คน 2. ที่ปรึกษา 2 คน รวม 14 คน	2 วัน	1. ประสานงาน 2. เตรียมวัสดุ 3. จัดประชุมทีม สรุปผล การพัฒนาแผนระยะที่ 2 4. จัดทำเอกสารรายงาน	1. ค่าประสานงาน 300 บาท 2. ค่าอาหาร (50บาท*2มื้อ*14คน) 1,400 บาท 3. ค่าอาหารว่าง (20บาท*2มื้อ*14คน) 560 บาท 4. ค่าวัสดุอุปกรณ์ 300 บาท 5. ค่าตอบแทนทีม 4,400 บาท (11คน*200บาท*2วัน) 6. ค่าตอบแทนหัวหน้าทีม 800 บาท 7. ค่าตอบแทนที่ปรึกษา 1,600 บาท (2 คน*400*2วัน) 8. ค่าเดินทางของที่ปรึกษา 2,400 บาท 9. ค่าจัดทำรายงาน รายงานความก้าวหน้า 2,500 บาท รายงานฉบับสมบูรณ์ 3,000 บาท รวม 17,260	1. สรุปผลการพัฒนา แผนระยะที่ 2 ได้ 2. ได้รายงานฉบับ สมบูรณ์	นายสมบัติ สวามิชัย และทีมวิจัย
			รวมงบประมาณทั้งสิ้น = 143,760 บาท			